

**JUTUN IMUN RAKENTAMINEN
HELSINGIN SANOMIEN
ERIKOISARTIKKELIPROSESSISSA**

Valtteri Parikka
Maisterintutkielma
Journalistiikka
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden
Tekijä Valteri Parikka	
Työn nimi Jutun imun rakentaminen Helsingin Sanomien erikoisartikkeliprosessissa	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 108 sivua + iitteet (47 sivua)
Tiivistelmä <p>Tässä maisterintutkielmassa syvennyttään siihen, mitä tarinallisen journalismin käsite <i>jutun imu</i> tarkoittaa ja millaisin keinoin toimituksissa sitä pyritään rakentamaan. Tutkielma pohjautuu Helsingin Sanomien erikoisartikkeliin, joka toteutettiin tätä tutkimustyötä varten. Artikkelin nimi on <i>Ikuinen kierre</i> ja se käsittelee Helsingin kaduilla vallitsevaa huumeongelmaa. Erikoisartikkeli julkaistiin HS:n verkkosivuilla ja printtilehdessä perjantaina 27.11.2020. Tässä opinnäytteessä selvitetään, miten tuon työprosessin eri vaiheissa pyrittiin luomaan jutun imua.</p> <p>Tutkimusongelmaa ratkotaan kahdella metodilla, joilla käsiteltiin kahta erillistä aineistoa. Ensimmäisenä metodina tutkielmassa käytetään autoetnografiaa, jolla tuotettiin toimittajan työpäiväkirja juttuprojektin vaiheista. Päiväkirjamateriaali keskittyi siihen, miltä jutun imun tuottaminen näytti toimittajan näkökulmasta ja mitä journalistisia valintoja siihen liittyi. Tutkielman toisena metodina on puolistrukturoidut teemahaastattelut. Haastatteluissa työprosessin esimies, tuottaja, valokuvaaja, editori, graafikko ja koodaaja pääsivät kertomaan, miten he edistivät jutun imua omissa työtehtävissään.</p> <p>Jutun imun käsitettä selvitetään luomalla katsaus aiempaan tutkimuskirjallisuuteen ja seulomalla tutkimusaineistoista olennaisia seikkoja siitä, mitä jutun imusta ajatellaan arkisessa toimitustyössä. Tutkielman johtopäätöksissä näistä havainnoista vedetään yhteen kokonaiskuva jutun imusta. Tutkielmassa selvisi, että jutun imu tarkoittaa sellaista tekstin ja visuaalisuuden kokonaisuutta, joka saa lukijan lukemaan jutun alusta loppuun ja uppoutumaan joka solullaan syväälle sen tarinamaailmaan.</p> <p>Tutkielman tuloksena syntyi myös päätelmiä siitä, miten tutkittavassa erikoisartikkeliprosessissa jutun imua pyrittiin luomaan. Tärkeiksi keinoiksi osoittautuivat muiden muassa pyrkimys sujuvaan tekstikerrontaan ja saumattomaan visuaaliseen ilmeeseen. Kun erikoisartikkeli on yhtenäinen kokonaisuus, sillä on parhaat mahdollisuudet pitää lukija otteessaan. Lisäksi olennaista on se, miten lukijan mielenkiinto kiinnitetään juttuun esimerkiksi tekstin aloituksella ja sosiaalisen median markkinoinnilla. Myöskään jutun aiheen, näkökulman ja toteutustavan valintoja ei sovi vähätellä.</p> <p>Onnistuneessa journalistisessa prosessissa kaikkien työvaiheiden tulisi tukea vahvasti jutun imun syntymistä. Silloin kokonaisuudesta tulee yhtenäinen ja lukijalle elämyksellinen sekä sivistävä. Jos juttu upottaa maailmansa ja kertoo merkityksellistä tietoa, se voi herättää myös maksuhalukkuutta. Se on mediataloille väylä pärjätä muuttuvassa maailmassa.</p> <p>Tutkielman lopussa liitteenä on kuvakaappaukset tutkittavasta Ikuinen kierre -erikoisartikkelista.</p>	
Asiasanat: Autoetnografia, journalismi, markkinointi, narratiivisuus, jutun imu, verkkojournalismi	

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
2	KÄSITTEET JA TAUSTA	4
2.1	Tarinallinen journalismi	4
2.2	Erikoisartikkeli.....	8
2.3	Jutun imu.....	11
3	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	19
3.1	Ikuinen kierre -erikoisartikkelin toteutus	19
3.2	Autoetnografia.....	21
3.3	Työpäiväkirjan laatiminen	24
3.4	Puolistrukturoitu teemahaastattelu	27
3.5	Haastattelujen toteutus ja temaattinen analyysi	27
3.6	Tutkijan rooli.....	30
4	TOIMITTAJAN TYÖPÄIVÄKIRJA JUTUN IMUN RAKENTAMISESTA.....	31
4.1	Aiheen jalostaminen ideaksi	32
4.2	Silmät auki juttukeikalla	35
4.3	Vetävän tekstin rakentaminen	40
4.4	Jutun julkaiseminen.....	47
5	MUUN TYÖRYHMÄN NÄKEMYKSIÄ JUTUN IMUN RAKENTAMISESTA.....	49
5.1	Jutun imun luominen juttuidean suunnitteluvaiheessa.....	49
5.2	Jutun imun luominen erikoisartikkelin aloituksella	51
5.3	Jutun imun luominen tarinan monitasoisuudella.....	53
5.4	Jutun imun luominen tekstin editoinnilla	56
5.5	Jutun imun luominen kuvilla ja videoilla.....	59
5.6	Jutun imun luominen erikoisartikkelin visuaalisen ilmeen koodauksella.....	61
5.7	Jutun imun luominen sosiaalisen median kanavissa	65
5.8	Jutun imun olemus ja sen onnistuminen tässä erikoisartikkelissa	67
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	70
6.1	Erikoisartikkelin imua rakennetaan pienistä palasista	71
6.2	Jutun imulla pyritään upottamaan lukija ”tarinamaailmaan”	86
7	PÄÄTÄNTÖ.....	92
7.1	Tutkielman arviointia	92
7.2	Jatkotutkimusaiheita.....	95
	KIRJALLISUUS.....	96
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

”Sleep is my biggest enemy” (Netflix 2017).

Näin twiittasi yhdysvaltalainen suoratoistopalvelu Netflix Twitter-tilillään 18. huhtikuuta 2017. Netflixin toimitusjohtaja Reed Hastingsin mukaan yhtiön pahimpia kilpailijoita eivät suinkaan ole Youtube, Amazon tai edes perinteiset joukkotiedotusvälineet vaan ihmisten nukkuminen. ”Nukkuminen vie paljon aikaa”, Hastings perusteli. (Independent 19.4.2017.) Hastingsin mukaan silloin, kun Netflix onnistuu koukuttamaan käyttäjänsä sisältöjensä äärelle, palvelun käyttöaikaa venytetään helposti pitkälle yöhön unen vähenemisen uhalla (mt). Siitä on jo merkkejä, että uni on jäänyt kakkoseksi.

”We actually compete with sleep. And we’re winning” (Hastings 2017, Mediumin 2017 mukaan).

Mielestäni journalismin olisi syytä pikimmiten ilmoittautua tähän samaan symboliseen mittelöön ihmisten ajasta. Journalismin erityispiirre bisneksenä on, että se ajaa ikään kuin kaksilla rattailta: sen pitää paitsi tuottaa omistajilleen voittoja myös tukea demokratiaa (Kaye & Quinn 2010, 12; Phillips & Witsche 2011, 4). Siksi kilpa ihmisten ajasta on tärkeää niin journalismin tulevaisuudelle kuin kuin demokratian toteutumisellekin. Kun perinteisten paperilehtien tilausmäärät supistuvat, (LT-levikkitilasto 5.8.2020) on ilmeistä, että medioiden on siirryttävä kamppailemaan ajankäytöstä. Uudet teknologiat mahdollistavat journalismin läsnäolon ihmisten arjessa jokaisessa hetkessä.

Internet ja digitalisaatio ovat kiristäneet kilpailun ajasta äärimmilleen. Journalismin lisäksi kuluttajien hereilläoloajasta taistelevat digijätit kuten Netflix, Google, Tiktok, Facebook ja koko videopelitalous. Samalla kentällä kamppailevat myös ihmisten perustarpeet kuten uni. Journalismin päävastus lienee kylläkin ihmisten päivätyöt – moni ”herättelee” itsensä työpäivään selaamalla aamulla työkoneella uutissivustoja tai virkistäytyy kahvitauolla lukemalla kännykästä pikaisesti yhden jutun. Lukeminen voi kuitenkin katketa nopeasti,

jos pomo astelee selän taakse ja pitäisi ryhtyä taas hommiin. Toimittaja Anu Nousiainen mukaan juuri ”ihmisten aikapula” on kaikista suurimpia haasteita hitaalle journalismille (Kulttuuriykkönen 23.6.2020).

Yksi keino, jolla journalismi voisi aiheuttaa sellaista koukutusta, joka saa ihmisen valvomaan öitä, venyttämään taukoja ja luistamaan töistä, on hyvin tehty tarinallinen journalismi. Toimittaja-kirjailija Johanna Vehkoo (2011, 212) uskookin, että taustoittavat, syvälliset ja pitkät jutut voisivat olla pelastus median murroksessa. Parhaimmillaan tarinallinen journalismi upottaa lukijan syvälle tarinaan, pois tästä todellisuudesta. Sosiologi Erik Neveun (2014, 538) mukaan jotkut tarinallista journalismia tekevät toimittajat puhuvat tekstilajista juuri *uppoutuvana journalismina* (immersion journalism) lajityypin tavoitteen ja tekotavan vuoksi.

Jos journalismi ei onnistu koukuttamaan lukijoitaan, sen on tulevaisuudessa yhä hankalampi kilpailla ihmisten vähenevästä vapaa-ajasta, ja siten myös vaikeampi tuottaa voittoja ja vaikuttaa yhteiskuntaan. Pelkillä uutisisällöillä kaupallisen median tulot eivät tunnu kääntyvän nousuun. Onkin havaittu, että pitkät artikkelit, jotka taustoittavat ilmiöitä ja tapahtumia tavanomaista syvemmin, ovat omiaan herättämään lukijoissa maksuhalukkuutta (Hurmeranta 2012, 183–184). Uutismedioiden on helpompi kilpailla sellaisilla suuritöisillä artikkeleilla, jotka eivät ole helposti kopioitavissa. Tämän vuoksi pitkät, tarinalliset artikkelit ovat useammin maksumuurin takana kuin helposti toistettavat uutistekstit. (Vehkoo 2011, 212.)

Journalismin koukuttavuuden teemoja tarkastelin ensimmäisen kerran Onni Niemen kanssa tekemässäni kandidaatintutkielmassa talvella 2018–2019. Tutkielma käsitteli sitä, miten HS:n Kuukausiliitteessä pitkien juttujen aloituksissa pyritään luomaan ”imua”. Tuolloin panin merkille, ettei tekstivetoisten journalististen artikkelien imua ole juurikaan luodattu akateemisin keinoin, vaikka aihe on kiistatta tärkeä koko alalle. Myöhemmin kiinnostukseni on syventynyt entisestään, kun olen päässyt työskentelemään isommissa tarinallisen journalismin erikoisartikkeliprojekteissa Helsingin Sanomissa. Yksi tutkielman keskeinen motiivi onkin etsiä keinoja kehittyä kokonaisvaltaisesti toimittajana sekä kirjoittajana ja sitä kautta paremman journalismin tekijänä.

Ylipäänsä voidaan sanoa, että tarinallista journalismia on tutkittu Suomessa vähän (Lassila-Merisalo 2009, 12). Maria Lassila-Merisalon väitöskirja on toistaiseksi ainoa tarinallisesta journalismista tehty väitöskirja. Ulkomaillaakaan ei ole tutkittu kovin kattavasti sitä keinovalikoimaa, jolla lukija pyrkittään koukuttamaan pitkän tarinallisen journalismin äärelle. Tämä maisterintutkielma pyrkii osoittamaan valoa juuri näihin tarinallisen journalismin tutkimuskolkkuihin, jotka ovat vielä toistaiseksi hämärän peitossa.

Tässä tutkielmassa tarinallisen journalismin koukuttavuuteen syvennyttään *jutun imun* käsitteen kautta. Tutkielman päätavoite on pohtia, mitä jutun imun käsite journalismin kontekstissa tarkoittaa. Erityishuomio on jutun imun luomisessa erikoisartikkeleissa. Jutun imun käsitettä havainnollistetaan analysoimalla seikkaperäisesti Helsingin Sanomien erikoisartikkeliprosessia jutun imun rakentamisen näkökulmasta. Jutun imun syntyminen käydään läpi vaihe vaiheelta, aina aihevalinnasta jutun julkaisuun saakka. Kaikkinensa tutkielma yrittää lisätä ymmärrystä tarinallisen journalismin työprosessista tekijöiden näkökulmasta ja siitä, mikä on tarinallisen journalismin jalansija muuttuvassa maailmassa.

Tämän maisterintutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten erikoisartikkeliprosessissa pyrittiin rakentamaan jutun imua?
2. Mitä jutun imun rakentamisella tavoiteltiin?

Tämä on maisterintutkielma, johon sisältyy journalistinen työ. Tutkielma sijoittuu journalistiikan ja journalististen työprosessien tutkimuskentälle. Tutkimus pohjautuu autoetnografiseen päiväkirjaan, johon olen taltioinut tekemämme erikoisartikkelin teon vaiheita. Päiväkirjan lisäksi olen haastatellut kollegojani, joiden kanssa juttua laadin.

Olen itse tutkimuksessa kaksoisroolissa: sekä tutkijana että tutkittavan jutun toimittajana. Uskon sisältöpäin tarkkailun tuovan tutkielmaan syvempiä sävyjä ja uudenlaisia havaintoja. Tosin kaksoisrooli tuo myös haasteen: minun on avoimesti reflektoitava sitä, miten pystyn tutkimaan oman työni tuotoksia.

2 KÄSITTEET JA TAUSTA

Tässä luvussa esitellään tämän maisterintutkielman keskeisimmät käsitteet. Ensin käsitteistä käydään läpi tarinallinen journalismi, sitten erikoisartikkeli ja viimeisenä perataan jutun imun käsitettä, mikä on tämän tutkielman ydintä.

2.1 Tarinallinen journalismi

Tarinallinen journalismi on pikkuhiljaa yleistynyt suomenkielinen versio feature-journalismin käsitteestä. Muita tutkimuksessa esiintyviä käsitteitä ovat esimerkiksi kaunokirjallinen journalismi, nonfiktio, uusi journalismi ja narratiivinen journalismi (Nousiainen 2013, 6). Tarinallinen journalismi vahvistaa kuitenkin asemiaan koko ajan suomen kielessä, sillä esimerkiksi tutkimuskentän suomalaisen pioneerin Maria Lassila-Merisalon tuorein kirja (2020) kantaa nimeä ”Tarinallinen journalismi”. Gradussaan (2001) Lassila-Merisalo käytti vielä nonfiktio-käsitettä, jonka hän väitöskirjassaan (2009) vaihtoi kaunokirjalliseen journalismiin. Loppuviimein kaikki nämä käsitteet tarkoittavat samaa tekstilajia, vaikka niillä saattakin olla ”hento, semanttinen ero” (Niemi & Parikka 2019, 8).

Kenties yleisimmin käytetty käsite tähän asti on ollut feature, johon laajimmillaan katsotaan kuuluvan kaikki ei-uutismaiset journalistiset tuotteet (Kuutti 2006, 40). Englanninkielinen sana feature voi tarkoittaa piirrettä, kasvopiirteitä, näyttävää lehtijuttua, tv- tai radioreportaasia tai pitkää kokoillan elokuvaakin. Suomalaisen

journalismin kontekstissa käsite on silti vakiintunut tarkoittamaan human interest -aineistoa sisältävää erikoisjuttua, -artikkelia, -reportaasia tai -ohjelmaa, joka usein pohjautuu uutisaiheeseen, mutta on uutisia ajattomampi ja monipuolisempi. (Kuutti & Puro 1998, 34.) Kielitoimiston sanakirja (2021 s.v. feature) määrittelee featuren ”lehtiartikkeliksi, joka käsittelee (ajankohtaista) aihetta uutista laajemmin ja vapaamuotoisemmin”. Tässä tutkielmassa käytetään tarinallisen journalismin käsitettä.

Usein tarinalliseen journalismiin sisältyy kohtauksittain kirjoitettua kerrontaa, jossa on mukana dialogia ja täsmällisiä yksityiskohtia. Perinteisesti tapahtumia selostaa näkyvässä asemassa oleva kertoja (Lassila-Merisalo 2009, 35). Lajityypin tavanomaisista uutisteksteistä erottaa Anu Nousiainen listauksen (2013, 10) mukaan esimerkiksi:

- 1) rakenne eli tekstin arkkitehtoninen pohja
- 2) kohtaukset
- 3) dialogi
- 4) henkilöt, joista annetaan laajempi kokonaiskuva kuin vaikka uutisjutussa
- 5) toimittajan uppoutuminen tiedonhankintaan
- 6) täsmällisyys, joka korostuu etenkin faktojen paikkansapitävydessä
- 7) kertojan ääni
- 8) teema eli se, mistä tarina lopulta kertoo
- 9) tapahtumien aikarakenne.

Tarinallisen journalismin tunnistettavin ominaisuus on usein juuri kertojäääni.

Esimerkiksi HS:n Kuukausiliitteiden aloituksissa ”toimittajan sisäinen ääni” on yksi tärkein tapa luoda tekstiin imua (Niemi & Parikka 2019, 44). Pertti Hemánuksen (1992, 11) mukaan Bech-Karlsen (1986) jakoi reportaasin kertojaratkaisut kolmeen luokkaan:

- 1) kaikkitietävä ja objektiivinen kertoja, eli taustäääni,
- 2) reporterikertoja, joka välittää omaa informaatiotaan lukijalle ja
- 3) todistajakertoja, jolla toimittaja puhuu ikään kuin haastateltavan äänellä. (Hemánus 1992, 11.)

Toinen asia, joka on tunnusomaista tarinalliselle journalismille on yksityiskohdat ja

erityisesti niiden tarkkuus. Yksityiskohdilla pyritään yhdistämään juttu lukijan omiin kokemuksiin ja herättämään näihin kokemuksiin linkittyviä tunteita (Cheney 2001, 38–42). Yksityiskohtien uskotaan myös luovan tarinalle painoarvoa ja uskottavuutta (Gutkind 1997, 47, Partasen 2016 mukaan).

Lisäksi eräs selkeä tapa etsiä eroa tarinallinen journalismin ja uutisten väliltä on ajatella, että kun uutinen pyrkii lähtökohtaisesti vain informoimaan, featuren tavoitteena on puolestaan myös herättää elämyksiä (Friedlander & Lee 2004, 2, Partasen 2016 mukaan). Elämyksellisyys on erityisesti läsnä reportaaseissa, joiden elämykselliseen imuun tässä tutkielmassa eritoten paneudutaan. Anu Nousiaisen (1998, 117) mukaan sana reportaasi juontuu ranskan- ja englanninkielisestä sanasta reportage, joka on yksi ilmaisun tyyppi tai laji journalismin sisällä kuten kolumni tai haastattelu. Nousiaisen mukaan reportaasin ominaisuudet vaihtelevat ajan ja paikan mukaan eikä sitä voi siksi tarkasti määritellä. Reportaasin voidaan kuitenkin katsoa olevan sukua dokumenttielokuville, koska molempien tarkoitus on kuvata todellisuutta. Reportaasissa täytyy yhdistellä tietoa ja tunteita. (Mts. 117–118.)

Nykyaisen salonkikelpoisen reportaasikerronnan takana on kunniakas historia gonzoa ja muuta kokeilevan hullua journalismia. Gonzo on ”amerikkalaisperäinen journalismin laji, joka pohjautuu voimakkaasti journalistin omaan kokemus- ja elämysmaailmaan. Kyse on journalismista tai journalismin parodiasta, jossa toimittaja omalla subjektillaan itse aiheuttaa monet kuvaamistaan tapahtumista. Nimitys sai 1960-luvun lopulla alkunsa amerikkalaisesta journalistista Hunter Thompsonista, jonka jutuissa esiintyy ’tohtori Gonzo -salanimeä’ käyttävä henkilö” (Kuutti 2006, 46).

Jo aikaa ennen Hunter S. Thompsonia Suomessa harjoitettiin gonzon esiasteita: esimerkiksi Apu-lehteen vuodesta 1952 kirjoittanut Matti Jämsä (1929–1988) tunnettiin pähkähulluista tempauksistaan, joista hän laati minämuotoisia reportaaseja (Lassila-Merisalo 2011, 188). Jämsä muun muassa paini karhun kanssa, hyppäsi laskuvarjolla neljästä kilometristä, käveli palavaan taloon asbestipuvussa ja oli elävältä haudattuna yli vuorokauden (Jämsä 1960). Lassila-Merisalo (2011, 190) katsoo Jämsän ansioiksi erityisesti uusien dramaattisten kerrontatekniikoiden hyödyntäminen lehtitekstissä, mitä ei ollut vielä juurikaan tehty. Myös suomalainen Veikko Ennala kirjoitti gonzo-reportaaseja

(1922–1991) kauan ennen Hunter S. Thompsonia (1937–2005), joka usein mainitaan uuteen journalismiin lukeutuvan gonzo-journalismin isäksi (Lassila-Merisalo 2011, 190–191).

Gonzon ohella suuri vaikuttaja kokeilevan, elämyksellisen ja omakohtaisen journalismin saralla on ollut myös yhdysvaltalainen Tom Wolfe (1930–2018), joka oli ”uuden journalismin” (new journalism) lajityypin isä. Uudella journalismilla tarkoitetaan Wolfen kuuluisan määritelmän journalismia, jota voi ”lukea kuin romaania” (Hartssock 2011, 24). Wolfesta uuden journalismin kerronnassa tarinaa pitää pystyä kertomaan henkilöhahmojen näkökulmasta (third person point of view). Tekniikan mahdollistaa toimittajan tiedonhankintavaiheessa henkilön yksityiskohtainen haastattelu, jossa keskitytään haastateltavan tunne- ja ajatusmaailmaan. (Wolfe 1973, 46–47). Wolfe (mt.) lanseerasi neljä kerronnan keinoa, jotka tekevät realistisen romaanin mukaansatempaavaksi. Wolfe kutsuu näitä tehokeinoja käsitteellä *devices of realism*:

- 1) **Kohtausrakenne:** Juttu kerrotaan kohtaus kerrallaan. Tämä helpottuu, jos juttua kirjoittava toimittaja oikeasti kokee nämä tapahtumat itse.
- 2) **Realistinen dialogi:** Dialogi eli hahmojen kahdenvälinen keskustelu tepsii lukijaan Wolfen mukaan paremmin kuin muut kaunokirjalliset keinot.
- 3) **Sisäinen näkökulma:** Kun lukija viedään henkilöhahmojen sisäisiin näkökulmiin, lukija näkee ja kokee maailman henkilöhahmon silmin. Wolfen mielestä kaikki kohtaukset pitäisi kertoa jonkun hahmon näkökulmasta, koska se vahvistaa tunnelatausta tekstissä.
- 4) **Sosiaalisesta asemasta kielivien yksityiskohtien esittäminen jutussa:** Kirjoitetaan siis kaikki ne vihjeet, jotka kertovat ”miten ihmiset sijoittuvat inhimillisessä nokkimisjärjestyksessä.” Tätä voi tehdä kirjoittamalla yksityiskohtia esimerkiksi henkilön huonekaluista, vaatteista, tavasta puhua tai siitä, miten tämä suhtautuu muihin ihmisiin. (Mt.)

Merkittävä osa tarinallista journalismia on myös se, että tekstiä editoidaan paljon ja siitä pyritään rakentamaan mahdollisimman ymmärrettävä ja sujuva. HS:n Kuukausiliitteen pitkäaikainen päällikkö Lauri Malkavaara (2017) on kirjoittanut, että editointi on ”lukijan edusta huolehtimista”. Malkavaaran mukaan editointia pitää tehdä työprosessin alusta loppuun saakka. Hänen mukaansa parhaat kirjoittajat haluavat eniten editointia. (Mt.)

2.2 Erikoisartikkeli

Helsingin Sanomien datadeskistä vastaavan toimituspäällikkö Esa Mäkisen (Helsingin Sanomat 26.6.2019) kirjoittaman uutisen mukaan HS.fi:n erikoisartikkelit ovat ”visuaalisesti näyttäviä” ja ”verkon kerrontakeinoja hyödyntäviä” artikkeleita. HS:n toimituksessa ”erikoisartikkeli” on vakiintunut tarkoittamaan juuri käsin koodattuja juttuja – eli ”toimitusjärjestelmän ulkopuolella tehtyjä erikoistaittoja” (Saikkonen 2017, 30) – eikä niinkään kaikkia visuaalisia artikkeleita (ks. luku 5). Suomenkielisessä tutkimuksessa erikoisartikkelin käsitettä ei ole vielä toistaiseksi määritelty kovin tarkasti, ja kansainvälisessä tutkimuksessakin käsittekirjo on laaja. Erikoisartikkeli-käsite voidaan kuitenkin ymmärtää tarkoittamaan kaikkia niitä verkkojuttuja, joihin on tehty perinteisestä kerronnasta poikkeavia visuaalisia ratkaisuja.

Maria Laakso (2019) on käyttänyt myös sanaa ”virtuaaliteos” tutkimusartikkelissaan, jossa hän analysoi Ylen ”Helsinki kuin Aleppo” -erikoisartikkelia (Yleisradio 16.2.2017). Ylen artikkelissa kuvataan virtuaalitodellisuuden keinoin sitä, miten lohduuttomalta Helsingin keskusta näyttäisi, jos siellä vallitsisi Aleppon sotatila. Laakson mukaan virtuaaliteoksessa on kyse pyrkimyksestä perinteisempiä journalismin muotoja voimakkaampaan kokemuksellisuuteen (2019, 49). Virtuaaliteos kuitenkin viitanee sanana vielä hieman pidemmälle vietyyn artikkelimuotoon kuin ”sarjatuotettuun” erikoisartikkeliin.

Erikoisartikkeleiden historia journalismissa on vielä verrattain lyhyt. Kenties suurimpana yksittäisenä harppauksena digitaalisen erikoiskerronnan kehityksessä voidaan pitää The New York Timesin julkaisemaa erikoisartikkelia ”Snow Fall: The Avalance at Tunnel Creek” (The New York Times 21.12.2012). Tabletilla luettavaksi suunniteltu 17 000 -merkinen juttu vei verkkokerronnan muodot ennennäkemättömälle tasolle. Siinä yhdisteltiin ensimmäistä kertaa suuressa mittakaavassa videokuvaa, journalistista tekstiä ja skrollattavia elementtejä. Snow Fall voitti arvostetun Pulitzer-palkinnon featurekirjoittamisen sarjassa ilmestymisensä jälkeen. (Marino, Jacobson & Gutsche 2016).

Tarve erikoisartikkeleihin on syntynyt, kun journalismi on siirtynyt yhä enemmän internetiin. Tämän siirtymän myötä lukeminen on muuttunut yhä digitaalisemmaksi ja lukemisalustat yhä pienemmiksi – eli älypuhelinruuduiksi (Hill & Lashmar 2014, 8). Hill ja Lashmar (mts. 50–82) ohjeistavat, että ruutujen pientymisen vuoksi toimittajien ei tulisi digijutuissa kirjoittaa liian pitkiä kappaleita, ja tekstimassojen väliin olisi hyvä upottaa kuvia. Kun digikerronta on ajan saatossa kehittynyt, kuvien lisäksi tekstiä keventämään on luotu myös erilaisia ”rikasteita”. Merituuli Saikkonen (2017, 75) jakaa maisterintutkielmassaan nämä rikasteet kahteen ryhmään: tieto- ja tunnelmarikasteisiin. Esimerkiksi sikiöistä kertovassa jutussa tunnelmarikasteena voisi olla sikiön sydänääni, ja tietorikasteena puolestaan sikiön kehityksestä kertova animaatio. (Mt.)

Yhä pidemmälle yksittäisistä rikasteista erikoisartikkelit ovat kehittyneet osin siksi, että tutkimusten mukaan digitaalisella alustalla lukijan mieli karkailee esimerkiksi paperisivuihin verrattuna helpommin (Herkman & Vainikka 2012, 41). Kun ihminen lukee kosketusnäytöltä pitkää juttua, hän liikuttaa juttua sormellaan keskimäärin vain viiden ja puolen sekunnin välein (Mitchell, Stocking & Matsa 2016, 6). Tämä on ajanut juttukehityksen pisteeseen, jossa on täytynyt keksiä enemmän keinoja pitää lukijan keskittyminen digitaalisessa jutussa. Tässä on jossain määrin onnistuttu, sillä joidenkin tutkimusten mukaan ihmiset haluavat lukea nykyisin myös pidempiä juttuja kännykältään (Marino, Jacobson & Gutsche 2016, 4–5).

Erikoisartikkeli tarkoittaa siis kokonaisuutta, joka rakentuu erilaisten digitaalisten rikasteiden ympärille ja luo kokonaisuuden, joka jatkuu koko jutun läpi. Usein tämä tarkoittaa sitä, että erilaiset rikasteet etenevät jutussa siihen tahtiin kuin lukija niitä itse päättää vierittää eli ”skrollata” (Weber ym. 2018, 196). Esimerkiksi visuaalisen digikerronnan asiantuntija Bill Shander on käyttänyt käsitettä ”scrollytelling” (Medium 25.8.2020). Skrollautuvuus ja visuaalisuuden sujuvuus tekevät parhaimmillaan koko tarinasta kaikkine elementteineen helpommin hahmotettavan ja koherentimman (Weber ym. 2018, 192). Weberin ym. (mts. 200) mukaan jutun ”käyttäjäystävällinen design” (user-friendly design) onkin edellytys sille, että lukija kiinnostuu tarinasta ja lopulta voi uppoutua siihen – se voi tehdä jutusta myös lukijan silmissä luotettavamman. Myös Koposen ym. mukaan esteettinen tyyli on tärkeä uskottavuustekijä kaikessa viestinnässä (2019, 75).

Erikoisartikkelin ”tavanomaisista” digijutuista erottaakin usein juuri visuaalinen näytettävyys. Esimerkiksi lukiolaisille suunnatussa tuoreessa mediakasvatusprojektissa Juttutyypit.fi (Romppainen 2021) linjataan, että visuaalisuus on ollut aina journalismille tärkeää, mutta sen rooli on korostunut viime vuosina, koska ”hienot kuvat ja näyttävät grafiikat koskettavat ja jättävät muistijäljen”. Hullman ym. (2013) ovat kuvanneet erikoisartikkelien visuaalisuuden vaatimuksia ”datavetoisten juttujen” (data-driven stories) käsitteen kautta. Heidän mukaansa datavetoisissa verkkojutuissa tekstuaalinen tarinallisuus yhdistetään visuaalisuuden ilmaisuvoimaan. Tyypillisesti visuaalisuuden suhde tekstin maailmaan on tarinaa tukeva; kun teksti tarjoaa yksityiskohtia ja oivalluksia, visuaalinen ilme puolestaan maalaa kokonais- ja yleiskuvaa jutun teemoista. (Mt.)

Tutkijat ovat kartoittaneet useita erilaisia keinoja, joilla erikoisartikkeleiden tekstiä voidaan kytkeä visuaaliseen ilmaisuvoimaan. Yksinkertaisimmillaan tätä suhdetta voidaan luoda tekstijaksojen väliin upotettavilla grafiikoilla ja muilla visuaalisilla elementeillä (Goffin ym. 2017, 2). Toinen mahdollisuus on esittää tekstin ja visuaalisuuden suhdetta ”kaksisuuntaisena”; kun lukija pääsee tekstissä tiettyyn kohtaan, visuaalisuudesta korostuu samanaikaisesti juuri siihen liittyvä osa (Beck & Weiskopf 2017, 7). Tällainen ilmaisutapa vaatii tekniikkaa, joka mahdollistaa ”scrollytelling”-menetelmän.

Grafiikoiden lisäksi merkittävä osa erikoisartikkeleiden visuaalisuutta on tietysti myös klassinen kuvajournalismi. Pölösen (2012, 39) mukaan hyviä lehtikuvia yhdistää muun muassa se, että ne ”pysäyttävät” lukijansa; huonot kuvat vain ”toteavat” tapahtumat. Onnistuneen lehtikuvan rakennetta voi lähestyä esimerkiksi sen perusteella, miten maailman parhaita lehtikuvia palkitaan. Kyser Lough (2021) analysoi kahden lehtikuvakilpailun tuomariston videoituja keskusteluja ja selvitti, millaisiin asioihin he kiinnittävät huomiota kuvia arvioidessaan. Tutkimuksen mukaan tuomarit puhuivat muun muassa siitä, miten kuva osuu laajempaan keskusteluun, millaisen tarinan kuva kertoo, miten kuvan elementit on sommiteltu ja kuinka onnistuneet ovat sen tekniset ominaisuudet. (Mt.) Onnistuneen lehtikuvan uskotaan kiinnittävän lukijoiden huomiota paremmin kuin teksti ja lisäävän artikkelien luku-aikaa – kuvallisia juttuja luetaan kauemmin kuin kuvattomia. Erityisesti luku-aika kasvaa, kun kuvissa on tuhoa tai kärsimystä. (Zillman ym. 2001, 35). Perinteisten still-kuvien lisäksi erikoisartikkeleissa hyödynnetään usein myös

liikkuvaa kuvaa, joka on Ryanin (2001, 120) mukaan kaikkein immersiiivisin kerrontamuoto.

2.3 Jutun imu

Jutun imu on joidenkin toimittajien käyttämä ammattislangitermi, jota ei ole koskaan täysin kristallisoitu suomenkieliseen tutkimukseen. Yksinkertaisuudessaan käsite tarkoittaa sitä, että juttu imaisee lukijan mukaansa. Jutulla tarkoitetaan Antero Okkosen (1986, 115) mukaan kaikkia niitä tekstikokonaisuuksia, jotka tulevat toimituksen kautta lehteen [tai nykypäivään soveltaen; lehden verkkosivuille]. Jutun imulle on olemassa useita sisarkäsitteitä kuten immersiiivisyys, koukuttavuus, uppoutuminen, vetävyys, flow-tila, sitouttaminen, kokemuksellisuus tai jännite, mutta jutun imulla tarkoitan tätä efektiä juuri tarinallisen journalismin kontekstissa.

Jutun imun tieteellinen käsitteellistäminen alkoi kandidaatintutkielmassamme (Niemi & Parikka 2019), mutta tutkielman pääpaino oli tuolloin muualla. Kandissa käsite määriteltiin ”siksi abstraktiksi voimaksi, joka kuljettaa tarinaa vetoamalla lukijan uteliaisuuteen ja tunteisiin” (mts. 8). Tässä tutkielmassa on tarkoitus avata käsitettä entisestään. Itsessään ”jutun imun” vaikutus on varmasti tuttu jokaiselle lukemisen ystävälle, kuten Maria Lassila-Merisalo (2020, 11) kuvaa osuvasti kirjassaan *Tarinallinen journalismi*:

Lukemisen ystävä tietää, miltä tuntuu, kun hyvä kirja vie mennessään. Ympäröivät äänet vaimenevat pikku hiljaa. Kirjan ja lukijan väliin muodostuu henkilökohtainen tila, jossa kaksi maailmaa yhdistyy. Ajantaju katoaa – vartiksi suunniteltu lukuhetki onkin äkkiä venähtänyt kahdeksi tunniksi.

Hyvä lehtijuttu voi saada lukijan eläytymään yhtä voimakkaasti. Sunnuntaina aamukahvipöydässä lehden otsikko näyttää kiinnostavalta ja ensimmäiset virkkeet imaisevat mukaansa. Todellinen tarina koskettaa, hämmentää, järkyttää, lohduttaa. Jutun loputtua olo on pöllämystynyt. Maadoittumiseen menee hetki, ajatukset karkailevat vielä päivän mittaankin jutun tapahtumiin. (Mt.)

Journalistisen jutun imun käsitettä voi lähteä purkamaan siitä näkökulmasta, että sitä pidetään tarinalliselle journalismille erittäin keskeisenä, kenties keskeisimpänä, ominaisuutena. Esimerkiksi Lance Richard Keeblen (2018, 17) mukaan ”immersiiivisyys” on ollut jo yli sadan vuoden ajan tyypillinen tarinallisen journalismin ominaisuus. Keeblen mukaan immersiiivisyyttä harjoitettiin jo 1900-luvun alun journalistisissa kirjoissa, joita laativat muun muassa Jack London ja George Orwell (mt.). Kertomuksentutkija Marie-

Laure Ryanin (2001, 14) mukaan immersiolla tarkoitetaan kokemusta, jossa kuviteltu maailma luo kokijalleen laajan vaikutelman todellisuudesta. Tästä syystä esimerkiksi runot eivät yleensä riitä herättämään immersiota, koska ne eivät muodosta riittävässä laajuudessa maailmaa, johon lukija voisi uppoutua (mts. 95). Tästä Hautanen (2017, 27) päättelee maisterintutkielmassaan, että immersioon pyrkivän teoksen sisäisen maailman täytyy olla riittävän laaja, jotta immersion syntyminen olisi ylipäänsä mahdollista. Käsittelyn laajuuden tarve imun edistämiseksi pätee myös tarinallisissa journalismissa.

Jutun imu ja uppotuminen näkyvät myös siinä, miten tarinallista journalismia tehdään. Eric Neveun (2014, 538) mukaan jotkut tarinallisen journalismin tekijät puhuvat tekstilajista nimenomaan uppoutuvana journalismina (immersion journalism). Termiin on kaksi syytä: ensin toimittajan täytyy itse uppoutua juttuprojektiinsa mahdollisimman syvästi, jotta lopulta myös lukija voisi uppoutua jutun maailmaan samoin (mt.). Samasta asiasta kirjoittaa myös Lee Gutkind (1997, 67) Partasen (2016) mukaan: tiedonhankintaan paneutuminen voi olla Gutkindinkin mielestä toimittajalle jopa immersiivinen kokemus. Hänestä journalistiseen prosessiin tulisi syventyä niin pitkäksi aikaa, ettei keksi enää lisäkysymyksiä tai -opittavaa (mt.)

Suomalaisen tarinallisen journalismin kentällä jutun imua pidetään laajityyppin kovana ytimenä. Kandidaatintyömme (Niemi & Parikka 2019, 38) haastattelussa Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen liitepäällikkö Lauri Malkavaara totesi, että onnistuneen ”jutun pitäisi olla sellainen, että jokaisen sanan, lauseen, kappaleen ja jakson lukemisen vääjäämätön seuraus on se, että lukija haluaa lukea seuraavan”. Samassa tutkielmassa toimittaja Anu Nousiainen (mts. 39) sanoi, että hyvän jutun imu on niin vahvaa, että ”lukija jää vaikka metropysäkillä lukemaan juttua kännykästään, koska hän ei malta lopettaa jo aloitettuaan”. Samasta lukijan sitouttamisesta on kirjoittanut myös suomalaisen tarinallisen journalismin legenda Ilkka Malmberg Suomen Lehdistölle (13.12.2012) tekemässään artikkelissa: ”Huolestunein olen siitä, että olen pitkästyttävä. Pelkään koko ajan lukijan lopettavan kesken. Kirjan lukija voi sietää 50 tylsää sivua, koska hän toivoo tarinan kohta vetreytyvän. Aikakauslehden lukija kääntää sivua.”

Keskeinen tekijä journalistiselle jutun imulle on tietysti myös se, että jutun aihe kiinnostaa lukijaa. Heikkilän ym. (2012, 1) mukaan kiinnostavuudesta on tullut journalismin

päivittäistä työtä ohjaava tavoite, vaikka kukaan ei oikein osakaan selittää, mitä se tarkoittaa. Kiinnostavuudesta kirjoittaa myös Johanna Vehkoo (2011, 183), jonka mukaan journalismissa ”tylsyyteen ei ole koskaan tarpeeksi pätevää syytä”. Hän tähdentää, että hyvä toimittaja osaa tehdä tärkeästä mutta kuivasta aiheesta kiinnostavaa ja viihdyttävää (mt.).

Journalististen aiheiden kiinnostavuutta voi yrittää lähestyä esimerkiksi uutiskriteerien näkökulmasta, vaikka tarinalliset artikkelit eivät uutisia olekaan. Harcupin ja O'Neillin (2001, 278–279) mukaan uutisen pitäisi täyttää ainakin joitain seuraavista uutiskriteereistä:

- 1) koskettavuus,
- 2) eliitti,
- 3) julkkikset,
- 4) viihdyttävyyys,
- 5) yllättävyys,
- 6) erityisen huonot uutiset (esim. kuolema),
- 6) erityisen hyvät uutiset (esim. pelastautuminen),
- 7) vaikutuksiltaan laaja uutinen,
- 8) yleisölle oletettavasti merkityksellinen uutinen,
- 9) jatkojuttu aiemmalle uutiselle ja
- 10) sopiminen lehden agendaan.

Myös tarinallisessa journalismissa sopiva aihe ja idea löytyvät usein näiden tekijöiden takaa. Toimittajan työ 1 -perusteoksessa (Okkonen 1986, 177) kirjoitetaan juttujen uutisarvosta ja lukuarvosta, joista jälkimmäinen tarkoittaa sellaista arvoa, jota voidaan mitata ”lukijain määrä juttua kohden” -mitta-asteikolla. Tuohon asteikkoon vaikuttaa Okkosen mukaan loputon määrä eri muuttujia (mt).

Onnistuneelle jutun imulle ei kuitenkaan riitä se, että pelkästään aihe on kiinnostava. Artikkelin on vielä herätettävä lukijan kiinnostus sillä tavalla, että tämä tulee lukeneeksi koko jutun. Tästä syystä tekstien aloitusten merkitystä usein korostetaan jutun imusta puhuttaessa. Maria Lassila-Merisalonen (2020, 62) mukaan aloitus on tekstin tärkein osa, koska sen aikana lukija päättää, ”jatkaako lukemista vai kääntääkö katseensa”. Lassila-

Merisaloon mukaan aloituksen pitää olla kielellään riittävän selkeä, helposti sulava ja itsenäinen, koska ”moni saattaa ohittaa otsikot ja ingressit ja aloittaa lukemisensa suoraan leipätekstin aloituksesta” (mt.). Tekstin aloittava kohtausta nimitään joissakin tutkimuksissa nimellä ”lead” ja se ajatellaan olevan kohtauksista tärkein. Leadin tehtävä on vangita lukija jutun ääreen ja selittää, mistä juttu kertoo sekä johdatella keskelle toimintaa. (Gutkind 1997, 42; Friedlander & Lee 2004, 186, Partasen 2016 mukaan.)

Mahdollisuuksia aloittaa tarinallinen lehtijuttu on loputtomasti, ja useat eri tahot ovatkin laatineet listoja erilaisista aloituskeinoista. Kandidaatintutkielmassamme (Niemi & Parikka 2019, 22) selvisi, että HS:n Kuukausiliitteen aloitukset koostuvat tilanteista, kuvauksista, toimittajan sisäisestä äänestä, faktatiedon erittelystä, sitaateista, henkilöiden esittelyistä ja käänteistä. Samantyyppisen jaottelun on laatinut Brendan Hennessy, (2006, 182–183) jonka mukaan aloitus voi olla esimerkiksi:

- 1) eläväinen, yllättävä tai šokeeraava väite,
- 2) anekdootti,
- 3) tunnelman kuvaus,
- 4) looginen päättelyketju,
- 5) ilmiön yleisyyden osoitus,
- 6) merkittävä kohtausta,
- 7) sitaatti,
- 8) viittaus kirjallisuuteen,
- 9) tunnettujen henkilöiden mainitseminen tai
- 10) hämärä aloitus, joka pakottaa lukijan ottamaan selvää aiheesta lukemalla juttu.

Maria Lassila-Merisalokin (2020, 63–74) on laatinut oman jaottelunsa aloitus esimerkeistä, joka on melko samantyyppinen kuin muutkin vastaavat jaottelut:

- 1) kuvaus,
- 2) sitaatti,
- 3) kohtausta,
- 4) anekdootti,
- 5) kysymys,

- 6) esimerkki,
- 7) määritelmä,
- 8) väite,
- 9) [toimittajan] oma rooli,
- 10) mysteeri, yllätys,
- 11) viittaus ja
- 12) kuvittelu.

Hyvin usein juttujen aloituksissa pyritään olemaan jollakin tavalla yllättäviä, sillä esimerkiksi Luostarisen (2014, 34–35) mukaan journalismin lukijoita ”pitkästyttää kaavamaisuus”, minkä seurauksena juttujen alkuihin pyritään ujuttamaan yllätyksiä. Ilkka Malmbergin (Suomen Lehdistö 13.12.2012) mukaan pitkän jutun aloituksessa olisi hyvä yrittää purkaa lukijan ennakko-käsityksiä, mikä tapahtuu usein tehokkaimmin juuri ”yllättämällä” lukija. Yllätys tahi mysteeri voi motivoida lukijaa lukemaan pidemmälle.

Huomiota herättävän aloituksen jälkeen jutun on vielä imaistava lukija syvemmälle. Käyttökelpoisen mallin immerssiivisen imun synnystä ovat luoneet videopelitutkijat Emily Brown ja Paul Cairns (2004, 1298), jotka jaottelivat videopelien immersion vaiheet kolmeen tasoon. Ensimmäinen taso heidän mukaansa on sitouttaminen (engagement), joka aikana pelaaja alkaa keskittyä peliin ja alkaa tuntea mielenkiintoa peliä kohtaan. Sitouttamisen vaihetta seuraa syventyminen (engrossment), jonka aikana pelaajan tunteet alkavat aktivoitua ja keskittyminen syvenee. Syventymisen aikana todellisuuden tiedostaminen vähenee, ja pelaaja alkaa myös reagoida pelin tapahtumiin tunteillaan. Viimeisenä immersion tasona Brown ja Cairns pitävät täydellisen immersion (full immersion) tasoa, jonka aikana pelaaja uppoutuu peliin kaikilla aisteillaan. Täydessä immersiossa pelin ilmapiiri häivyttää pelaajan itsetietoisuutta, ja tämä alkaa tuntea pelin tapahtumia jo empaattisella tasolla. (Mts. 1298–1300.)

Samanhenkisen jaottelun sitouttamisesta ovat luoneet Rick Buselle ja Helene Bilandzic (2009, 331–332). Heidän mukaansa sitoutumista (engagement) voi tarkastella mediaesitysten narratiivien ja niiden herättämien tuntemusten kautta. He hahmottelivat narratiivien herättämiin tuntemuksiin neljä tasoa: 1) narratiivin ymmärtäminen (narrative understanding), 2) huomion keskittyminen (attentional focus), 3) tunteellinen sitoutuminen

(emotional engagement) ja 4) narratiivinen läsnäolo (narrative presence). Jos nämä tasot täyttyvät, narratiivin kokija saavuttaa eräänlaisen ”flow-tilan”, jossa hän menettää hetkellisesti ajan- ja paikantajunsa uppoutuessaan narratiiviin. (Mt.) Journalismissakin tiivistetysti jutun imu koostuu näistä vaiheista: ensin lukija havaitsee kiinnostavan artikkelin, sitten hän alkaa lukea sitä ja lopulta hän uppoutuu syvälle jutun maailmaan. Journalismissa perinteisesti imua on kuitenkin luotu ensisijaisesti kirjoitetun tekstin keinoin, ei esimerkiksi videoilla, joita esimerkiksi Ryan (2001, 120) pitää kaikkein immersiivisimpänä kerronnan muotona. Tämä johtuu varmasti journalismin pitkästä historiasta painettuna printtituotteena.

Ihmisen kykyä ja halua lukea on tutkittu paljon. Hillin (1999, 22) Microsoftille tekemän tutkimuksen mukaan lukeminen ei varaa aivojen koko kapasiteettia, mutta se vaatii kuitenkin lähes täydellisen tiedostamattoman keskittymisen. Imua luova teksti ei vaadi siis useinkaan lukijalta kummoisia ponnisteluita, vaan lukuelämys syntyy tavallaan itsekseen. Elämyksellisillä lukijoilla (ludic readers) lukemiskokemus voi vastata jopa hypnoosin kaltaista olotilaa. (Mt.) Ludic reading voidaan kääntää suomeksi esimerkiksi ”elämykselliseksi lukemiseksi” (ks. esim. Ryynänen 2014, 11), mikä tarkoittaa prosessia, joka käynnistyy siinä pisteessä, kun teksti tuntuu vaivattomalta lukea. Elämyksellisen lukemisen prosessissa ihminen keskittyy tekstiin niin intensiivisesti, että muut toiminnot ympärillä unohtuvat (mt.).

Se, millaista tekstiä ihmiset haluavat lukea, on kiistanalaisempi pelikenttä. Monissa yhteyksissä teroitetaan kuitenkin sitä, että asioiden yksinkertainen esittäminen on journalismissa hyve (ks. esim. Kuutti 2001, 176). Myös Taina Uimonen (2003, 14) korostaa simppelein kielen merkitystä. Hänen kirjoittamisoppaansa mukaan lukija lukee mielellään tekstiä, jossa:

- 1) kerrotaan häntä kiinnostavista asioista (eivät ole aina samoja kuin kirjoittajan mielenkiinnon kohteet),
- 2) on hänelle uutta tietoa,
- 3) esitetään asioihin uusi näkökulma,
- 4) on sisältöä, jonka hän ymmärtää
- 5) on enemmän konkreettisia kuin abstrakteja asioita (mt.).

Tarinallisessa journalismissa imun luomisessa luotetaan suurilta osin tarinan ikiaikaiseen voimaan. Tieteen termipankin (2021) mukaan tarina on suullisesti tai kirjallisesti esitetty lyhyehkö selonteko tapahtumasarjasta. Asiaa voi yrittää hahmottaa miniminarratiivin eli mahdollisimman tiiviin tarinan kautta. Labovin ja Waletzky (1967) mukaan miniminarratiivi on kahden lauseen pituinen tarina, jossa sisältö kehittyy, esimerkiksi ”Vauva rupesi itkemään. Otin sen syliini.” (Mt.) Aristoteleen Runousopissa asiaa ajatellaan rakenteen kautta: tarina on sellainen, jolla on alku, keskikohta ja loppu (7.28–30.166). Usein tarinallisen journalismin kohtauksiin perustuvaa tarinallisuutta ajatellaan elokuvataiteen keinojen hyödyntämisenä; esimerkiksi Kuutin (2001, 176) mukaan ”jutun yleistä mielenkiintoa lisää asioiden esittäminen ’elokuvamaisesti’ ihmisten hyvin tarkasti kuvattujen kokemusten kautta”.

Eräs kuuluisa koonti kertomuksen rakenteesta on William Labovin ja Joshua Waletzky (1967) kehittänyt malli, jota Labov myöhemmin kehitti pidemmälle. Labovin (1972, 362–363) mukaan kertomus voi sisältää tietyt jaksot, jos tarina on *täysimmillään* (fully-formed narrative) (ks. esim. Hämäläinen 2017, 24). Jaksot esiintyvät tyypillisesti kertomuksissa juuri Labovin kuvaamassa järjestyksessä. Labovin mallin mukaiset kertomuksen rakenneosat ovat tyypillisessä esiintymisjärjestyksessään seuraavat:

- 1) abstrakti eli kertomuksen ytimen tiivistys
- 2) orientaatio eli tarinan alku, jossa kerrotaan esimerkiksi ajasta, paikasta ja ihmisistä
- 3) mutkistava toiminta eli kun tarinaan tulee ristiitoja, yllätyksiä ja jännitteitä
- 4) evaluaatio eli tapahtumien ja toimijoiden arviointi erilaisilla keinoilla
- 5) loppuratkaisu eli tulos, mihin tapahtumat johtavat
- 6) päätäntö eli tarinan päätös, joka palauttaa lukijan kertomuksen ajasta nykypäivään. (Mt.)

Yllä olevaa mallia on hyödyntänyt esimerkiksi Heli Hämäläinen maisterintutkielmassaan (2017, 24–26). Hämäläisen mukaan Labovin ja Waletzky narratiiviset jaksot perustuvat ”suullisesti esitettyjen elonjäämiskertomusten analyysiin”, joten mallia ei voi aivan sellaisenaan soveltaa kirjoitettuun tekstiin. Lisäksi Hämäläinen tähdentää, että jaksot 3 ja 4 voivat toistua kertomuksessa useammin kuin kerran, jos tarinan kulku sitä vaatii. (Mt.)

Mats Ekström (2000, 465–466) arvioi, että journalismin kaupallinen suosio olisi olisi paljon vähäisempää, jos tarinallistamisen sijasta olisi keskitytty vain informaation välittämiseen. Tarinallisuutta Ekström pitää kaikkien yhtenä journalismin parhaista myyntivalteista (mt.). Myös Steen Steensenin (2011, 49) mukaan tarinnallisen journalismin sisällöistä on tullut koko ajan tärkeämpiä sanomalehdille. Näistä syistä mukaansa imaisevat, taustoittavat, syvälliset ja pitkät jutut voisivat olla odotettu pelastus median murroksessa (Vehkoo 2011, 212).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa kerrotaan tutkielman aineistosta ja sovelletuista menetelmistä. Alaluvut on jaettu siten, että ensimmäisenä esitellään tutkittava työprosessi. Sen jälkeen vuorossa on autoetnografian periaatteet ja se, miten tämän tutkielman päiväkirja on toteutettu. Autoetnografian jälkeen kerrotaan, miten puolistrukturoidut teemahaastattelut toimivat tieteellisenä menetelmänä ja miten haastattelut toteutettiin tässä tutkielmassa. Lopuksi avataan tutkijan kaksoisroolia.

3.1 Ikuinen kierre -erikoisartikkelin toteutus

Tämä maisterintutkielma pohjautuu Helsingin Sanomien verkkosivuilla julkaistuun artikkeliin, jonka lyhyt otsikko on *Ikuinen kierre* (Helsingin Sanomat 27.11.2020). Artikkelin on niin sanottu ”timantti” eli se on verkossa maksumuurin takana. Jutun lukeminen vaatii siis joko tilaajan kirjautumisen tai tilauksen tekemisen. Juttu julkaistiin myös HS:n paperilehden kaupunkisivuilla, mutta tässä tutkielmassa keskitytään ensisijaisesti verkkojuttuun. Helsingin Sanomissa toimitus jakautuu uutis- ja featureosastoihin, ja tässä tutkielmassa tarkastellaan työprosessia juuri uutisosastojen näkökulmasta. Rutiinit osastojen välillä poikkeavat toisistaan siksi, että uutisosastoilla erikoistoteukset joudutaan yleensä tekemään nopeammin, sillä uutistilanteet saattavat muuttua milloin tahansa. Uutistoimittajilla on usein myös vähemmän kokemusta pitkien tarinallisten tekstien tekijöinä.

Tutkittava artikkeli kertoo A-klinikkasäätiön Katuklinikan eräästä iltavuorosta, jota HS:n toimittaja ja kuvaaja seurasivat. Helsingin Katuklinikan työhön kuuluu huumeriippuvaisten ihmisten auttaminen Helsingin kaduilla. Reportaasimuodossa kuvatulla matkalla tavataan pistämällä huumeita käyttäviä ihmisiä, havainnoidaan ympäristöä ja haastatellaan Katuklinikan työntekijöitä. Lisäksi käsitellään Suomen päihdepolitiikkaa yleisellä tasolla. Jutun tapahtumat sijoittuvat eri puolille Helsinkiä. Jutussa on myös muuta tiedonhankintaa, kuten kahden asiantuntijan taustahaastattelut riippuvuuden kehittymisestä.

Kuva 1. Kuvakaappaus valmiin erikoisartikkelin ”listakuvasta” ja ”listaotsikosta” HS.fi:n etusivulla julkaisupäivänä 27.11.2020. Otsikko valittiin otsikkotestauksella.

Juttu toteutettiin erikoisartikkelina eli nettiartikkelin ulkoasu koodattiin käsin. Mukana jutussa on kuvia, videota, karttoja, piirrettyjä anfangeja sekä muita visuaalisia elementtejä.

Artikkelin aloituksessa käytetään hiiren mukana skrollautuvaa animaatiota. Artikkelin merkkimäärä verkossa on 22 067 merkkiä välilyönnit mukaan luettuna. Juttu oli HS:n black friday -kampanjapäivän tilatuin ja luetuin Helsingin Sanomien verkkosivuilla. Juttu menestyi kelpo tavalla millä tahansa mittarilla. Juttua luettiin suurimmaksi osaksi kännyköillä. Tarkkoja lukijamääriä ei tässä maisterintutkielmassa julkaista, sillä niin on sovittu HS:n toimituksen johdon kanssa. HS:n tarkka lukijadata kuuluu liikesalaisuuksien piiriin. Kuvakaappaukset erikoisartikkelin älypuhelinnäkymästä ovat liitteenä (Liite 1) tutkielman lopussa.

Työprosessi toteutettiin yhtä palaveria ja juttukeikkaa lukuun ottamatta kokonaan etänä koronaviruspandemian vuoksi. Lähityössä huomioitiin tartuntariski esimerkiksi turvavälein ja ajoittain kasvomaskeilla. Pääasiassa jutun työstäminen tapahtui yhteisessä Slack-pikaviestiryhmässä, jossa oli kaikkina kymmenen henkilöä. Slack-ryhmän nimi oli ”#valtterinhuumejuttu”. Tekstiä laadittiin Microsoftin Word-ohjelmiston pilvipalveluun, jotta kaikki näkivät tekstin edistymisen reaaliajassa.

Alusta asti työryhmässä olivat mukana toimittaja, digituottaja, kaupunkitoimituksen esimies, valokuvaaja, timanttieditori ja graafikko. Ryhmässä oli myös kuvatoimittaja sekä prosessin loppuvaiheessa suunnitteleva uutispäällikkö ja kielenhuoltaja. Osa työryhmästä työskenteli välillä Sanomatalossa, mutta monet kotonaan. Itse olin pääosin Jyväskylässä.

3.2 Autoetnografia

Tämän tutkielman toisena metodina käytetään autoetnografiaa. Autoetnografialla tarkoitetaan tutkimuksen ja tiedonhankinnan tapaa, jossa tutkijan omakohtaiset kokemukset ovat tutkimuksen keskeisintä aineistoa (Uotinen 2010, 178–179).

Autoetnografialla on alun perin viitattu sellaiseen etnografiseen tutkimukseen, johon on kirjoitettu itseä koskevaa, elämäkerrallista tekstiä (mt). Autoetnografiassa tutkija yhdistää henkilökohtaisen ja kulttuurisen (Ellis & Bochner 2000, 739).

Sanatasolla autoetnografian käsite rakentuu siten, että ‘auto’ juureutuu itseän, ‘etno’ kansaan ja ‘grafia’ kirjoittamiseen. Metodilla siis havainnoidaan ympärillä olevaa elämää

oman kokemuksen kautta. Autoetnografiat kirjoitetaan yleensä minä-muodossa, ja ne tyypillisesti sisältävät tunteita, itsetietoisuutta, toimintaa ja mahdollisesti dialogia. (Ellis & Bochner 2000, 739–740.) Eräs tapa hyödyntää autoetnografiaa on oman sairauskertomuksen kuvaaminen, esimerkiksi Päivi Rissasen (2015) väitöskirja nimeltä *Toivoton tapaus? Autoetnografia sairastumisesta ja kuntoutumisesta*.

Autoetnografian juuret ovat alkujaan etnografisessa tutkimusperinteessä, jossa tutkimuksen kohteena on kulttuuri, jota tutkija yrittää ymmärtää osallistumalla sen parissa elävien ihmisten elämään (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Varhainen autoetnografia tarkoitti usein sitä, että länsimaalainen tutkija matkusti tarkkailemaan kaukaisia ja itselle vieraita ”hitaamman sivistyskehityksen” elämänmuotoja. Sitten autoetnografia on liikkunut lähemmäksi tutkijoiden omaa elinpiiriä. (Duncan 2004, 29.)

Autoetnografian keskeinen vahvuus on se, että sillä on saatavissa erityyppistä tietoa kuin monilla muilla enemmän käytetyillä metodeilla. Uotisen (2010, 183–184) mukaan osallistuvan havainnoinnin metodeilla voidaan seurata jokapäiväisiä ja arkisia toimintoja, jotka ovat niin toistuvia, että ne ovat muuttuneet ”näkymättömiksi”. ”Näkymättömät” asiat ovat esimerkiksi haastattelun keinoin hankalasti todennettavissa ja käsitteellistettävissä (mt). Autoetnografiaa onkin kuvattu osallistuvan havainnoinnin vahvemmassi muodoksi (Fingerroos & Jouhki 2014, 79).

Esimerkki niin sanotun näkymättömän tiedon hankkimisesta on yhdysvaltalaisen antropologin Fredric M. Robertsin (1989) tutkimus suomalaisesta kahvikulttuurista. Roberts tutki 1970-luvulla nimettömäksi jääneessä alle 200 hengen hämäläisessä kylässä paikallista kahvikulttuuria, ja totesi sen kyläyhteisön sosiaalisuuden perustaksi. Kahviseremonia oli keskiössä, oli sitten kyse minkälaisista tapahtumista hyvänsä. Kulttuuria havainnoidessaan Roberts totesi esimerkiksi emännän olevan valta-asemassa vieraita kahville kutsuessaan, mutta rituaalin kuului niin sanottu ”kursailu” eli vieraat saapuivat pöytään viipyillen ja tarjottavia maistellaan vähän kerrassaan. Roberts näki kahviseremoniassa ihmisten tasa-arvoa tukevia elementtejä. (Mt.)

Usein väitetään, että omien kokemusten listaaminen tutkimukseen olisi helppoa ja vaivatonta, mutta Ellisin ja Bocherin (2000, 738) mukaan onnistunut autoetnografia

pureutuu myös niihin kokemuksiin, joista ei välttämättä haluaisi kertoa. Tätä hyvettä on yritetty toteuttaa myös tässä tutkielmassa. Parhaimmillaan autoetnografia antaa kohteestaan oivaltavan, syvällisen ja ennen kaikkea rehellisen kuvauksen. Haaste on siinä, miten hyvin tutkija osaa nivoa omaa kokemustaan laajempaan kontekstiin ilman, että yleistää selvityksensä koskemaan isompaa joukkoa (Duncan 2004, 32).

Autoetnografiaa on arvosteltu tieteellisenä metodina runsaasti. Esimerkiksi Nicholas L. Holt (2003, 19) on sanonut autoetnografian olevan tieteeseen liian itsekeskeistä ja omahyväistä. Holt kyseenalaistaa sen, voiko yhden henkilön subjektiiviseen kokemukseen perustuva materiaali olla tieteellistä (mt). Holt (mts. 25–26) on myös esittänyt epäilyksensä siitä, voiko autoetnografiaa arvioida laadullisen tutkimuksen kriteerein. Myös Niiniluodon (1984, 25) mukaan tieteellisen tiedon tulisi olla tieteellisesti todistusvoimaista, eikä se ei voi perustua tutkijan omaperäiseen intuition ja vaistoon, vaan tiedon pitää olla julkisesti todennettavissa, mikä asettaa autoetnografian kyseenalaiseen valoon.

Autoetnograafikot puolustautuvat kuitenkin vastaamalla, että hyvässä etnografisessa tutkimuksessa korostuu erityisesti eettisyyden pohtiminen ja kriittinen itsereflektio (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a) eli metodin ongelmat avataan avoimesti. Autoetnografia tuottaa tietoa tietystä ympäristöstä tietystä näkökulmasta, eikä väitä olevansa muuta. On totta, että autoetnografisessa tutkimuksessa henkilökohtaisuus korostuu, mutta olennaista on tuoda tutkimuksen osaksi myös laajempaa kulttuuria ja sosiaalista ympäristöä tutkittavan asian ympäriltä (Duncan 2004, 29; Ellis & Bochner 2000, 378.) Rastaa (2005, 52) mukaan autoetnografia ei ole paras menetelmä silloin, kun jotain halutaan osoittaa oikeaksi ja todeksi. Hyvä menetelmä se on kuitenkin silloin, kun halutaan luoda tilaa keskustelulle, reflektiolle ja kritiikille (mt.).

Marja Leena Kukkuraisten (2019) mukaan mainittavan arvoisia esimerkkejä autoetnografisesta tutkimuksesta ovat muiden muassa Herrmann (2017) ja Ryan (2012). Alan kotimaisena klassikkona pidetään myös Martti Grönforsin (1981) tutkimuksia suomalaisista romaneista. Jyväskylän yliopiston journalistiikan oppiaineessa ansiokkaan autoetnografian on toteuttanut esimerkiksi Anna Näveri (2017), joka teki maisterintutkielmansa oman dokumenttiprojektinsa valmistumisesta. Jarno Kuusisen maisterintutkielman (2010, 38) mukaan Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella on

tehty monia tutkielmia, joissa on autoetnografisia piirteitä, vaikkei niitä voikaan välttämättä autoetnografioksi nimittää.

Autoetnografian laadun arviointi on myös monella tapaa kinkkistä. Kukkurainen (2019) on suomentanut Heewon Changin (2016) autoetnografian laadun kriteerit ja arviointiohjeet seuraavalla tavalla:

1. Autenttisuus ja aineiston luotettavuus
 - Käyttääkö autoetnografia autenttista ja luotettavaa tietoa?
2. Vastuullisuus tutkimusprosessissa
 - Noudattaako autoetnografia luotettavaa tutkimusprosessia ja tuoko sen selkeästi esiin?
3. Muihin ja itseen kohdistuva eettisyys
 - Noudattaako autoetnografia eettisiä periaatteita suojatakseen itsensä ja muiden oikeuksia kuvatessaan ja tehdessään johtopäätöksiä
4. Sosiokulttuurinen analyysi ja tulkinta
 - Analysoiko ja tulkitseeko autoetnografia omien kokemustensa sosiokulttuurista merkitystä.
5. Teoreettinen kontribuutio
 - Tuovatko autoetnografian johtopäätökset jotain uutta olemassa olevaan kirjallisuuteen. (Mt.)

Autoetnografia eroaa monella tapaa niin sanotusta perinteisestä tutkimusteksistä. Jo minämuoto antaa tekstille omanlaisensa sävyn. Myös tarinallisuus on monille autoetnografioille tyypillistä. Autoetnografiaa tekevää tutkijaa voikin kuvailla taiteilijan ja tieteilijän yhdistelmäksi (Ellis & Bochner 2000, 737).

3.3 Työpäiväkirjan laatiminen

Tähän maisterintutkielmaan linkittyvän erikoisartikkeliprosessin vaiheita on tallennettu hyödyntymällä autoetnografista päiväkirjaa. Päiväkirja on Changin (2008, 17) mukaan vapaata muistelua parempi työkalu tutkimuksessa siksi, että ylöskirjattu materiaali on pelkkää muistinvaraisuutta täsmällisempää ja varmempaa. Työskentelin itse tutkittavassa

prosessissa toimittajana, joten havainnoin työkulttuuria sisältäpäin kaksoisroolissa. Fingerroosin ja Jouhkin (2014, 91) mukaan autoetnografiassa olennaista on nimenomaan se, että tutkija ei pelkästään mene kentälle vaan kuuluu itse oleellisesti kenttään aktiivisena toimijana.

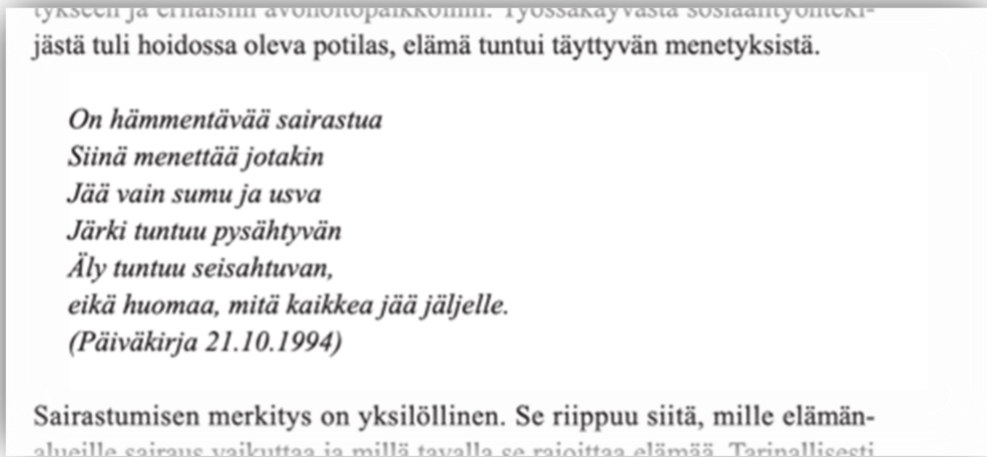
Työpäiväkirjani tarkkailun kohteena on journalistinen työprosessi, jolla tarkoitetaan toimitustyön eri vaiheita jäsentävää peräkkäistä mallia, johon kuuluvat ideointi ja aiheen valinta, tiedonhankinta, tietojen jäsentäminen, jutun kirjoittaminen ja kriittinen tarkastelu (Kuutti & Puro 1998, 66). Kaunokirjallisen journalismin työprosessi eroaa Lassila-Merisalon (2009, 192) mukaan hieman tavanomaisesta journalismista; se voi muistuttaa luovana prosessina jopa fiktion kirjoittajan työtä. Mediamaailmassa tyypillistä on, että etnografiaa käytetään juuri työprosessien kuvaamiseen (Helle 2009, 95–96).

Uskon päiväkirjan olevan hyvä tapa käsitellä tarinallisen juttuprosessin vaiheita. Maria Lassila-Merisalo (2020, 77) kuvaa kirjassaan *Tarinallinen journalismi*, että ”tarinan kirjoittaminen on aina valintaa”. Näiden lukuisten pienten valintojen avaamiseen näen autoetnografiset päiväkirjamerkinnot oivana keinona.

Työpäiväkirjaani kirjasin kaikenlaisia huomioita työprosessin vaiheista. Erityisesti yritin kiinnittää huomiota niihin toimenpiteisiin, joilla yritimme tai yritin luoda jutun imua. Hyvin paljon kuvasin asioiden mekaanista etenemistä, esimerkiksi sitä, ketkä osallistuivat mihinkin palaveriin. Jälkikäteen tarkasteltuna minun olisi ollut syytä keskittyä merkinnöissäni tiukemmin vain jutun imun teemaan, joka on tutkielmani ydintä. Tuomen & Sarajärven (2002, 94) mukaan tutkijan onkin valittava aineistosta kapeampi ilmiö ja avattava se tutkimukseen niin hyvin kuin vain kykenee.

Tässä tutkielmassa käytän tulosluvussa (luku 4) päiväkirjamateriaaliani samantapaisesti kuin Päivi Rissanen (2015) väitöskirjassaan. Erotan siis suorat päiväkirjamerkinnot muusta tekstistä sisennyksellä ja vaihdan fontin kokoa siten, että ne erottuvat selkeästi. Perään merkitsen sulkeisiin lähteen ja päivämäärän. Osaa materiaalista lainaan epäsuorasti myös tekstin seassa. Alla esimerkki suoran päiväkirjamerkinnot käytöstä (mts. 128):

Kuva 2. Kuvakaappaus Päivi Rissasen (2015, 128) väitöskirjasta.

Kirjoitin päiväkirjamateriaalia aluksi aktiivisesti ja sääntillisesti jokaisen työvaiheen jälkeen, mutta loppupuolella hieman laiskistuin. Projektin loppuvaiheissa edistin päiväkirjaa noin viikon välein, mikä hieman heikensi tarkkuutta. Kiinnitin erityistä huomiota siihen, että yksikään yksityiskohta ei olisi totuudenvastainen. Jos jollekin seikalle ei löytynyt varmistusta, jätin sen kirjaamatta päiväkirjaan. Päiväkirjaan yritin koota prosessista ensisijassa niitä valintoja, joita jutun imun synnyttämisen eteen tehtiin.

Ensimmäisen merkinnän päiväkirjaan kirjoitin 3.9.2020 ja viimeisen 30.11.2020. Merkinnät ovat siis noin kolmen kuukauden ajanjaksolta. Päiväkirjamerkinnöissäni on mukana jonkin verran havainnointia ja tunteita, mutta pääosin ne ovat prosessin mekaanista selostusta, jota päätyi tähän tutkielmaan sellaisenaan hyvin vähän. Päiväkirjamerkintöjä kertyi niin sähköisenä kuin käsinkirjoitetussakin muodossa.

Tämän tulosluvun alaluvuissa pyrin esittelemään päiväkirja-aineistoani jutun imun näkökulmasta. Aineisto painottuu erityisesti toimittajan työhön, ja sitä seuraava luku avaa muiden työryhmäläisten näkemyksiä. Alaluvut on jaettu toimittajan työn kannalta olennaisimpien työvaiheiden mukaan. Teen aineistonostoja siten, että ne tukisivat mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiini vastaamista. Tutkimuskysymyksiäni ovat: 1) Miten jutun imua pyrittiin rakentamaan erikoisartikkeliprosessissa? 2) Mitä jutun imun rakentamisella tavoiteltiin?

3.4 Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Tässä maisterintutkielmassa käytetään puolistrukturoituja teemahaastatteluja, koska Changin (2008, 7) mukaan autoetnografisen tiedon monipuolistamiseksi on usein hyvä käyttää myös muiden ihmisten näkemyksiä tapahtumien kulusta. Tyypillisesti tätä tehdään esimerkiksi haastatteluilla. Myös Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 38) mukaan useampien menetelmien käyttäminen mahdollistaa laajempia näkökulmia ja voi lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tässä tutkielmassa pyrin laajentamaan tutkimukseni näkökulmia siten, että tein päiväkirjani tueksi teemahaastatteluja työryhmämme jäsenten kanssa. Uskon, että näin omakohtaiset kokemukseni asettuvat parempaan kontekstiin. Haastatteluja tein kuusi kappaletta.

Haastattelutieto on hankittu puolistrukturoidun haastattelun metodilla eli teemahaastatteluilla. Teemahaastatteluissa haastateltava nähdään aktiivisena, merkityksiä luovana osapuolena. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35, 47). Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymyksiä tärkeämpiä ovat itse teemat, koska Hirsjärven ja Hurmeen (mts. 48) mukaan tämä asetelma vapauttaa haastattelun tutkijan näkökulmasta ja korostaa haastateltavan sanomaa. Teemahaastattelut toteutetaan perinteisesti siten, että ”joku haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia”. Vakiintunutta määritelmää metodille ei kuitenkaan ole. (Mts. 47).

3.5 Haastattelujen toteutus ja temaattinen analyysi

Tähän maisterintutkielmaan on haastateltu videoyhteydellä kuutta työryhmän jäsentä, jotka työskentelivät Ikuinen kierre -erikoisartikkelin parissa. Haastatelluilta kysyttiin suostumus omalla nimellään esiintymiseen ja se sopi kaikille työn julkisen luonteen vuoksi. Pyrin valitsemaan haastateltavaksi ne, jotka vaikuttivat keskeisimmin erikoisartikkeliin läpi journalistiseen prosessiin. Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista noin 50 minuuttiin.

Haastatteluja varten tein kysymysrunгон (Liite 2), josta poikkesin tarvittaessa.

Haastatteluissa pureuduttiin erikoisartikkeliprosessin vaiheisiin jutun imun näkökulmasta. Runko oli kaksiosainen: ensin käsiteltiin työprosessia ja sitten yleisemmällä tasolla jutun imua. Johdattelin keskustelua jatkuvasti jatkokysymyksillä aina takaisin jutun imun teemoihin, jos fokus karkasi muualle. Lopuksi kysyin taustaksi kysymyksiä haastateltujen työhistoriasta.

Haastateltavat

Ensimmäisenä haastattelin HS:n kaupunkitoimituksen esimiestä **Lari Malmbergia**, joka oli jutun julkaisevan osaston puolesta esimiesvastuussa. Malmberg osallistui aktiivisesti ideointiin ja otsikointiin sekä hieman editointiin. Malmberg on työskennellyt HS:ssa vuodesta 2005. Haastattelu kesti 42 minuuttia.

Toisena haastattelin valokuvaaja **Sami Keroa**, joka oli kanssani mukana juttukeikalla. Hänen tehtävänsä oli ottaa kuvat ja videot erikoisartikkeliin. Kero on työskennellyt HS:ssa vuodesta 2005. Haastattelu kesti 50 minuuttia.

Kolmas haastateltava oli timanttieditori **Sami Simola**, jonka tehtäviin kuuluu HS:n uutisosastojen pitkien artikkelien tekstien editointi. Simolan kanssa editoimme Ikuinen kierre -tekstiä usean editointikierroksen verran. Simola on työskennellyt HS:lla vuodesta 2006. Haastattelu kesti 48 minuuttia.

Neljäntenä haastateltavana oli koodaaja **Timo Myllymäki**. Hän vastasi erikoisartikkelin teknisestä toteutuksesta ja ulkoasun koodauksesta. Myllymäki on on työskennellyt neljä vuotta HS:ssa. Hänen haastattelunsa kesti 40 minuuttia.

Viidentenä haastattelin liikegraafikko **Boris Stefanovin**, joka vastasi muun muassa artikkelin grafiikoista, sosiaalisen median materiaalista ja liikkuvan kuvan editoinnista. Stefanov on ollut töissä HS:lla vuodesta 2014, mitä ennen hän työskenteli Nelosen uutisissa. Stefanovin haastattelu kesti 31 minuuttia.

Viimeisenä haastattelin erikoisartikkelin digituottajan **Emma-Leena Ovaskaisen**, jonka

tehtävänä oli hallita artikkelin kokonaisuutta ja organisoida työnjakoa. Ovaskainen on työskennellyt HS:lla vuodesta 2012. Hänen haastattelunsa kesti 50 minuuttia.

Haastatteluilla saatu aineisto on litteroitu käsiteltävään muotoon karkeaa litterointitapaa hyödyntäen. Koska haastattelujeni fokus oli asiasisällöissä, ei yksityiskohtainen litterointitapa ollut esimerkiksi Ruusuvuoren (2017, 425) mukaan tarpeen. Karkealla litterointitavalla tarkoitetaan sitä, että aineistosta karsitaan ylimääräisiä täytesanoja eikä merkitä esimerkiksi taukoja. Ylipäänsä voidaan sanoa, ettei litteroinnin tarkkuudesta ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 139).

Litteroidulle aineistolle toteutettiin aineistolähtöinen temaattinen analyysi, mikä tarkoittaa aineiston huolellista läpikäyntiä ja sieltä esiin nousevien teemojen koodausta (Guest, MacQueen & Namey 2012, 10–11). Litteroidun aineiston analysoin teemoittelemalla haastatteluotteita yliviivaustusseilla eri työvaiheisiin liittyviin lokeroihin. Teemoittelu on Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006b) mukaan luonteva etenemistapa juuri teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Heidän mukaansa teemat muistuttavat usein aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta ei aina. Joskus aineistosta löytyykin uusia teemoja, eivätkä ihmisten käsittelemät aiheet välttämättä noudata tutkijan tekemää järjestystä ja jäsenystä. Siksi puheesta litteroitua tekstiä tulee tarkastella ennakkoluulottomasti. (Mt.)

Konkreettisesti teemoittelu tapahtui tässä tutkielmassa siten, että ensin luin huolellisesti kaiken litteroidun aineiston. Lukemisen jälkeen kirjasin itselleni ylös teemoja, joiden katsoin olevan merkittäviä tutkimuskysymyksiin vastaamiselle. Teemojen ylöskirjaamisen jälkeen vielä katsoin, löytyisikö niitä kaikkia aineistosta riittävästi. Kun totesin teemottelun olevan toimiva, yliviivasin erivärisin tussein eri teemoja käsitteleviä osuuksia. Tuloslukua kirjoittaessa oli helppo poimia aineistoesimerkkejä tekstiin määrättyjä värejä seuraamalla.

Aineistosta nousi lopulta esiin kahdeksan eri teemaa, jotka poikkesivat hieman alun perin suunnittelemani haastattelurungosta. Teemoiksi valikoituivat juttuidean suunnittelu, erikoisartikkelin aloitus, tarinan monitasoisuus, tekstin editointi, kuvat ja videot, visuaalisen ilmeen koodaus, sosiaalinen media sekä jutun imun onnistuminen. Erityisesti sosiaalisen median rooli jutun imulle oli sellainen, jota en tullut etukäteen ajatelleeksi.

3.6 Tutkijan rooli

Autoetnografisen tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen vaatii sitä, että tutkija kertoo, miten omakohtaisuus on vaikuttanut tutkimuksen prosessiin ja tuloksiin (Oinas 2004, 218). Autoetnografiassa pitäisi pystyä kertomaan avoimesti omista kokemuksistaan, mutta heti perään pystyä analysoimaan kokemuksiaan objektiivisuuteen pyrkien. Sen vuoksi tämäntyyppisessä tutkimuksessa on tärkeää tuoda oma rooli näkyväksi ja reflektoida sitä kriittisesti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a).

Tässä maisterintutkielmassa tarkastelen itselleni hyvin läheistä ympäristöä, sillä olen työskennellyt HS:lla kevästä 2017, välillä määräaikaisena ja välillä freelancerina. Kytkökseni voi katsoa tutkimukselle eduksi, sillä tunnen HS:n työkulttuuria tätä yhtä juttuprojektia laajemmin, mikä antaa päiväkirjalle syvempiä sävyjä. Toisaalta se asettaa myös korkeamman kynnyksen kriittiselle tarkastelulle, koska tutkimuskohteeni on kuitenkin työnantajani ja tutkittavat tuttuja kollegojani. Kaksoisroolini korostuu molemmissa aineistonkeruutavoissani: sekä päiväkirjassa että haastatteluissa.

Uskon, että henkilösuhteet vaikuttivat jonkin verran päiväkirjan sisältöön, mutteivät kuitenkaan merkitsevän paljon. Samoin haastatteluissa kollegiaaliset suhteet vaikuttivat väistämättä keskustelun etenemiseen. Ymmärtääkseni tarkastelin kuitenkin prosessia niin kriittisesti ja avarakatseisesti kuin pystyin. Työssäni toimittajana minulle on kehittynyt taitoja, jotka auttavat neutraalin tiedonkäsittelyn pyrkimyksessä. Anna-Kaisa Kuusisto-Arposen (2007, 238) mukaan nykyisin tieteessä myönnetään, että jokaisesta tutkimuksesta tulee tekijänsä näköinen, eikä se ei suinkaan tarkoita sitä, että tieteelliset ja tutkimuseettiset periaatteet hylättäisiin – pikemminkin päinvastoin.

4 TOIMITTAJAN TYÖPÄIVÄKIRJA JUTUN IMUN RAKENTAMISESTA

Tässä luvussa käyn läpi työpäiväkirjaani artikkeliprosessin ajalta. Luku on kirjoitettu minämuodossa päiväkirjaan pohjaten, ja siinä on mukana suoria lainauksia päiväkirjamateriaalista. Alaluvut keskittyvät siihen, miten jutun imua pyrittiin luomaan artikkelin eri työvaiheissa toimittajan näkökulmasta. Esimerkiksi artikkelin ulkoasun koodausta ei käsitellä tässä luvussa, koska toimittajan osuus oli siinä niin pieni. Päiväkirjamateriaalista on nostettu esiin niitä kohtia, jotka tukevat tutkimuskysymyksiin vastaamista. Tutkimuskirjallisuuteen luodaan katsauksia, mutta kirjallisuuden ja tulosten suhdetta syvennetään vasta johtopäätösluvussa. Alla olevassa kuviossa on kuvattu erikoisartikkeliprosessin vaiheet karkeasti ensimmäisestä ideasta julkaisuun saakka.

Kuvio 1. Erikoisartikkeliprosessin vaiheet aikajanalla.

4.1 Aiheen jalostaminen ideaksi

Tämä erikoisartikkeliprosessi sai alkunsa, kun minulle selvisi, että maisterintutkielmaan voisi yhdistää journalistisen työnäytteen. Aloin ideoida aiheita, joista voisi toteuttaa erikoisartikkelin. Ajattelin, että erikoisartikkeli olisi sellainen juttutyyppejä, jota olisi mielekästä sekä kirjoittaa että myöhemmin tutkia. Jutun imun käsite oli ollut pitkään mielessäni. Alustava juttuaihe löytyi monien joukosta, kun toimittaja- ja opiskelijakollegani Joakim Westrén-Doll kertoi kulttuuriravintola Ylä-Ruthin kulmapöydässä, että hän on kuullut Helsingissä toimivasta ”Katuklinikasta”, josta voisi olla kiinnostavaa tehdä juttu. Hän antoi minulle luvan tarttua aiheeseen. Päiväkirjastani selviää, että pohdin ideaa heti reportaasimuotoisena, mikä oli ensimmäinen konkreettinen toimenpide jutun imun rakentamiseksi. Parhaimmillaan reportaasi voi olla kuin dokumenttielokuva, jossa yhdistellään tietoa ja tunteita (Nousiainen 1998, 117–118).

Innostuin välittömästi ideasta, koska näin sen oletetun reportaasimaisen luonteen. Ajattelin päässäni, että siinä oli paitsi hyvä aihe niin myös selkeä idea – klinikan mukaan pitäisi päästä liikkumaan. Lisäksi aihe oli sentyyppinen, että se varmasti herättää ihmisten kiinnostuksen. Olen huomannut, että parhaita paikallisaiheita ovat sellaiset jutut, jotka tapahtuvat ympärillämme, mutta emme tiedä niistä yksityiskohtaisesti paljoakaan. Myös teeman yhteiskunnallinen merkitys tuntui tärkeältä. (Päiväkirja 13.9.2020.)

Tarkemmin ottaen syy, miksi innostuin aiheesta ja uskoin sen olevan hyvä pohja jutun imulle, on se, että olen huomannut yhteiskunnan varjopuolien herättävän ihmisissä laajasti kiinnostusta. Tämä on selvinyt aiemmin esimerkiksi toimituksen analytiikasta. Heikkilän ym. (2012, 1) mukaan kiinnostavuudesta onkin tullut journalismin päivittäistä työtä ohjaava tavoite – vaikka kukaan ei osaakaan tarkasti selittää, mitä se tarkoittaa. Ikuinen kierre -erikoisartikkelin kiinnostavuutta voi yrittää hahmottaa esimerkiksi Harcupin ja O'Neillin (2001, 278–279) uutiskriteeristön mukaan: tarinallisen huumereportaasin voi olettaa olevan ihmisten silmissä ainakin uutiskriteerien mukaan ”erityisen huono uutinen”, ”vaikutuksiltaan laaja uutinen” ja ”koskettava”.

Oletin myös, että huumereportaasin aihepiiriin liittyy myös merkittäviä yhteiskunnallisia kysymyksiä, mikä taas takaisi sen, ettei juttua voitaisi ohittaa ”sosiaalipornona”, ”tirkistelynä” tai tyhjänpäiväisenä sensaatiojuttuna. Esimieheni Lari Malmberg kehotti

minua alusta asti ajattelemaan jutun ”eri tasoja”. Malmberg linkkasi inspiraatioksi The New York Timesin heroinia käsittelevän erikoisartikkelin (The New York Times 19.12.2018), jossa selitettiin kovien huumeiden koukutuskierrettä käyttäjien tarinoiden kautta. Kirjoitin päiväkirjaani pohdintaa aihepiirin vaikutuksesta jutun imuun.

Olen jo pidempään pohtinut sitä, mikä olisi oikea tapa käydä ”huumeiden vastaista sotaa”. Pitäisikö huumeidenkäyttö tukahduttaa järein keinoin vai ottaa huomattavasti sallivampi linja, kenties poistaa huumeisiin liittyvät käyttöririkokset? Ajattelin, että tämä voisi olla kiinnostava taso jutun käsittelyssä. (Päiväkirja 15.9.2020.)

Erityisen tärkeänä työvaiheena pidin Katuklinikan kontaktointia. Minun piti saavuttaa luottamus heihin, jotta he esittelisivät toimittajalle, millaista heidän työnsä oikeasti on. Jutun imulle äärimmäisen olennaista on mielestäni se, että toimittajalla on sellainen ”access”, että lukijoille voidaan näyttää oikeasti kiinnostavia ympäristöjä ja tapahtumia, joita he eivät pääse muuten arkielämässään kokemaan. Haastateltaville lähetettämäni sähköpostin ja myöhemmät puhelut valmistelin huolellisesti. Olin erittäin tyytyväinen, kun jutunteosta saatiin sovittua sulavasti ja molemminpuolinen luottamus löytyi pikaisesti.

Hyvä jutun imu vaatii sen, että pääsemme lähelle huumeidenkäyttäjien arkea (Päiväkirja 15.9.2020).

Ideoinnin siirtyessä toimitusympäristöön, työryhmä alkoi pohtia enemmän sitä, miten tarinan voisi konkreettisesti kertoa. Työryhmälle perustettiin Slack-pikaviestiryhmä. Pian järjestettiin kaksi toimituskokousta: sisältöpalaveri ja ulkoasupalaveri. Sisältöpalaverissa journalismin etiikka oli vahvasti keskiössä: mitä on sopivaa näyttää ja millainen on jutun sävy?

Sisältöpalaverissa pohdittiin paljon sitä, olisiko jutun imun kannalta parempi keskittyä huumeriippuvaisten ihmisten elämään vai klinikan auttamistyöhön. Pian kuitenkin päädyttiin seuraamaan klinikkaa, koska se loi tarinalle selkeän kehyksen. Alustavaan suunnitelmaan kuului se, että tavattavista ihmisistä tehtäisiin lennosta ”minihenkilökuvia”. Idea kuitenkin osoittautui käytännössä mahdottomaksi: haastateltavien päihtymystila oli vaihteleva, heillä ei ollut kännyköitä, eikä heidän kertomuksiaan ollut kovin helppo tarkastaa. Joka tapauksessa pidin tärkeänä sitä, että tarinakaari olisi selkeä ja looginen ja artikkelissa olisi tarkasti pohdittu ulkoasu. Esimerkiksi Anu Nousiainen (2013,10) on

korostanut rakenteen merkitystä tarinalliselle journalismille – rakenne ja toteutustapa erottavat elämykselliset jutut esimerkiksi uutisista.

En epäile, etteikö tästä voisi rakentaa vetävää juttua; tapahtumia ja kohtauksia varmasti riittää. Liikaa ei pidä kuitenkaan yrittää: less is more. (Päiväkirja 11.10.2020.)

Merkintöjeni mukaan ulkoasupalaverissa kiinnitettiin eritoten huomiota siihen, miten visuaaliset elementit tukisivat parhaiten kerrontaa. Esimerkiksi Hullmanin ym. (2013) mukaan tarinallisessa journalismissa visuaalisuuden suhde tekstin maailmaan on tyypillisesti juuri tarinaa tukeva; kun teksti tarjoaa yksityiskohtia ja oivalluksia, visuaalinen ilme puolestaan maalaa kokonais- ja yleiskuvaa jutun teemoista. Graafikoiden ja toimittajien saumaton yhteistyö on visuaalisen journalismin onnistumiselle tärkeää (Koponen ym. 2019, 318).

Ideoita syntyi niin paljon, että välillä tuntui siltä, että lähinnä runsaudenpula muodostui ongelmaksi. Ideoinnin loppuvaiheessa syntyi kuitenkin konsensus siitä, ettemme yritä suunnitella kaikkea ennalta, vaan annamme juttukeikan piirtää käytettävän juonen. Joitakin asioita oli kuitenkin suunniteltava ennalta. Puheissa oli muun muassa toimittajan rintaan kiinnitettävä GoPro-kamera, mutta se jäi lopulta toteuttamatta, koska kuvan ajateltiin olevan liian epävakaa. Klinikin reitti kuitenkin päätettiin tallentaa Sportstracker-kännykkäsovelluksella karttagrafiikoiden pohjaksi. Alusta asti jutun imua pohdittiin siten, että yritimme keksiä, millaiset asiat ulkoasussa saisivat lukijan kiinnostumaan ja sitoututumaan.

Lisäksi suunnittelimme, että kirjaan tarkasti ylös tavattujen käyttäjien lukumäärää ja muita klinikin työtehtäviä, jotta kerättyä tietoa voisi hyödyntää artikkelin rikasteissa ja grafiikoissa. Alkuperäinen idea oli, että juttua lukiessa näytön sivussa olisi päivittyviä laskureita. Työryhmä yritti luoda jo ennalta hyvän pohjan sille, että juttukeikalta osataan kerätä sellaista tietoa, jota voisi esittää visuaalisesti näyttävästi.

Muun sisällön osalta vastuuta annettiin enemmän toimittaja–kuvaaja-parivaljakolle; uskottiin siihen, että osaamme tallentaa juttukeikan yllättävät tapahtumat. Pohdinnassa oli myös se, voisimmeko julkaista jutusta kaksi versiota: perinteisen ja erikoisversion. Niin

olisimme saaneet tietoa siitä, miten kokeilevat ratkaisumme toimivat – ideasta kuitenkin luovuttiin, koska suurpanostus haluttiin esittää kaikille lukijoille samanlaisena.

Lopulta, kun ideointivaihe tuli päätökseensä, kirjoitin päiväkirjaani tyytyväisiä merkintöjä. Suunnitteluun oli käytetty huomattavasti enemmän aikaa kuin normaalisti uutisosastojen jutuissa. Valtava suunnittelumäärä loi myös painetta; huonoa juttua ei kehdannut tehdä. Päiväkirjassani on epävarma mutta toiveikas sävy päivää ennen juttukeikalle lähtöä.

On suunniteltu niin paljon, että mitään on tuskin jäänyt täysin ajattelematta. Silti kaiken määrää juttukeikka – siellä voi tapahtua mitä vain. Mutta eipä keikka, jossa tavataan katujen huumeriippuvaisia, vaikuta ennakkoon ainakaan kovin tylsältä. (Päiväkirja 11.10.2020.)

Ideointivaihetta seurasi juttukeikka. Juttukeikalle oli helppo lähteä runsaan suunnittelutyön jälkeen. Voisi ajatella, että ideointi ja suunnittelu toimii pohjana kaikille muille työvaiheille.

4.2 Silmät auki juttukeikalla

Maanantaina 12. lokakuuta koitti juttukeikan päivä. Tapasin valokuvaaja Sami Keron Sanomatalossa päivällä ennen juttukeikalle lähtöä. Kävimme vielä pikaisesti läpi, mitä juttukeikalta haetaan. Päiväkirjastani selviää, että toimittajana ajattelin, että yritän kerätä tiedonhankintavaiheessa tavallaan kahdenlaista tietoa: 1) juttukeikalta empiiristä ja kronologista tietoa, jolla jutun tapahtumia voisi kuljettaa kiinnostavasti ja tarinallisesti sekä 2) taustatietoa, jolla voidaan käsitellä huumeongelmien yhteiskunnallisia vaikutuksia. Kahden eritasoisen tiedon yhdistämisen uskoin olevan hyvä pohja journalistiselle jutun imulle. Ennen juttukeikkaa kirjoitin odotuksiani kännykkäni päiväkirjaan:

Toivon, että keikalla tapahtuu sellaisia asioita, joista herää tarve kertoa tarina. Veikkaan, että illasta tulee aika surullinen, mutta luulen, että mukana on myös toivoa, koska seuraamme auttamistyötä. Toisaalta sekin, jos mitään ei tapahdu, voisi olla aika kiinnostavaa. Eiköhän huumeongelmia Helsingistä kuitenkin valitettavasti löydy varsin paljon. Pitää myös muistaa kirjata kaikki ylös: säätilasta ihmisten vaateuksiin. Ilman tarkkoja tietoja journalistinen tarinankerronta ei onnistu. Vihkoja on riittävästi mukana. (Päiväkirja 12.10.2021.)

Juttukeikalla oli tarkoitus kerätä ”rakennuspalikat jutun imun luomiselle”. Jutun imun luominen edellyttää sitä, että toimittaja pystyy havainnoimaan todellisuutta tarkasti ja

perusteellisesti. Eva Domínguez (2017) muotoilee asian niin, että toimittajan on ensin tunnettava jutun kohteena oleva ympäristö perin pohjin ennen kuin hän voi tehdä siitä tarinan. Eric Neveun (2014, 538) mukaan tarinallisesta journalismista voikin puhua ”uppoutuvana journalismina” siitä syystä, että toimittajan on itsekin uppouduttava jutun maailmaan tiedonhankintavaiheessa.

Juttukeikalla halusin haastatella mahdollisimman monta huumeriippuvaista ja dokumentoida tapahtumia mahdollisimman laajasti. Koska tiesin, että artikkelista tulee pitkä, ajattelin, että materiaalia tarvitaan paljon. Aivan erityistä huomiota kiinnitin siihen, miten jutun aloituksen voisi kirjoittaa. Tiesin, että kirjoitan ajallisesti etenevän reportaasin, joten päätin kirjata juttukeikan alun tapahtumia mahdollisimman tarkasti ylös. Kirjoitin ylös esimerkiksi sään, haastateltavien esittelyrepliikejä, ensimmäisten paikkojen ympäristön yksityiskohtia ja otin ylös muun muassa autojen rekisterinumeroita, jotta voisin varmistua niiden merkeistä ja malleista jälkikäteenkin. Otin myös kännykällä muistiinpanokuvia. Yksityiskohtia kerätään, koska niillä pyritään yhdistämään juttu lukijan omiin kokemuksiin ja herättämään näihin kokemuksiin linkittyviä tunteita (Cheney 2001, 38–42). Päiväkirjani mukaan en ollut kuitenkaan tyytyväinen keräämiini asioihin, koska en keksinyt ilmeistä aloituskohtausta heti, kuten yleensä.

Alussa ei tapahtunut kertakaikkiaan mitään. Siitä tulee ongelma, mutta enköhän jotain keksi.
(Päiväkirja 12.10.2020.)

Jutun imun kannalta juttukeikalla toimittajalle oli olennaista löytää kohtauksia artikkelin tekstiä varten. Tom Wolfen (1973, 46–47) *devices of realism* -mallissa tuodaan esiin, että tarinalliseen juttuun olisi hyvä saada kohtauksia, dialogia, sisäisiä näkökulmia ja yksityiskohtia. Siksi kirjoitin aina minuutin tarkkuudella ylös, minne siirryimme, mitä siellä tapahtui ja ketä tapasimme. Pohdin paljon siirtymiä, koska niillä tarinaa lopulta kuljetetaan; esimerkiksi, kuka sulki takakontin tai kuka tervehti, ketä ja miten. Luetteloin muistiin myös illan hämärtymistä ja sadekuurojen aikoja. Ajattelin, että nekin ovat hyödyllisiä tekstin kuljettamisessa. Pyysin myös Katuklinikan naisia pitämään kirjaa heidän jakamistaan avustustarvikkeista ja asiakaskohtaamisista. Kännykkäni Sportstracker-sovellus tallensi koko kulkureitin tarkasti. Sain siis kerättyä jonkin verran mitattavaa dataa

muuten varsin kokemusperäiseltä juttukeikalta. Alla olevassa taulukossa näkyy kerätty data, jonka toimitin visuaalisuusvastaaville.

Taulukko 1. Keräsin keikalta tiedot tavatuista ihmisistä, jaetuista hyödykkeistä ja tehdyistä pikatesteistä. Annoin taulukon koodaajille työstettäväksi.

	Kello	Miehiä	Naisia	Yhteensä	Puhtaita ruiskuja	HIV-testejä	Lapasia	Makuupusseja
Malmin asema	15.42	0	0	0	0	0	0	0
Kontulan ostari	16.16	0	0	0	0	0	0	0
Dallapenpuisto 1	16.43	2	3	5	50	3	3	4
Piritori	17.28	13	5	18	190	0	2	0
Rautatieasema	19.23	0	0	0	0	0	0	0
Hietsu-Ruusula	19.43 & 19.48	0	0	0	0	0	0	0
Dallapenpuisto 2	20.05	3	2	5	60	0	5	0
							0	
	Kokonaisaika kierrokselle 15.23–20.50	18 miestä	10 naista	28 kohtaamista	300 ruiskua	3 testiä	10 lapaset	4 makuupussia

Erityispiirre keikalla oli se, että puoleentoista tuntiin emme tavanneet ketään. Kävelimme ja ajelimme lähinnä ympäri kaupunkia. Se sai minut hieman panikoimaan tarinankerronnan aineiden kanssa, mistä kirjoitin heti keikan jälkeen päiväkirjaan.

Hetken jo mietin, riittääkö tästä koko keikasta kerrottavaa lehtijutuksi. Onneksi pikkuhiljaa aloimme löytää haastateltavia. (Päiväkirja 12.10.2020.)

Kun aloimme tavata huumeriippuvaisia ja saada heitä haastateltavaksi, tiesin, että juttu saadaan järkevästi tehdyksi. Haastattelukeikalla pyrin esittäytymään jokaiselle haastateltavalle toimittajana mahdollisimman selkeästi, jotta kenellekään – edes päihtyneimmille – ei tulisi yllätyksenä, mihin lausuntoja tulikaan annettua. Annoin heidän myös arvioida sitä, halusivatko he sanoa mitään. Muutaman päihtyneimmän henkilön jätin kokonaan haastattelemaan, koska en voinut vakuuttaa heidän ymmärtävän olevani toimittaja. Tätä vaatii jo Journalistin ohjeiden kahdeksas pykälä (Julkisen Sanan neuvosto 5.9.2011). Ajattelin, että jutun imunkin kannalta on huono asia, jos lukijasta tuntuu, ettei juttua ole tehty kunnioittavasti ja reilusti.

Haastatteluihin minulla oli valmiina muutama peruskysymys, kuten miltä huumeidenkäyttö tuntuu ja miten aloitit huumeidenkäytön. Itse keskusteluissa luotin kuitenkin uteliaisuuteen ja kirjasin mahdollisimman tarkasti heidän sanomaansa ylös. Käytännössä haastattelut piti tehdä todella nopeasti, sillä mikään haastatteluista ei kestänyt yli kymmentä minuuttia.

Haastateltujen tarinat vaikuttivat kuitenkin sen verran kiinnostavilta, että uskoin niiden riittävän sellaisenaan.

Jo keikalla – ja oikeastaan jo ennakkosuunnittelussa – mielessäni oli, että juttua kuljetetaan siten, että aina uusia hahmoja astuu tarinaan. Järkeilin sen pitävän lukijan mielenkiintoa yllä parhaiten. Tarinan henkilöiden omien näkökulmien roolia tarinallisessa journalismissa on korostanut esimerkiksi Tom Wolfe (1973, 46–47) kirjassaan *The New Journalism*. Wolfen mukaan henkilöiden sisäiset näkökulmat voi tuoda esiin tarinassa vain, jos on tehnyt yksityiskohtaiset haastattelut tiedonhankintavaiheessa (mt.)

Juttukeikalla monet keskustelut huumeidenkäyttäjien kanssa saivat minut itsenikin melko tunteelliseen tilaan – ajattelin, että jos pystyn välittämään tekstiin edes osan niistä tunteista, niin jutusta tulee takuulla elämyksellinen ja ajatuksia herättävä – eli jutun imun pitäisi muodostua vahvaksi. Tarinallisuuden rakentamisen kannalta tämä oli ehdottoman positiivista, sillä kerronnallisuus on mahdollista vain, jos kokemuksia voidaan välittää emotionaalisesti merkityksellisesti (Laakso 2019, 49).

Keikan jälkeen tuntuu hurjalta. Mielessä pyörivät lohduttomat ihmiskohtalot; kun itse siirtyy yöksi sisään nukkumaan, monet haastatelluista jäävät selviytymään kuka minnekin.

Toisaalta tilanne on toimittajalle paradoksaalinen: koska keikan tapahtumat olivat niin pysäyttäviä, jutusta tulee melko varmasti lukemisen arvoinen. - -

Mietin lähinnä sitä, miten voisin välittää lukijoille niitä tunteita, joita itse koin. Itse tunsin ahdistusta ja surua. (Päiväkirja 12.10.2020.)

Huumeriippuvaisten lisäksi haastattelin jatkuvasti oppaitamme eli Katuklinikan työntekijöitä. Heiltä kyselin laajempia asioita kuin yksittäisiä tapahtumia; puhuimme muun muassa huumeiden käytön rangaistusten poistamisesta ja käyttöhuoneiden tarpeellisuudesta. Automatkoilla riippuvaisia etsiskellessä oli hyvin aikaa jutella. Huomasin heti, että heidän kanssaan käydyt yhteiskunnallisemmat keskustelut tukivat illan tapahtumia erinomaisesti. Kysyin heiltä myös, hätkähtävätkö he samoja surullisia kohtaamisista kuin minä. Selvisi, että heillä on kehittynyt rutiineja surullisten asioiden käsittelyyn – pidin sitäkin erittäin kiinnostavana tietona. Muutenkin ajattelin, että ”kentällä” tehdyt haastattelut ovat tarinalle parempia ja aidompia kuin tavalliset puhelinhaastattelut.

Kiinnostavaa oli, että klinikkalaiset pitivät huumeriippuvaisten rankaisemista käyttöririkoksista yksinkertaisesti huonona ideana. He ovat työnsä puolesta todellisia asiantuntijoita. (Päiväkirja 12.10.2020.)

Juttukeikka oli pienten kohtausten tallentamista. Yksi esimerkki oli keikan loppupuolella, kun huomasin, että eräs huumeriippuvainen suunnittelee piikittämistä. Kysyin häneltä, voisinko tulla kuvaajan kanssa katsomaan, kun hän piikittää. Pienen taivuttelun jälkeen hän suostui ja kutsui mukaansa vihreään yleisöveissaan. Vessassa kaksi miestä piikitti amfetamiinia suoraan suoniin ja me katsoimme kuvaajan kanssa toimitusta puolen metrin päästä. Olin aika paniikissa likaisista piikeistä ja kirjoitin vihkooni mahdollisimman nopeasti kaikkea mitä näin. Kun pääsin vessasta ulos, olo oli huojentunut ja olin erittäin tyytyväinen siihen, että pääsen kirjoittamaan siitäkin vahvasta kokemuksesta. Onneksi tajusin mennä sinne mukaan. Vessakokemus oli kuitenkin sen verran voimakas, että kuvaaja kyseli minulta vielä illallakin Whatsapp-viestillä, olenko ok. Olin ilmeisesti näyttänyt hieman pelästyneeltä. Päiväkirjasta selviää, että pohdin kyseistä kohtausta tarinankerronnan näkökulmasta jo heti tuoreeltaan keikan jälkeen.

Vihreän vessan piikityskohtaus sai adrenaliinin virtaamaan. Sen hetken kuvailulla voin viedä lukijamme tilanteeseen, jossa hyvin harva on ollut. Sillä pitäisi saada aikaan imua. Säästän sen lopetuskohtaukseksi ja haluan kertoa siinä myös omasta paniikistani. - -

Oli hyvä oivallus ängetä sinne vessaan mukaan. (Päiväkirja 12.10.2020.)

Kokonaisuudessaan olin todella tyytyväinen juttukeikan tiedonhankintaan. Keikka oli suurin piirtein sellainen kuin uskalsinkin odottaa. Yksityiskohtaista tietoa kertyi paljon. Hieman pohdin lähinnä sitä, voiko tarinan kertoa aikajärjestyksessä, koska kiinnostavimmat asiat tapahtuivat vasta loppupuolella. Artikkelin alku on kuitenkin yleensä tarinallisessa journalismissa tärkein osuus.

Tapahtui niin paljon, että kaikkea ei voi muistaa ulkoa. Onneksi on järkyttävän paljon muistiinpanoja. Se on harmi, etten saa enää kovin helposti samoihin tyypeihin yhteyttä. Jutulla en halua aiheuttaa yhtään lisää harmia kellekään jutun kohteelle. Harmeja heillä on jo tarpeeksi.

Kaikkienensa uskomaton keikka. Jutun teko tuntuu merkitykselliseltä. Tällaisista asioista ihmisten on hyvä tietää enemmän. (Päiväkirja 12.10.2020.)

Juttukeikan lisäksi tietoa hankittiin myös muista lähteistä. Esimerkiksi eri huumausaineiden vaikutuksista, hinnoista ja saatavuuksista luin paljon eri verkkolähteistä – kuten vanhoista lehtijutuista. Tein kirjoitusvaiheessa myös kaksi taustahaastattelua, joista kerron

seuraavassa luvussa. Lisätiedon tarpeeseen vaikutti esimerkiksi editorien kommentit ja se, jos kirjoittaessa huomasin, että jostain tarvitaan vielä lisää tietoa. Tarkastin myös monia yksityiskohtia – jutun imua on journalismissa pakko luoda vain totuuden ehdoilla.

4.3 Vetävän tekstin rakentaminen

Kirjoitusprosessin aloitin laatimalla karkean käsikirjoituksen tekstille. Numeroidulle ruutu-paperilistalle kirjasin jutun kohtaukset siinä järjestyksessä kuin ajattelin ne kirjoittaa. Valitsin muistiinpanojeni perusteella tarinaan kaikkein mieleenpainuneimpia kohtauksia. Koen helpottavaksi tarinallisen kirjoitusurakan alkuvaiheessa sen, että tiedän, mistä teksti alkaa ja mihin se etenee. Alustavaa käsikirjoitusta ei tarvitse noudattaa orjallisesti, mutta se luo hyvät raamit selkeälle tarinalle. En halunnut tekstistä sekavaa. Taina Uimosen (2003, 14) mukaan ihmiset lukevatkin mieluiten tekstiä, joka on konkreettista ja ymmärrettävää.

Jutun täytyy olla loogisesti etenevä, jotta sitä on helppo seurata. Yritän välttää ajallisia hyppyjä suuntaan ja toiseen. Jutun imun edellytys on se, että lukija tajuaa, mitä tapahtuu. Haaste on vain se, että jännimmät tapahtumat ovat loppupuolella. Kestääkö jännite sinne asti? (Päiväkirja 14.10.2020)

Ensimmäisen käsikirjoituksen valmistuttua loin toisen luonnoksen. Siihen lisäsin paljon yksityiskohtia jokaiseen kohtaukseen. Elävä tarina vaatii paljon todellisia ja merkityksellisiä yksityiskohtia (ks. esim. Cheney 2001). Kirjoitin ylös esimerkiksi autojen värejä, suoria sitaatteja ja pieniä tapahtumia. Toisen käsikirjoituksen reunaan lisäsin myös aikajanan, johon suunnittelin, miten jutun yhteiskunnalliset teemat voisivat edetä juttukeikan tapahtumien ohessa. Parasta olisi, jos ”toisen tason” teemat sopisivat yhteen jutun kohtausten kanssa, eivätkä ne katkaisisi imua.

Perusasiat eivät saa unohtua tekstistä. Päähenkilöt täytyy esitellä, heidän työnkuvansa pitää selvittää jutusta ja huumeidenkäyttöön liittyvien faktat on oltava kunnossa. Silti toivoisin, että teksti etenee niin, että sitä on miellyttävä ja jännittävä lukea. (Päiväkirja 14.10.2020)

Aloin kirjoittaa juttua alusta. Kokeilin useita erilaisia aloituskohtauksia, mutta mikään ei tuntunut erityisen mukaansatempaavalta. Lopulta päädyin kirjoittamaan siitä, kuinka Katuklinikan autoa pakattiin parkkihallissa valmiiksi illan kierrokseen. Aloitusta perustelin itselleni sen odotuksia luovalla tunnelmalla sekä sillä, että siinä pystyi hieman samalla selostamaan, mitä tuleman pitää. Avauslauseeksi editoinnin jälkeen

muotoutui: ”Loisteputket hohtavat kelmeää valoa parkkihallissa Itä-Pasilan uumenissa.”
Avauksen tarkoitus on ”juontaa” ensimmäinen kohta sisään ja antaa ”lukuohje” siitä, millaista juttua lukija on alkamassa lukea. Toinen lause esittelee päähenkilöt ja lupaa hieman tulevasta: ”Sairaanhoitaja Minna Ursin ja sosionomi Jetta Laine valmistautuvat illan kierrokseen.”

Aloitukseen oli todella vaikea keksiä materiaali pohjalta mitään yllättävää koukkuja, joka ”pakottaisi” lukijan lukemaan pidemmälle. Ajattelin, että rauhallinen alku voisi toimia siksi, että lukijat osaavat kenties odottaa, että huumeongelmista kertova juttu ei lähtökohtaisesti jätä ”kylmäksi”. Sen voisi päätellä kuvista ja otsikosta.
Hidas kerronta voisi ehkä pysäyttää lukijan keskittymään.

Aloituksesta ei tullut erityisen hyvää, mutta jollain on lähdeittävä liikkeelle. (Päiväkirja 15.10.2020)

Monissa tarinallisen journalismin aloituksia käsittelevissä tutkimuksissa onkin nostettu konkreettinen ”tilanne” toimivaksi tavaksi aloittaa teksti (ks. esim. Gutkind 1997, 42; Hennessy 2006, 182–183; Niemi & Parikka 2019, 23; Lassila-Merisalo 2020, 63–74). Maria Lassila-Merisalon (2020, 62) mukaan aloitus on tekstin tärkein osa, koska sen aikana lukija päättää, ”jatkaako lukemista vai kääntäkö katseensa”. Lassila-Merisalon mukaan aloituksen pitää olla kielellään riittävän selkeä, helposti sulava ja itsenäinen (mt.).

Kun aloituksen sai alustavaan kuntoon, kirjoittaminen alkoi luistaa. Kirjoitin ensimmäisen version valmiiksi viikossa. Tekemäni käsikirjoituksen pohjalta oli helppo edetä. Etsin jokaiseen kohtaukseen muistiinpanoistani vielä lisää yksityiskohtia ja tarkkoja sitaatteja. Yritin edistää tarinaa jouhevasti kohtauksesta toiseen. Olin tyytyväinen siihen, että olin kerännyt keikalta niin tarkat tiedot siirtymävaiheista – se helpotti kirjoittamista. Rakennetta muutin suunnitellusta vain pieniltä osin, sillä puhdas kronologia tuntui edelleen loogiselta valinnalta. Haastatteluista sai hyvää materiaalia, mutta ne olivat silti ajallisesti melko nopeasti tehtyjä, mikä vaikeutti elävää kirjoittamista.

Hahmoilla on hyvät tarinat, mutta en pysty kertomaan kauheasti siitä, millaisia he ovat henkilöinä (Päiväkirja 15.10.2020).

Tekstiin yritin kirjoittaa eteenpäin vieviä koukkuja, jotka patistaisivat lukijaa eteenpäin. Niitä toteutin pääosin kertojaäänellä, jonka oli tarkoitus välittää tunnelmaa siitä, että lukija pääsee mukaan työvuoron tapahtumiin. Käyttämäni kertojaääntä voisi nimittää vaikkapa ”reportterikertojaksi” (Bech-Karlsen (1986, Hemánuksen 1992, 11 mukaan), eli

välitin toimittajan kokemia tunteita ja havaintoja tekstiin. Esimerkiksi tekstin ensimmäinen jakso päättyy virkkeeseen ”Työvuoro voi alkaa.”. Kuvittelen, että tällainen ilmaus indikoi sitä, että kiinnostavat tapahtumat ovat vielä edessäpäin. Moni muukin jakso päättyy ”Jatkamme matkaa” -tyyppiseen juontoon. Jaksojen alussa taas usein pyrin menemään suoraan asiaan, esimerkikkinä: ”Bussipysäkille rientää juoksuaskelin toinen nainen. Hän on 22-vuotias Emilia.”.

Kertojaääni on minulle vaikea, mutta sen merkitys jutun imulle on suuri (Päiväkirja 19.10.2020).

Tärkeinä pidin myös otsikkoa ja ingressiä, joita kehittelin leipätekstin kirjoittamisen ohessa jatkuvasti. Uskon, että jos ”jutun tarjoilu” on riittävän hyvä, on tekstin helpompi imaista lukija mukaansa. Otsikko ”Ikuinen kierre” valikoitui lopulliseksi sen vuoksi, että aloituksen animaatioon luotiin vessan ovesta jatkuva luuppi, johon otsikko sopi. Ingressissä yritin rakentaa pientä mysteeriä, avata jutun suuritöisyyttä ja herätellä lukijoiden uteliaisuutta: ”Helsingissä on ongelma, jota ei voi enää täysin ratkaista. HS seurasi yhden illan ympäri kaupunkia kiertävää Katuklinikkaa, joka auttaa syrjäytyneimpiä huumeidenkäyttäjiä.”

Pieni ongelma kirjoittaessa oli se, että juttukeikan alkupuolella kiinnostavia tapahtumia oli vähemmän kuin loppupuolella. Sen pyrin ratkaisemaan siten, että tekstin alkupuolella yritin käsitellä yhteiskunnalliset teemat ”pois alta” niin, että ne tukevat tekstin myöhempiä vaiheita. Esimerkiksi huumeiden käyttöhuoneisiin liittyviä hyötyjä avasin tekstin keskivaiheilla, kun lopussa kerrotaan esimerkinomaisesti tilanne, jossa likaisen vessan lattialle putoaa huumeruiskuja ennen käyttöä. Ajattelin tällaisen fakta- ja kokemustiedon yhdistämisen olevan jutulle arvokasta. Lisäksi uskoin, että lopetuskohtaus vihreässä vessassa palkitsee lukijansa. Alla olevassa päiväkirjakatkelmassa on muistiinpanojani tekstin etenemisestä, sulkuihin on merkattu aina ”toisen tason teema” juttukeikan tapahtumien lisäksi.

Yritin kuljettaa juttukeikan ja muun tiedonhankinnan tietoja käsi kädessä. Rakenne muodostui kirjoittaessa tällaiseksi:

1. Auton pakkaus (Työnkuvan esittelyä)
2. Pasila–Malmi-siirtymä (Henkilöiden esittely)
3. Malmi-Kontula-siirtymä (Tilastotietoa huumeista)

4. Ensimmäinen vierailu Dallapénpuistossa (Miten riippuvuus kehittyy)
5. Vierailu Piritorilla (Kodittomuus)
6. Rautatieasema (Käyttöhuoneiden tarpeellisuus, haittojen ehkäisy)
7. Toinen vierailu Dallapénpuistossa (Miten huumeita piikitetään)
8. Työvuoron loppu (Myötätuntouupumus). (Päiväkirja 19.10.)

Tekstin kannalta mielestäni parasta sisältöä olivat tapaamiemme huumeriippuvaisten puheet. Heidän kertomuksistaan muodostin epäsuoria ja suorita sitaatteja. Tarkasti valittujen sitaattien ajattelin antavan jutulle todistusvoimaa ja tunnelmaa. Yritin välttää käyttämästä liikaa sitaatteja, jotta jutun eteneminen pysyy ”kertojan hallussa”.

Tekstin loppuun minulla oli mielessäni muutama idea, mutta lopulta päädyin siihen, että kerron riippuvaisten auttamistyön lohduttomasta realismista. Kun ajelimme juttukeikalta kotiin, klinikan työntekijät kertoivat, että vain hyvin harva heidän tuntemistaan riippuvaisista on raitistunut. Pidín asiaa hyvänä teemana artikkelin loppuun, koska asia on sellainen, että se voisi jäädä helposti lukijoiden mieleen.

En halunnut pakotettua onnellista loppua, koska itse aihe on tosielämässä perin surullinen (Päiväkirja 19.10.2020).

Kirjoittaessa erityishuomiota kiinnitin edelleen siihen, että juttu vaikuttaa eettiseltä. Vaikka toki hidastin kerrontaa kiinnostavissa kohdissa, yritin olla ”mehustelematta” liikaa traagisilla yksityiskohdilla. Huumeriippuvaisten elämä tuntui aivan tarpeeksi kiinnostavalta ilman ylisanoja. Oikeaa tunnelmaa yritin hakea keikalta otetuista valokuvista, joita vilkuilin vähän väliä.

Kirjoitusvaiheessa yritin huolehtia jutun imusta siten, että kyselin kavereiltani moneen otteeseen, mitä mieltä he ovat eri kohdista. Lähettelin pätkiä muutamille tutuille ja sain kevyitä kehitysehdotuksia. Tällaiset ”testilukijat” ovat mielestäni loistava keino kokeilla tekstin toimivuutta. Ylipäänsä suhtauduin ensimmäiseen tekstiversioon melko huolettomasti, koska tiesin, että editoinnille on varattu hyvin aikaa. Tärkeää oli saada palaset paperille.

Tekstistä tuli tosi pitkä. Ehkä liiankin pitkä; onkohan kellään aikaa lukea tätä? Tarina etenee omaan silmään hyvin, mutta omalle tekstille tulee helposti erittäin sokeaksi. Surulliset kohdat tuntuvat surullista, mutta en tiedä, ovatko ne hieman pliisuja.

Onneksi on editointia. Tekstiä voidaan tiivistää. (Päiväkirja 19.10.2020.)

Ensimmäisen tekstiversion jälkeen alkoi editointi. Lähetin koko jutun editori Sami Simolalle luettavaksi. Soittelimme ensimmäiset huomiot tekstistä. Palaute oli perin kannustavaa. Tekstille teki hyvää, että se sai ulkopuoliset silmät. Muutamissa kohdissa poistettiin toimittajalähtöisiä havaintoja ja vaihdettiin niitä enemmän neutraaleiksi.

Ensimmäisen editoinnin tuloksena viilasimme vähän sanajärjestyksiä, keksimme synonyymeja ja poistimme passiiveja. Lopetuskohtaukseen olin yrittänyt saada dramatiikkaa pelkistetyllä ja toteavalla kerronnalla, mutta se ei oikein editorille maistunut. Editori halusi ennemminkin ”dokumentaarisempaa otetta.” Rakenteesta tai sisällöstä editori ei juuri löytänyt kehitettävää, mitä olisin ehkä kaivannut. (Päiväkirja 21.10.2020)

Pyysin lisäksi esimiestäni Lari Malmbergiä lukemaan tekstin tässä vaiheessa läpi. Hänellä oli muutama perustavanlaatuinen huomio tekstistä. Hän oli jo suunnitteluvaiheessa puhunut ”riippuvuuden anatomiaa” eli siitä, miten riippuvuus rakentuu. Sitä en juurikaan käsitellyt tekstissä. Sen vuoksi hänestä tarina ja henkilöt jäi hieman etäiseksi, koska haastattelut oli jouduttu tekemään niin nopeasti, eikä ”syvempiä tasoja” ollut. Malmbergin mukaan teksti kaipasi lisää ”syvyyttä”. Kehitysideoita hän tarjosi kaksi: joko syvennetään klinikan hahmoihin tai sitten riippuvuuden käsitteeseen. Malmberg kertoi näkemyksensä editori Simolalle, jotta kaikilla olisi yhteinen linja siitä, mitä olemme tekemässä.

Se on aina pienoinen kolaus, kun ”valmiiseen” juttuun esitetään isohkoja korjauksia. Yritän kuitenkin ajatella, että sinnikäs editointi tekee jutusta paremman. ”Kill your darlings” on hyvä neuvo.

Lari osasi myös muotoilla viestinsä kannustavasti: ”Ja korostan, että juttu on siis jo nyt hieno. Kyse lähinnä siitä, että jos haluat juosta sen ekstramailin, niin tässä on musta mahiksia tehdä ’todella hyvästä’ ’poikkeuksellinen’”. (Päiväkirja 21.10.2020.)

Edellä mainituista syistä päädyin ottamaan yhteyttä kahteen Helsingin yliopiston tutkijaan, jotka ovat tutkineet riippuvuuden syntymistä. Juttelin kummankin kanssa noin 20 minuuttia puhelimesta. Koostin keskusteluista tekstipätkän, jossa selvitin, miten riippuvuudet syntyvät yleisesti ja miten juuri huumeriippuvuus kehittyy. Tämän tekstin vielä tarkastutin haastateltavilla, ja sitten aloin yhdistelemään sitä palasina jutun tekstiversioon. Päiväkirjani mukaan pelkäsin hieman sitä, että jälkikäteen lisäilty osuudet heikentävät tekstin luonnollisuutta.

Syventäminen tuntui tekevän tekstille hyvää. Lisääntyneet faktat myös lievensivät sitä, että teksti vaikuttaisi pelkältä tirkistelyltä. Parempi tekstistä olisi kuitenkin tullut, kun olisin älynnyt ottaa riippuvuusteeman vahvemmin mukaan jo aiemmin tiedonhankintavaiheessa. (Päiväkirja 23.10.2020.)

Kun teksti oli uudistuksineen jälleen kasassa, pyysin editori Simolalta, että käymme jutun yhdessä läpi. Avasimme tekstin ruudunjakotoiminnolla molemmille ja pidimme samaan aikaan videopuhelun auki. Muokkasimme vielä muutamia epäselvyyksiä selvemmiiksi. Editoinnin taso usein paranee, kun ratkaisusta pääsee keskustelemaan samalla, kun editointia tehdään. Juttu alkoi muodostua sellaiseksi kuin halusimmekin. Rakenne ei muuttunut.

Kenties suurimmat erimielisyytemme koskivat jutun loppukohtausta, jossa seurataan huumeidenkäyttöä yleisessä vessassa. Itse olin sen kannalla, että teksti vaikuttaisi dramaattisemmalta toteavalla ja näennäisesti tekijättömällä kerronnalla, kuten virkkeessä ”Puhdistusliinalla pyyhkäisy käsivarren laskimosuonen päältä.”, mutta editorin mielestä oli parempi käyttää muotoilua ”Pepe pyyhkäisee puhdistuslapulla käsivarren laskimosuonen päältä.” Editori uskoi dokumentaarisen tyylin toimivan paremmin. Löysimme loppuviimein kompromissin moneen kohtaan.

Lopulta se on kyllä makuasia, mikä kenetkin lukijan ”imaisee mukaansa” (Päiväkirja 23.10.2020).

Kun teksti oli hyvällä tolalla, se voitiin yhdistää ulkoasuun. Saimme testilinkkejä erikoisartikkelin koeversioon, ja katsoimme, kuinka teksti sopii ulkoasuun. Paljon pieniä tehosteita lisättiin, esimerkiksi tekstin tausta muutettiin mustaksi, kun tarina eteni ilt-aikaan. Tässä vaiheessa teimme huomion, että aloitus ei vaikuta hyvältä. Alkuun nimittäin suunniteltiin skrollattavaa animaatiota, ja sitä varten teksti ei ollut riittävän räväkkää. Päätimme editori Simolan kanssa luoda animaatioavaukseen aikahypyn lopun piikityskohtaukseen ikään kuin ”tiiserinä”. Itse leipäteksti alkoi sitten sellaisena kuin se oli aiemmin muotoiltu.

Aloitusta pohdittiin paljon. Lopulta tuntui tärkeältä, että aloitus menee ”suoraan asiaan” ja luo ”cliffhangerin”. Vähän mietin, onko se jo tylsää, että aina tehdään niin, mutta ehkäpä niin tehdään juuri sen takia, että se toimii. Ei tavallaan uskallettu ottaa riskiä viipyilevällä aloituksella. (Päiväkirja 10.11.2020)

Ulkoasuun yhdistettynä tekstistä paljastui vielä joitain kirjoitusvirheitä ja muita pieniä asioita. Teksti kuitenkin vaikutti sen verran viimeistellyltä, että sen pystyi lähettämään Katuklinikan haastateltaville tarkistettavaksi. He halusivat muutaman muutoksen omiin osuuksiinsa ja lisäksi korjasivat vielä yhden faktavirheen. Koko jutun tarkistuttaminen toimi siis tavallaan faktantarkistuksen viimeisenä vaiheena.

Viimeistelyvaiheeseen kuului olennaisesti myös jutun tarjoilun viimeistely. Siihen kuuluu some-materiaalien hiominen sekä jutun otsikoiden ja listakuvan viilaaminen. Otsikoita teimme editorin kanssa kymmenisen kappaletta, joista otsikotestauksella seuraavana aamuna valittiin parhaiten toimiva. Lopulliseksi listaotsikoksi valikoitui: ”’Juhlat on nyt juhlistu’, sanoo amfetamiinia suoneen piikittävä Katri – HS:n erikoisartikkeli vie huumeiden orjuuttamien helsinkiläisten hyytävään arkeen”.

Otsikoistakin tuli hyviä. Ne herättävät tunteita ja kertovat, että kyseessä on erikoisponnistus eli erikoisartikkeli, joka lupaa lukijalle elämyksiä. Molemmat ovat varmaankin hyviä ominaisuuksia otsikolle. (Päiväkirja 26.10.2020)

Juuri ennen julkaisua teksti luettiin vielä moneen kertaan läpi, ja Slack-ryhmäämme kerääntyi useita pieniä korjauksia kieliasuun. Varmistimme vielä, ettei jutun sävy tai toteustapa aiheuta tarpeetonta harmia jutun kohteille, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Aivan viimeiseksi kielenhuoltaja Ville Eloranta kävi vielä tekstin läpi printtilehteä varten ja laittoi muutaman korjauksen myös nettiversioon. Viimeistä hiontaa voi hahmottaa esimerkiksi Öörnin (2016) kielenhuollon kolmiportaisuuden kautta: tekstiin haettiin sivistyneisyyttä, sujuvuutta ja selkeyttä.

Tekstistä tuli erittäin huoliteltu. Ihmettelen, jos siinä on edelleen tökeröä kieltä tai oikaistavia virheitä. Luulin, että sillä on hyvät edellytykset imaista lukija mukaansa. Sujuva teksti on sujuvaa. (Päiväkirja 26.10.2020.)

Kirjoitusvaihe oli toimittajan näkökulmasta työläin osa työprosessia. Kirjoitusvaiheen ohessa työryhmässä ahkerointiin myös artikkelin koodauksen kanssa (ks. luku 5.). Kirjoitus-, editointi- ja koodausvaiheen jälkeen juttu voitiin julkaista.

4.4 Jutun julkaiseminen

Pitkän työprosessin jälkeen tunnelmani oli hieman väsynyt mutta myös odottavainen. Jännityksen aiheita riitti: miten jutun kohteet ottavat jutun vastaan ja löytääkö suuritöinen artikkeli yleisönsä vai meneekö se osin ”hukkaan”. Tietysti se myös jännitti, imaiseeko tarina lukijansa mukaan – siihen oli kuitenkin keskitytty tässä projektissa erityisen paljon. Toisaalta erikoisartikkeliä oli tehty pidempään ja tarkemmin kuin mitään aikaisempaa lehtijuttuani, joten laiskuudesta ei ainakaan olisi kyse.

En saa unta. Vihaan tätä viimeisen illan odotusta. Mutta vähän tykkäänkin.
(Päiväkirja 26.10.2020.)

Julkaisupäivänä helpotti. Toimitusanalytiikan mukaan juttu löysi lukijansa varsin hyvin: käyntejä ja klikkejä tuli erittäin hyvään tahtiin sekä artikkeli vaikutti kiinnostavan myös maksavia tilaajia. Lisäksi jutun lukuaika oli kelvollinen – mikä kieli imun toimimisesta. Toimituksen sisältä tuli positiivista palautetta siitä, että analytiikan mukaan juttu oli ”hitti” eli se keräsi lukijoita yli tavoitteiden. Juttu sai myös näyttävän tilan HS:n verkkoetusivulta. Heikki Kuutin (2001, 189) mukaan paljon työtä vaatineille artikkeleille halutaankin toimituksissa usein näyttävä julkistus.

Projektista jäi varsin onnistunut tunne. Sitä on kuitenkin aika vaikea tietää, miten jutun imu todellisuudessa toimi. Palautettakin tuli melko vähän – johtuukohan se osin siitä, että kokonaisuus oli jo liian valmiiksi pureskeltu? Oman jutun onnistuneisuutta lienee muutenkin mahdotonta arvioida.

Jutun imua on ainakin tullut mietittyä tämän päiväkirjan takia aivan liikaa. (Päiväkirja 27.10.2020.)

Lukijapalautetta tuli varsin vähän verrattuna muihin tekemiini isoihin HS-juttuihin. Ajattelen yhden syyn siihen olevan se, että ihmisten mieliin mahtuu kerrallaan yksi iso ongelma, ja tuolla hetkellä se oli koronaviruspandemian toinen aalto. Jonkin verran palautetta silti tuli. Sähköpostitse sain vain muutaman viestin, mutta sosiaalisen median kautta palautetta tuli enemmän – tutuilta ja tuntemattomilta. Oikaisupyyntöjä en ole saanut ainuttakaan, joten faktantarkistuskin näyttää toimineen.

Sosiaalisessa mediassa kritiikkiä tuli erittäin vähän, mutta juttua moitittiin esimerkiksi siitä, ettei se toiminut joissakin laitteissa riittävän hyvin. Lisäksi muutama kommentti

kertoi ”jutun vahvistavan huumeidenkäyttöön liittyviä stereotypioita” ja, ettei artikkelissa ”ymmärretty juurisyitä”. Kehuja tuli enemmän. Juttua keuhuttiin muun muassa ”heittäytymisestä”, ”liikuttavuudesta”, ”inhimillisyydestä”, ”perusteellisuudesta”, ”tärkeästä ja mielenkiintoisesta aiheesta”, ”arvostavasta ja mässäilemättömästä tyylistä” sekä ”hyvästä kokonaisuudesta”. Lisäksi suitsutusta keräsi artikkelin ulkoasu, jota kuvattiin muun muassa positiivisessa mielessä ”pyörrytystä aiheuttavaksi”. Haastateltavatkin kiittelivät jutusta välikäsien kautta.

5 MUUN TYÖRYHMÄN NÄKEMYKSIÄ JUTUN IMUN RAKENTAMISESTA

Tässä luvussa käydään läpi erikoisartikkelityöryhmän jäsenten haastattelujen tuloksia. Keskiössä on se, miten haastateltujen mielestä jutun imua rakennettiin tutkittavassa työprosessissa. Ensin selvitetään jutun rakentumista eri työvaiheissa ja lopuksi esitellään haastateltujen näkemykset siitä, mitä jutun imu heidän mielestään on ja mitä sillä tavoitellaan. Luvussa luodaan kevyitä katsauksia tutkimuskirjallisuuteen, mutta syvemmin aiempien tutkimusten ja tämän tutkielman tulosten suhdetta perataan vasta johtopäätösluvussa.

5.1 Jutun imun luominen juttuidean suunnitteluvaiheessa

Kaikki haastatellut työryhmän jäsenet pitivät aiheen valintaa, ideointia ja artikkelin ennakkosuunnittelua tärkeinä toimenpiteinä jutun imun luomiselle erikoisartikkeliprosessissa. Laajemminkin tarkastellen ideointi- ja valmisteluvaihe on aina ollut merkittävä osa tarinallista journalismia. Esimerkiksi Pauliina Penttilä (2001, 101) toteaa ideoinnin olevan ”journalistisen työn ydinaluetta” ja Maria Lassila-Merisalo (2009, 180) on Kuukausiliitettä tutkiessaan havainnut, että työprosessissa ideointi saatetaan mieltää jopa ”tärkeimmäksi ja isoimmaksi asiaksi” koko työssä.

Haastatteluvastausten mukaan kaikkia HS:n juttuideoita ei suinkaan toteuteta erikoisartikkelina, vaan toteutukseen valikoituvat ne aiheet, joiden voidaan olettaa

hyötyvän käsinkoodaamisen tuomista mahdollisuuksista. Asiaa pohditaan toimituskokouksissa usein nimenomaan jutun imun kannalta – voidaanko visuaalisuudella luoda kerrontaan jotain lisäimua vai riittääkö normaali tekstiartikkeli? Kyseessä on kuitenkin aina merkittävä resurssipanostus. Ikuinen kierre -erikoisartikkelissa päädyttiin siihen, että käsinkoodaus kannattaa tehdä, koska esimerkiksi karttojen käytöstä oli konkreettinen idea.

Mun rooli alussa on hahmottaa, että mitä käsinkoodaus toisi siihen artikkeliin. Mitä se tois kerronnalle lisää? - - Tää oli jotenki selkeesti sellanen aihe, joka on sitä maailmaa, johon me ei olla aikasemmin päästy. (Digituottaja Ovaskainen.)

Ylipäänsä merkittäväksi koettiin se, millaisiin aiheisiin erikoisartikkeleissa tartutaan. Haastatteluissa pohdittiin paljon siitä, millaisen viesti lukijoille voi välittyä siitä, että juuri tähän aiheeseen on luotu isotoinen erikoistoteutus. Huumereportaasia pidettiin hyvänä ideana siksi, että se on aiheena esimerkiksi yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta merkittävä. Aiheen tärkeyden uskottiin herättävän lukijoissa kiinnostusta ja luovan sitä kautta jutun imua.

Silläkin voi olla imua, että aihe on tärkeä. (Digituottaja Ovaskainen.)

Eihän yhteiskunnallinen tarkoita millään tavalla ei-kiinnostavaa (Valokuvaaja Kero).

Musta on tärkeätä, että me tehdään erikoispanostuksia myös aiheista, joissa näkyy ajankohtainen uutisjournalismi ja tärkeiden aiheiden kirjo. (Editori Simola.)

Artikkelin toteutuksen suunnittelussa työryhmäläisille muodostui nopeasti selkeä käsitys siitä, että artikkeli toteutetaan nimenomaan klassisessa reportaasimuodossa, joka etenee kronologisesti. Sitä pidettiin dramaturgisesti selkeänä ratkaisuna ja ikään kuin varmana muottina, jonka pitäisi muodostaa jutun imua kuin itsestään.

Alukshan me käytiin läpi sitä, että oisko joku toinen tapa parempi kuin perinteinen klassinen reppari, mutta lopulta päädyttiin siihen, että alkuperäinen ajatus on hyvä. (Esimies Malmberg.)

Tässä oli selväpiirteinen lähtökohta, että se tarina on se repparikeikka. Kun viitekehys pysyy siinä, niin se on aika selkeä. (Editori Simola.)

Tärkeänä suunnitteluvaiheessa pidettiin myös sitä, että yhdessä ideoimalla luodaan näkemystä siitä, mitä juttukeikalta lähdetään hakemaan. Työprosessin alkuvaiheessa järjestettiin kokouksia, joissa kaikki saivat tuoda esiin asioita, joita heidän mielestään

jutussa olisi hyvä olla. Ideointia pidettiin tärkeänä, mutta ajoittain tuskastumista herätti ideoiden paljous ja se, ettei totuuteen pohjaavaa journalismia voi lopulta suunnitella ennalta kovin tarkkaan. Juttukeikalla on kuitenkin luotettava siihen, mitä tapahtuu.

Yleensä siinä vaiheessa, kun kuvaaja lähtee keikalle, pommitan sitä kaikilla mahdollisilla ideoilla, mitä tulee mieleen. Tai yritän luoda sellasta mielikuvaa, et mitä vois olla. - -
Jos tätä ehtii juonii parin palaverin verran, juttu paranee varmasti. (Koodari Myllymäki.)

Tää oli siitä hyvä case, että sain olla alusta asti mukana. Se ei oo valokuvaajalle ihan jokapäiväistä - -
[Keikalle lähtiessä] me tiedettiin suurin piirtein mitä me haetaan, mutta toisaalta ei tiedetty yhtään mitä odottaa. (Valokuvaaja Kero.)

Työryhmässä oltiin laajasti tyytyväisiä siihen, että erikoisartikkeliprosessin suunnittelu hoidettiin kattavasti ja monipuolisesti. Hyvän suunnittelutyön päälle oli hyvä rakentaa jutun imun elementtejä.

5.2 Jutun imun luominen erikoisartikkelin aloituksella

Aloitus oli isku vasten kasvoja, että herra isä, nyt ollaan lähellä (Digituottaja Ovaskainen).

Kaikissa teemahaastatteluissa korostui erikoisartikkelin aloituksen merkitys jutun imulle. Aloitusta hiottiin paljon niin tekstin kuin visuaalisen ilmeenkin osalta. Lopulta päädyttiin siihen, että artikkeli alkaa ikään kuin kahdesti: ensin skrollattavalla kuva–video-animaatiolla ja sen jälkeen perinteikkäämmin otsikolla, ingressillä ja leipätekstin aloituksella. Kun lukija avasi jutun, ensimmäisenä ruudulle ilmestyi lyhyitä lauseita ja kuvamateriaalia yleisestä vessasta, jossa kaksi miestä käyttävät suonensisäisiä huumeita. Alussa oli myös ”luuppi” vessan ovesta, joka aukesi aukeamistaan niin kauan kuin lukija sitä kohtaa halusi katsoa. Tällaisille ratkaisuille löytyy tukea tutkimuksesta, sillä esimerkiksi Brownin ja Cairnsin (2004, 1298) mukaan immersion synnyttämisen alkuvaiheessa on tärkeää sitouttaa lukija tuotteeseen herättämällä mielenkiintoa ja keskittymistä.

Jalostettiin Timon kanssa ryhmätyönä aloitusta sellaiseksi, että lukija heitettiin suoraan show’n huippukohtaan sinne vessaan, ja sitten tulee Ikuinen kierre -otsikko. Me haluttiin kuvata heti siinä kierteen ja epätoivon vankina olemista, kun olet aineen ja addiktion vanki; jokaisen vessan oven jälkeen avautuu uusi ovi. Luoda immersivistä fiilinkiä. (Liikegraafikko Stefanov).

Alussa oli elokuvatrailerimainen kerronnan ja tekstin yhdistelmä, jonka oli tarkoitus luoda sellainen imu, että tää on pakko lukea. Siinä syntyy sellanen jännite, että mä haluan tietää, mitä tässä oikeesti tapahtuu. (Esimies Malmberg.)

Työryhmäläiset olivat yhtä mieltä siitä, että aloituksen tehtävä on ennen kaikkea imaista lukija juttuun mukaan. ”Saada juttu rullaamaan”, ilmaisi liikegraafikko Stefanov. Koodari Myllymäki puolestaan sanoi, että alun olisi hyvä olla ”tanakka”. Lukijalle myös haluttiin antaa ”valtaa” – aloitusta sai skrollata parhaaksi katsomallaan nopeudella. Skrollautuvuus tekee parhaimmillaan koko tarinasta kaikkine elementteineen helpommin hahmotettavan ja koherentimman (Weber ym. 2018, 192). Tästä tarinankerrontamenetelmästä on käytetty termiä ”scrollytelling” (ks. esim. Medium 25.8.2020).

Kokeileva ja räväkkä tapa aloittaa juttu jakoi kuitenkin mielipiteitä työryhmänkin sisällä; osan mielestä siinä oli liikaa kaikkea ja osan mielestä se vei sopivan šokeeravalla tavalla sisälle tarinaan. Malmberg puhui haastattelussaan siitä, että jutun olisi pystynyt aloittamaan hyvin kahdella täysin erilaisella tavalla sillä lopputulemalla, että lukija mahdollisesti ajattelisi, että ”tämä on pakko lukea”. Yllättävyyden ja šokeeraavuuden tarinallisen journalismin aloituskeinoina on nostanut esiin esimerkiksi Brendan Hennessy (2006, 182–183).

Meillä oli tavallaan kaks vaihtoehtoo: joko aloitetaan matkanomaisesti ja lähdetään alkupisteestä A kulkemaan tai sitten rakennetaan sellainen cliffhanger-alku, että jännite luodaan heti. (Esimies Malmberg.)

Me ei olla aiemmin tehty näin tiiviisti kuvan ja tekstin yhdistämistä. Halusin tässä kokeilla sitä, ja siinä [koodaamisessa] meni tosi kauan. (Digituottaja Ovaskainen.)

Työryhmässä ajateltiin, että Helsingin Sanomien digistrategia – jossa lukijat, joilla ei ole tilausta, törmäävät heti artikkelin alkuvaiheilla maksumuuriin – luo omanlaisensa odotukset aloitukselle. Lukija täytyy aidosti koukuttaa nopeasti, jotta hän haluaa ryhtyä tilaajaksi, eikä vain klikkaa itseään eteenpäin. Tärkeää on myös se, ettei lukijalle jää pettynyt olo sen jälkeen, kun hän on käyttänyt lukemiseen aikaansa ja kenties ottanut koetilauksenkin. Helsingin Sanomien vastaavan päätoimittajan Kaius Niemen (Helsingin Sanomat 1.2.2021) mukaan tarkoituksena on, ettei lehden artikkeleita pelkästään lueta, vaan ne myös koetaan. Editori Simolan mukaan systeemi kannustaa siihen, että tarina alkaa räväkästi. Hän myös sanoi, että ”alun merkitys on ollut aina tärkeä”.

Se on tullut ihan toimituksen johdolta, että aloitukset ovat näissä tärkeitä. Mutta se, miten aloitus tehdään on vapaampi temmellyskenttä, koska jutun voi aloittaa tuhannella eri tavalla. - -
Välillä mietin, että oonko mä loputtoman kyllästynyt niihin šokkialkuihin, joissa heti ekoissa virkkeissä ”tarjotaan ruumista”. (Editori Simola.)

Sitä on pohdittu paljon, että pitäisikö sitä maksumuuria siirtää pidemmälle juttuun (Digituottaja Ovaskainen).

Aivan aluksi työprosessissa pohdittiin, ettei reportaasin kronologiasta poikettaisi, vaan kertomus alkaisi siitä, kun autoa pakataan työvuoroa varten. Siitä kuitenkin luovuttiin siitä syystä, että koko tarinan alkupuoli on sen verran hidastempoista rakentelua. Ilmassa oli pelkoa heikkohermoisen lukijan mahdollisesta kyllästymisestä. Lopussa oli kuitenkin enemmän tapahtumia, joten sieltä haluttiin antaa heti aluksi esimakua.

Jutussa oli aika pitkästi sitä, että päästiin niinku varsinaiseen siihen, että alkaa tapahtua. Että kun sinne asti päästiin, niin imussa ei ollut enää mitään vaaraa. Mutta siinä alussa oli ehkä se vaara, että jaksako lukija loppupuolelle asti. Siksi tehtiin se ”tiiseri” alkuun. (Editori Simola.)

Jännite luotiin tavallaan siitä visuaalisesta maisemasta, niin proosa pääsi lähtemään rauhallisesti liikkeelle (Esimies Malmberg).

Tässä syntyi tosi vahvasti lamppu, että lopusta saisi vahvan kärjen alkuun (Digituottaja Ovaskainen).

Kokonaisuudessaan työryhmän mielipide tuntui olevan se, että aloitus on yksittäisistä osuuksista artikkelin tärkein osa. Hyvä aloitus mahdollistaa sen, että lukija tutustuu myös loppuartikkelin sisältöihin.

5.3 Jutun imun luominen tarinan monitasoisuudella

Koko juttuprosessin ajan työryhmässä pidettiin yllä ajatusta siitä, että huumereportaasi tarvitsee kerrontaansa useampia ”tasoja”. Eli jutun on siis kerrottava jotain muutakin kuin vain se, mitä juttukeikalla tapahtui. Jo suunnitteluvaiheessa työryhmässä puhuttiin siitä, että jutussa voisi käsitellä huumeriippuvuutta yhteiskunnallisena kysymyksenä ja käydä läpi syvällisesti sitä, millaisen koukun riippuvuus ihmisestä pahimmillaan nappaa. Päällimmäisenä tasona jutussa oli se, millaisena huumeriippuvaisten arki näyttäytyy Katuklinikan näkökulmasta. Tämän monitasoisuuden uskottiin luovan osaltaan jutun imua.

Tälläessä tekstissä voi olla useampia tasoja. Tässä pintataso oli tavallaan se reppari, jossa tutkitaan huumeriippuvaisten maailmaa, mutta sitten voi olla syvätasoja, niinku tässä katsottiin sitä huumeriippuvuuden anatomiaa. Ja sitä syvätasoa ei välttämättä lätkästä suoraan lukijan naaman eteen, vaan se tulee sieltä rivien välistä ja osallistuu jutun imun luomiseen. (Esimies Malmberg.)

Ilkka Malmbergin (1998, 45–47) mukaan hyvässä journalismissa yhdistyykin kaksi tiedonintressiä: ”kova ja insinöörimäinen” sekä ”hitaita muutoksia taustoittava”. Tällaista efektiä voidaan luoda kuljettamalla jutussa useampia tasoja. Jutun immersion syntymistä voi vauhdittaa myös se, että ne haastavat lukijansa ajattelemaan eli eivät jää vain ”helppoimmalle” pintatasolle (Ryan 2001, 97). Tälle syventämiselle ei tavallaan ole rajoja, jos aikaa vain riittää.

Syvyyttä ja tasoja juttuun haettiin niinkin, että juttukeikalla oleskeluun ja havainnointiin varattiin hyvin aikaa – tosin jälkikäteen arvioiden enemmänkin aikaa olisi voinut käyttää. Juttukeikalta tarttui mukaan paljon sellaista tietoa, jota ilman jalkautumista ei voisi saada. Sellainen työskentely on normaalia uutistyyötä hitaampaa, mutta se tarjoaa monipuolisempaa kuvaa maailmasta kuin pelkkä puhelimella soittelu.

Tämänkin jutun olisi voinut tehdä puhelimella soittamalla, että kuinka paljon huumeidenkäyttäjiä on ja miten heitä autetaan. Se olisi kuitenkin jättänyt syvemmän tason ymmärryksen vaillinaiseksi siitä, millaista päihderiippuvaisen arki tuolla katutasolla oikeasti on. Tarinallinen journalismihan pyrkii kuitenkin siihen, että lukijan ymmärrystä syvennetään. (Ediori Simola.)

Myös artikkelin visuaalisella ilmeellä voidaan yrittää luoda syvempiä tasoja erikoisartikkeliin. Esimerkiksi asioiden selkeä ja hyvin havainnollistettu esitystapa voi avata joillekin lukijoille uusia maailmoja jutun teemoista. Myös jutun tunnelmaan vaikuttaa paljon se, miltä juttu näyttää. Oikeanlainen tunnelma voi saada lukijan yhä vahvemmin uppoutumaan tarinaan.

Parhaimmillaan tarinassa ja ulkoasussa liikutaan eri tasoilla, lähellä ja kaukana - -
Tässä artikkelissa esimerkiksi kuvattiin visuaalisesti ehkä jotenkin sitä huumeriippuvaisten maailman sekavuutta. (Digituottaja Ovaskainen.)

Jos sulla on oikein kimurantti aihe ja se oikein viipaloidaan ja animoidaan siihen sun näytölle, siinä voi olla sellanen sivistävä vaikutus, ainakin jollekin (Koodari Myllymäki.)

Ensimmäiseen tekstiversioon päätettiin lisätä editointivaiheessa osuuksia riippuvuustutkijoiden taustahaastatteluista, jotta syvyyttä saatiin luotua enemmän. Tarkoituksena oli, että tasot tuovat lukijalle uudenlaisia oivalluksia, näkökulmia ja ajatuksia käsiteltävään teemaan. Editori Simolan mukaan tähän kiinnitettiin editoinnissa

kaikkein eniten huomiota. Koska journalismi pyrkii totuudellisuuteen, yksinkertaistuksia pitäisi yrittää välittää.

Tän jutun editoinnissahan tavallaan se isoin juttu oli se, että syvennetään sitä tarinaa. Ettei se jää vaan, tai lainausmerkeissä ”vaan”, sen repparikeikan tasolle. Niistä käyttäjistä sai jotenkin enemmän irti, kun tekstissä kertoi siitä niiden addiktiosta. (Editori Simola).

Toimittajien ja editorien pitää olla tarkkana siinä, että se tarinallisuus kuvaa maailmaa sellaisena kuin se oikeesti on, eikä typistä sitä miksikään arkkityypiseksi ja yksioikoiseksi tarinaksi, joka antaa maailman moniulotteisuudesta valheellisen kuvan. (Esimies Malmberg.)

Juuri yhteiskunnallisuutta pidettiin merkityksellisenä tasona jutun imulle. Sami Keron ja Sami Simolan mukaan HS:n isoissa juttuprojekteissa jutun imua voisi useamminkin lähteä hakemaan yhteiskunnallisten tasojen kautta. Haastatteluista nousseiden näkemysten mukaan HS:ssa pitkien juttujen resursseja laitetaan kovin paljon lifestylesisältöihin ja henkilöhaastatteluihin, mikä joskus johtaa siihen, että yhteiskunnan rakenteelliset epäkohdat jäävät liian vähälle huomiolle.

Minun mielestä meidän työn ydin on tällaisten yhteiskunnallisten ongelmien perkaamisessa. Näitä pitäisi tehdä paljon enemmän. Niin lukijoihinkin pystyisi vetoamaan ehkä tehokkaammin. (Valokuvaaja Kero).

Hesaria luetaan siksi, että saataisiin tietoa tästä yhteiskunnasta (Esimies Malmberg).

Jonkin verran haastatteluissa puhuttiin myös siitä, että jo itsessään lukijalle voi olla todella kiinnostavaa lukea ja nähdä, mitä Helsingin katujen rajuissa huumepiireissä oikein tapahtuu. Myös ihmisten sääliin ja empatiaan olisi helppo vedota. Mutta vaikka tirkistelyelementit luovatkin helposti juttuun imua, se ei pelkästään vielä riitä. Tirkistelyn lisäksi lukijalle pitää tarjota syvällistä ja ”hidasta” tietoa, jotta lukukokemuksesta tulee merkityksellinen ja se jättää ihmisille vahvemman muistijäljen.

Se on meidän duunia, että me viedään se juttu tirkistelyn yläpuolelle niin, että me tehdään työmme tosi hyvin, että se ei jää vaan siihen (Valokuvaaja Kero).

Totta kai oltais voitu tehdä vieläkin syväluotaavampi artikkeli, jossa ois voinu seurata näiden tyyppien elämää vaikka vuoden ajan. Et se aika on tavallaan se jotenkin, resurssi, josta tässä tapellaan aina. (Esimies Malmberg.)

Jos minä olisin diktaattori ja päättäisin, niin mehän oltais seurattu Frankin ja Pepen elämää kuukausi (Valokuvaaja Kero).

Lari Malmberg kertoo näkevänsä lukujen valossa menestyneissä tarinallisissa artikkeleissa yhtäläisyyttä siinä, että niissä asioiden käsittely on usein syvällistä ja moniulotteista. ”Halpojen” artikkeleiden näkyvyys jää usein ajallisesti lyhyemmäksi kuin suuritöisten artikkelien. Sen Malmberg uskoo johtuvan siitä, että monitasoinen käsittely puhuttelee ihmisiä paremmin, ja sitä kautta puskaradio alkaa tehdä työtään tehokkaammin.

Mä ajattelisin, että menestyvää artikkelia ei voida rakentaa pelkästään sen tirkistelyelementin varaan, vaan sen nimenomaan pitää haastaa niitä helpoimpia tunteita, mitä ihmiset haluaa tuntea ja näyttää se moniulotteisuus niinku siinä. - -

Kyllä siihen varmasti liittyy myös sitä, et ihmiset suosittelee niitä toisilleen ja jakaa niitä juttuja, ja niistä ruvetaan puhumaan. (Esimies Malmberg.)

Haastattelujen perusteella tekstin monitasoisuus on sellainen ominaisuus, jolla artikkelin ”laatua” voidaan parantaa. Toinen keskeinen laatutoimenpide on editointi, josta kerrotaan seuraavaksi.

5.4 Jutun imun luominen tekstin editoinnilla

Haastattelujen mukaan editoinnin merkitys oli verrattain suuri tässäkin tarinallisen journalismin projektissa. Loppuviimein juttu ei muuttunut paljoakaan aivan ensimmäisestä versiosta, mutta pieniä parannuksia tehtiin usean editointikierroksen verran. Suurimmat toimenpiteet editointivaiheessa olivat aloituksen jalostaminen ja taustahaastattelu- materiaalien yhyttäminen juttuun. Eniten aikaa kuitenkin kului yleiseen tekstin sujuvoittamiseen. Editointi on lukijan edusta huolehtimista (Malkavaara 2017).

Me ei sillä lailla tehty mitään kauhean dramaattista. Editorin roolihan on pienimmillään sellaista tekstin sujuvoittamista, että kerronta on sujuvaa ja oikeakielistä. Ja sellaista se tässä tekstissä aika lailla olikin. (Editori Simola.)

Tässä helpotti se, että [juttukeikalta] oli kerätty paljon materiaalia, josta rakentaa. Joskus käy niinkin, ettei niitä elementtejä vain ole. (Editori Simola.)

Tekstin sujuvoittaminen tarkoitti lausetasolla muun muassa sanajärjestysten hinkkaamista. Muun muassa verbien paikkoja pohdittiin, turhia sanoja poistettiin ja lauseisiin lisättiin tekijöitä. Myös kirjoitusvirheiden bongaus oli iso osa operaatiota. Oikeastaan jokaisella

editointikierroksella löytyi aina lisää jotain pientä, mitä edellisellä kerralla ei ollut osattu edes ajatella. Sen vuoksi kolme kierrosta sai riittää.

Siihen perusasiaan ei ole mitään vippaskonsteja: lauserakenteen pitää olla sujuva. Et tässä tapauksessa oli esimerkiksi paljon sellaista saksalaista sanajärjestystä, joka ei varsinaisesti kuulu suomen kieleen. -
- Ja jos olis paljon kirjoitusvirheitä, niin kyllä moni lukija siihen tympääntyis. (Editori Simola.)

Mut sit loputon hierominenkin on pahasta. Jossain vaiheessa se pitää lopettaa. (Editori Simola.)

Huumereportaasin editoinnissa piti huolehtia myös sävyn ja eettisyyden kriittinen analysointi. Heikossa asemassa olevia haastateltavia piti käsitellä jutussa reilusti ja myös siitä, ettei heitä tunnisteta, piti huolehtia. Piti huolehtia, ettei juttu vaikuta vakavilla asioilla mässäilyltä. ”Show, don’t tell” -ohje oli käytössä useassa vaiheessa (ks. esim. Lassila-Merisalo 2020).

Haettiin semmosta dokumentaarista ja vähäeleistä tyyliä. Koska aihe on niin rankka, on parempi näyttää kuin kertoa. Puutuin esimerkiksi siihen, ettei kertoja puhu piristä [vaan amfetamiinista]. (Esimies Malmberg.)

Rakenteen ja sisällön osalta alkuperäinen runko pysyi pääosin kasassa, mutta hieman erityishuomiota kiinnitettiin siihen, miten ”syviä tasoja” lisättiin juttuun. Tärkeänä pidettiin sitä, että tietoja reportaasikeikalta ja tausta-aineistosta tuotiin esiin oikeassa suhteessa ja oikeassa rytmissä. Kappaleiden paikkoja tässä projektissa kuitenkin siirreltiin erittäin vähän.

Narratiivinen journalismi varsinkin välittää sekä tietoa että tunteita, ja niitä molempia tarvitaan. Niiden kirjottamisessa pitää olla oikea rytmi: tietoa ei saa olla liian pitkissä pätkissä, ettei juttu muutu Wikipedia-artikkeliksi. Tietoa tavallaan myydään sillä tunteen varjolla. (Esimies Malmberg.)

Artikkelin aloitus oli väistämättä iso asia myös editoinnissa, koska sen merkitystä jutun imulle pidettiin niin tärkeänä. Hyvin paljon huolehdittiin siitä, ettei lukijan ensimmäinen katsaus juttuun antaisi pitkäveteistä kuvaa. Tekstieditoinnissa aloituksen osalta päähuomio oli kuitenkin siinä, ettei alku veisi mattoa lopetuskohtauksen jalkojen alta, mikä osoittautui vaikeaksi.

Tommoset on vähän vaikeita irrottaa pilaamatta ”loppuyllätystä”.
Ehkä parhaiten toimii sellanen, että on ihan oma alotus ja oma lopetus. (Editori Simola.)

Aloituksen ja lopetuksen välinen tekstiosuus sujui tässä tapauksessa editoinnin suhteen harvinaisen helposti. Yksi tekijä siihen saattaa olla se, että ennakkosuunnitteluun oli käytetty niin paljon aikaa. Työryhmässä tiedettiin, mitä oltiin tekemässä. Lisäksi reportaasin tekstilajiin kuuluu ikään kuin valmiiksi imua tuottava rakenne, kun tarina etenee kohtausta kohtaukselta. Tärkeää oli kuitenkin huolehtia siitä, että kieli on soljuvaa ja se edistää koko ajan juonenpunontaa. ”Löysiä” osuuksia haluttiin karsia, koska artikkeli oli niin pitkä, mutta se karsinta jäi lopulta melko vähäiseksi.

Tekstin täytyy olla tarpeeksi ilmavaa, tiivistä ja siinä pitää olla tarpeeksi rytmivaihteluita. Editoinnissakin keskityttiin siihen, että imu ja jännite säilyy, että se teksti kantaa myös itsenäisenä. (Esimies Malmberg.)

Reportaasi ei ole mikään helppo lajityyppi, mutta sille se on aika takuvarma, että ne tapahtumat tavallaan kuljettaa itsessään sitä tarinaa. Että sitä ei tarvii sille jälkikäteen rakentaa, kun se vie aika luontasesti lukijaa mukanaan. (Editori Simola.)

Editoinnin viimeinen työvaihe on se, että koko työryhmä lueskelee juttua vielä kertaalleen läpi. Jos faktoissa tai kielessä vielä havaitaan heikkouksia, ne ehditään vielä korjata. Loppuvaiheen työläin urakka on tekstin viimeinen läpikampausta – siinä avusti myös toimituksen kielenhuoltaja. Huoliteltu juttu pyrkii luomaan edellytykset jutun imun syntymiselle.

Viimeisellä luvulla katsotaan kaikkea vielä läpi, kuten että kaikki kuvatestit on paikallaan (Digituottaja Ovaskainen).

Julkasuvaihe menee mun osalta useimmiten sille, et se on vaan sitte 17. kerran yritettävä lukea läpi se sillai vielä ajatuksen kanssa. Se on välillä vähän tuskasta mutta pakkohan se on tehdä. Siinä vaiheessa kun näkee taiton valmiina, niin yllättävän paljon tulee vielä vastaan semmosia, et täähän on pakko hei muuttaa, että ei tää tälle oikein voi mennä. (Editori Simola.)

Otsikointi on viimeinen silaus (Esimies Malmberg).

Tärkeä osa viimeistelyvaihetta on tietysti myös listaotsikoiden luominen. Listaotsikko on se otsikko, joka näkyy lukijoille esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja HS.fi-etusivulla. Jutun imua pyritään luomaan siten, että se antaa jonkilaisen lupauksen jutusta ja herättää kenties tunteita, muttei paljasta liikaa. Myös otsikoissa tarinallisuus korostui riisutussa muodossa. Voisi sanoa, että otsikot rakentuivat kuin Labovin ja Waletsyn (1967) miniminarratiivi, eli otsikot ovat noin kahden lauseen mittaisia, mutta lauseiden edetessä sisältö kuitenkin kehittyy – otsikointi on siis kiinnostavan tarinan synnyttämistä

mahdollisimman vähästä määrästä tekstiä. Jutulle luotiin useita otsikoita, joissa oli mahdollista kokeilla useita erilaisia ratkaisuja otsikkotestauksen ansiosta. Otsikkotestaus valitsee parhaiten luku-aikaa tuovan vaihtoehdon. Tavallaan otsikkotestauksellakin pyritään maksimoimaan jutun imua.

5.5 Jutun imun luominen kuvilla ja videoilla

Tekstin ohella Ikuinen kierre -erikoisartikkelissa tärkeää todistusvoimaa, tunnelmaa ja sisältöä jutulle toivat Sami Keron kuvat ja videot juttukeikalta. Valokuvien merkitystä jutun imulle ei voi liikaa korostaa. Kuvien uskotaan kiinnittävän lukijoiden huomiota juttuun paremmin kuin pelkkä teksti. Kuvien on tutkittu lisäävän artikkelien luku-aikaa: kuvallisia juttuja luetaan kauemmin kuin kuvattomia. Erityisesti luku-aika kasvaa, kun kuvissa on tuhoa tai kärsimystä – mitä huumereportaasissa osaltaan myös kuvattiin. (Zillman ym. 2001, 35).

Aivan aluksi ajateltiin, että jutun imua voisi yrittää luoda myös ääninauhoituksilla, mutta haastateltavien tilanne oli monessa tapauksessa sellainen, ettei nauhoituksia voinut käytännössä tehdä. Reilut viisi tuntia oli Keron mukaan lopulta melko lyhyt aika hankkia isoon artikkeliin riittävä kuvitus. Hän pohti myös sitä, pitäisikö reportaasikeikoilla pitää aina videokameraa valmiudessa, jotta yllättäviä tilanteita, kuten yleisenvessan loppukohtausta, saisi tallentua kuvien lisäksi videolle. Liikkuva kuva on Ryanin (2001, 120) mukaan kaikkein immersiivisin kerrontamuoto.

Etukäteen oli tiedossa, että me tarvitaan muutaman sekunnin fiilisvideoklippejä rytmittämään kerrontaa ja sitten me tarvitaan klassinen reportaasikuvaus niin hyvin kuin osaan. Ja se oli vaikeeta muuten.

Siinä kävi sit vähän sillä tavalla, kun alussa ei oikein tapahtunut mitään – ajeltiin vaan edestakas – niin lopussa kaikki sitten kulminoitui ihan muutamaan minuuttiin. Ja silloin mun ois pitäny olla terävimmilläni ja tehdä 95 prosenttia siitä kuvausmateriaalista ja saada ne oleelliset hetket. (Valokuvaaja Kero.)

Vahvasta reportaasinomaisuudesta johtuen klinikan työntekijät määräsivät reittimme ja aikataulumme hyvin pitkälti kokonaan. Kuvaajan ja toimittajan rooliksi jäi seurata

tapahtumia enemmän sivusta. Se oli journalistisesti oiva tilanne, sillä tapahtumat tapahtuivat aidosti todellisuuden ehdoilla. Tärkeää oli tallentaa jutun, ja jutun imun, kannalta olennaisia hetkiä, kohtaamisia ja tapahtumia. Antero Okkosen (1986, 150) mukaan suomalaisessa lehtimiestyössä on perinteisesti pelätty omaan havainnointiin tukeutuvaa tiedonhankintaa: ”Silmä pieni ei näe, korva pieni ei kuule. Joukkotiedottaja uskoo enemmän vieraaseen todistukseen, suuhun suurempaan.” Huumereportaasin juttukeikalla valtaosa havainnoinnista perustui kuitenkin toimittajan ja kuvaajan aisteille.

Kuvaaminen oli sellaista, että ei me kauheasti ohjailtu tapahtumia mihinkään suuntaan, seurattiin vain. Totta kai jossain vaiheessa pyysin heitä olemaan siinä hetken aikaa, että sain kuvat otettua eri kulmasta, mikä on ihan normaalia juttukeikoilla. Mutta muutenhan se oli hyvin tämmöstä karpäsenä katossa seuraamista, klassista repparointia. (Valokuvaaja Kero.)

Kuvatessaan Kero kiinnitti runsaasti huomiota siihen, että kuvista välittyisi mahdollisimman todenmukainen kokonaiskuva tapahtumien kulusta. Silti samalla oli pohdittava sitä, että kuvien visuaalinen kiinnostavuus olisi riittävää. Esimerkiksi Pölösen (2012, 39) mukaan hyviä lehtikuvia yhdistää se, että ne ”pysäyttävät” lukijansa; huonot kuvat vain ”toteavat” tapahtumat. Valmiiksi Kero oli miettinyt alustavan suunnitelman siitä, mitä kaikkea voisi kentien keikalla kuvata. Alustava suunnitelma pohjautui osin työryhmän yhteiseen ennakkosuunnitteluun.

Meidän [lehtikuvaajien] työhän on siinä mielessä skitsofrenistä, että meidän täytyy tallentaa hirveen tarkkojen sääntöjen mukaan sitä, mitä on tapahtunut. Mutta samaan aikaan kuvasta pitäisi saada jollakin tavalla kiinnostava, yllättävä ja joissakin tapauksissa kaunis – tai ainakin mielenkiintoinen. (Valokuvaaja Kero.)

Kuvaajat ei oo ikinä tyytyväisiä siihen, mitä ne saa. Se ilmiö liittyy siihen, että kun on käynyt tollasella keikalla ja kokenut jotakin ja nähnyt jotakin ja haistanut ja kuullut. Niin sitten, kun sen siirtää kaksiulotteiselle pinnalle, niin se on aina pettymys. Ei sitä koskaan saa tallennettua sinällään. (Valokuvaaja Kero.)

Yksi kiinnostava seikka reportaasin kuvauksessa oli se, että jälkikäteen toimituksen johdossa linjattiin, että kuvia, joissa piikitetään huumeita, ei saa käyttää julkaistavassa artikkelissa. Työryhmässä ratkaisu ymmärrettiin, mutta samalla ajateltiin, että juuri niillä kuvilla olisi voinut olla merkittävä rooli jutun imun rakentumisessa šokeeraavuteensa vuoksi.

Tavallaan ymmärrän HS-linjan, joo, mutta jossain toisessa mediassa oltais saatettu julkaistakin. Ei se todellisuus oo nättii. Jutun alussakin oli aluksi piikkikäsi, mutta se tosiaan dropattiin.

(Liikegraafikko Stefanov.)

Jos me tehdään juttua huumeidenkäytöstä, niin silloin me tehdään juttua huumeidenkäytöstä. Suomessa kuvakulttuuri on äärimmäisen nössö ja äärimmäisen kiltti, mikä on tietysti jossain määrin ymmärrettävää, koska meillä on kotiinkantoperinne ja ihmiset lukee lasten kanssa aamupalapöydässä lehteä, mutta se ei selitä esimerkiksi internetissä tehtäviä kuvaratkaisuja. (Valokuvaaja Kero.)

Kuvien ja videoiden kohdalla erimielisyyksiä työryhmän sisällä heräsi siitä, miten niitä käytetään. Toimituksessa on jo pidempään etsitty linjoja siihen, miten kuvajournalismi näkyy erikoisartikkeleissa. Käsinkoodauksessa kuvat muuntuvat usein pienemmiksi, kun niitä asetellaan koodauksen rytmiin, eikä niitä voi klikata koko ruudulle auki. Työryhmässä vallitsi kuitenkin yhteinen näkemys siitä, että hyvä kehitys olisi se, jos kuvat voisi jatkossa klikata auki myös erikoisartikkeleissa.

Mä halusin tuoda rytmiä niihin kuviin, siis niillä kuvaläjillä tai komboilla, joita mä tein. Et jos kuvat on vaan allekkain, niin niistä tulee sellanen monotoninen vaikutelma tai semmonen. (Koodari Myllymäki.)

Tätä keskustelua on käyty pitkään toimituksessa, että miten kuvat esitetään netti- ja mobiilitaitoissa. Varsinkin mobiilissa, missä suuri osa jutuista luetaan, niin valokuvat jäävät hirvu pieniksi ja sitten ne taitetaan vielä sitä jutun leveyttä pienemmiksi – niin kuin tässä jutussa tehtiin. (Valokuvaaja Kero.)

Mun mielestä kuviin olisi voinut antaa vähän repparimaisemman aseman. Ehkä semmonen pieni todistusvoima kärsi, kun ne jäi pieniksi, eikä niitä voinut klikata isoiksi. (Editori Simola.)

Ite tykkään kyllä kans siitä mahdollisuudesta, että kuvan voisi klikata auki ja zoomailla, tarkastella ja vieritellä sitä kuvaa siinä näytöllä. (Liikegraafikko Stefanov.)

Haastattelujen pohjalta muodostuu kokonaiskuva siitä, että kuvajournalismin ajatellaan olevan tietynlaisessa murroskohdassa. Kuvajournalismin rooli digitoteutuksissa kehittyvä varmasti paljon tulevina vuosina.

5.6 Jutun imun luominen erikoisartikkelin visuaalisen ilmeen koodauksella

Ikuinen kierre -artikkelista erikoisartikkelin teki se, että sen ulkoasu koodattiin käsin. Sillä tarkoitetaan sitä, että artikkeliin lisättiin ohjelmoimalla sellaisia elementtejä, joita arjessa käytössä olevalla toimitusjärjestelmällä ei pystytä lisäämään. Työnjako koodauksen osalta oli sellainen, että koodauksesta vastasi Timo Myllymäki, grafiikoista Boris Stefanov ja

tuottajana toimi Emma-Leena Ovaskainen. Heidän yhteistyönsä lisäksi hienosäätöön osallistui koko työryhmä kehitysehdotuksillaan.

Se koodi on sitä, että koostetaan ne kuvat ja videot ja kaikki interaktiiviset grafiikat niin, että ne saadaan toimimaan siinä sivulla. Silleen, mihin noi julkaisujärjestelmät ei ihan pysty. Tehdään sellasta custom-kamaa. Tässä esimerkiksi se alku oli sellanen skrollilla toimiva hökötys, joka ei ihan noin vaan perustyökaluilla onnistu (Koodari Myllymäki).

Näissä omissa tehtävissä on keskitytty koko ajan enemmän näihin pidempiin projekteihin ja erikoistaitoihin. Että miten homma [eli erikoisartikkeli] avataan ja jatketaan ja lopetetaan sillai visuaalisesti tarpeeks kunnianhimoisella tavalla. (Liikegraafikko Stefanov.)

Koodausprojektikin alkaa tavallaan jo suunnitteluvaiheessa, kun pohditaan sitä, mitkä ovat ne elementit, joiden takia erikoistaitto kannattaa toteuttaa kyseisen juttuaiheen kohdalla. Artikkeleihin haluttiin ”kaksisuuntaista” visuaalista kerrontaa, eli sellaista tekniikkaa, että kun lukija pääsee tekstissä tiettyyn kohtaan, visuaalisuudesta korostuu samanaikaisesti juuri siihen liittyvä osa (Beck & Weiskopf 2017, 7). Tuottaja Emma-Leena Ovaskaisen johdolla ideointivaiheessa lyötiin lukkoon, että artikkelissa käytetään karttoja, jotka tukevat tarinan etenemistä ja sitä kautta jutun imua. Lisäksi ajatuksissa oli, että Katuklinikan työtä voidaan havainnollistaa jonkinlaisilla mittareilla. Itse koodauksen alkuvaiheessa onkin tärkeää, että kokonaisuus alkaa hahmottua.

Mä aina yritän auttaa sen miettimisessä, että miten se kerronta soljuisi eteenpäin. - - Musta tässä oli tosi tärkeää muistuttaa, että kyseessä on kuitenkin reppari. (Digituottaja Ovaskainen.)

Aluks mä yleensä printtaan sen tekstin aanelosiks ihan old school -meningillä ja teippaan ne pötköks. Siihen mä sitten tussaan, että missä vois olla mitkäkin elementit. Mä saan siitä semmosen kokonaiskuvan siitä koko sivusta, että mitä tapahtuu missäkin. Sitten mä yleensä haluan nähdä kaikki kuvat ja videot, ja ehkä jo vähän valkkaan niitäkin. (Koodari Myllymäki.)

Alun suunnittelutyön ja tekstin raakaversioiden valmistumisen jälkeen Myllymäki ja Stefanov edistivät ulkoasua hyvin itsenäisesti. Välillä muulle työryhmälle näytettiin erikoisartikkelin edistymistä testilinkeillä, jolloin jutun imun vahvistamiseen tuli uusia asioita. Tuottaja Ovaskaisen mukaan tämänkaltaisessa kehitystyössä on toisaalta yksilötyötä ja toisaalta ryhmätyötä. Tutkimuskirjallisuudessa on korostettu sitä, että tekstin ja visuaalisuuden tekijöiden on hyödyllistä kommunikoida aktiivisesti (Koponen ym. 2019, 318).

Näissä yhteistyöprojekteissa pitää antaa ihmisille tilaa, ja pitää osata vetäytyä silloin, kun sille on

tarve. Nää ei oo sooloprojekteja kuitenkaan. Mä yritän keskittyä siihen kokonaisuuteen, että kaikki ihmiset tekis sitten sen jutun kannalta oikeita asioita. (Digtuottaja Ovaskainen.)

Mä rupeen koodaa jotain demoo ja Boris tekee jotain videoo ja sitä siin sit jalostetaan. Sit tuolta tulee kaikki muut kommentoimaan ja sitte me alotetaan alusta [naurua]. (Koodari Myllymäki.)

Työryhmän haastatteluiden mukaan jutun imulle koodauksessa on olennaista se, että teksti, kuvat ja muut elementit tukevat toisiaan ja luovat ehyen kokonaisuuden. Sitä voidaan parantaa aktiivisella suunnittelulla ja keskustelevalle kehittämisellä, kuten monen mukaan tässä projektissa tapahtuikin. Kun teksti ja visuaalisuus noudattavat tunnettua ja yhteistä kertomuksen rakennetta (ks. esim. (Labov 1972, 362–363), on lukijan helpompi ymmärtää tapahtumien kulkua. Lähtökohtana on se, että ulkoasu luodaan tekstin pohjalta.

Kun puhutaan journalismista, niin silloin mun mielestä se sisältö on se kuningas ja silloin muut asiat menee sen alle (Digtuottaja Ovaskainen).

Tietysti se artikkeli lähtee hyvästä tekstistä ja sisältö on ykkönen, kaikki muu tulee perässä. Mut sit parhaimmillaan kaikki muu voi tukea todella vahvasti sitä tekstiä – tai huonos tapaukses saada se jotenkin valjuks. (Liikegraafikko Stefanov.)

Sen imun luo se, että sä huomaat, että kaikki palat kuuluu yhteen ja kaikki näyttää samalta ja kaikki on oikeessa paikassa ja se toimii ja soljuu hienosti. Tällähän oli oma graafinen ilme sen otsikon [Ikuinen kierre] takia. (Koodari Myllymäki.)

Sellaseen saumattomaan kokonaisuuteen, että kaikki niinku tekee samaa tarinaa, siihen pyritään (Editori Simola).

Koodauksella Ikuinen kierre -artikkeliin luotiin eteenpäin vievää voimaa siten, että visuaaliset elementit tukevat ”matkan” edistymistä monin tavoin. Lukijalla oli esimerkiksi alussa mahdollisuus ”sukeltaa” yleisten vessojen huumemaaailmaan ja seurata klinikan työmatkaa päivittyvien karttojen avulla. Kun tarina eteni ilt-aikaan, taustaväri muuttui valkoisesta mustaksi. Aivan lopuksi artikkelissa kartalle piirtyy koko matka, josta voi katsoa, mitä missäkin tehtiin ja ketä tavattiin. Digi- ja mobiiliympäristössä erityinen haaste on siinä, että kun ihminen lukee kosketusnäytöltä pitkää juttua, hän liikuttaa juttua sormellaan keskimäärin vain viiden ja puolen sekunnin välein (Mitchell, Stocking & Matsa 2016, 6). Aktiivinen toiminta johtaa helposti myös siihen, että sormi sulkee uutissovelluksen ja lukija siirtyy muualle. Erikoisartikkeleita kehittämällä on kuitenkin saavutettu jo piste, jossa tutkimusten mukaan ihmiset haluavat lukea myös pidempiä juttuja

juuri kännykältään (Marino, Jacobson & Gutsche 2016, 4–5). Ihmisen koukutus visuaalisuudella vaatiiikin valtavasti pieniä onnistumisia.

Ulkoasun kuuluu auttaa lukijaa ymmärtämään, että mihin mä siirryn seuraavaksi, et nyt on luvassa jotain tai jotenki sitten, et voihan se olla, et sillä taitollakin on tämmösiä imuefektejä ehkä. (Editori Simola.)

Mun mielest kuva- ja videokollaaseilla ja kartoilla oli hyvä rytmi. Kerrotiin aina myös visuaalisesti, missä mennään. Ja mun mielestä se meni tekstin kanssa aika hyvin käsi kädessä. Ja mustaks muuttuminen oli siks perusteltua, että lopussa tuli synkkää kamaa ja kierroksen lähestyessä loppua tuli pimeetä. (Liikegraafikko Stefanov.)

Visuaalinen kerronta ja liikkuvat kartat ja muut säilyttää mun mielestä sitä jännitettä ja kiinnostavuutta siinä jutussa (Esimies Malmberg.)

Yksi iso haaste koodauksen ja jutun imun suhteessa on se, että artikkelin graafisen ilmeen hienoudet saadaan toimimaan kaikkien lukijoiden erilaisilla laitteilla. Silloin tällöin Helsingin Sanomille tulevassa palautteessa näkyy moitteita siitä, etteivät vanhat kännykät enää pyöritä koko ajan kehittyviä artikkeleita. Tökkivä artikkeli on myrkkyä jutun imulle. Haastatteluissa nousi myös pohdintaa siitä, olisiko hyvä, jos lukija voisi lukea halutessaan artikkelin ilman krumeluureja. Weberin ym. (2018, 200) mukaan jutun ”käyttäjästävällinen design” on ehdoton edellytys sille, että lukija kiinnostuu tarinasta ja lopulta voi uppoutua siihen

Kun on paljon eri laitteita ja selaimii, ni voi melkee sanoo, et ei ikimä toimi kaikilla laitteilla sillee 100-prosenttisesti. Me kyl pyritään testailee näitä eri laitteilla. (Koodari Myllymäki.)

Tää ois voinu hyvin toimia ihan sillä semmosella perinteikkäämmällä verkkokerronnalla mikä on ollu kuitenkin semmonen printtilehdestä tutumpi muoto, et ois ollu kuville tilaa ja näin. (Editori Simola.)

Ylipäänsä haastatteluissa tärkeänä pidettiin sitä, että uudenlaisia kertomisen keinoja kokeillaan ja etsitään koodaamalla ennakkoluulottomasti. Siten on mahdollista löytää niitä tapoja, jotka tuottaisivat tehokkaammin jutun imua muuttuvassa mediamaailmassa. Printtilehteä on tehty satoja vuosia, mutta nyt kerronta on murroksessa. Yleensä erikoisartikkelien kohdalla palautetta lukijoilta tulee sekä puolesta ja vastaan.

Mun mielest on pelkästään positiivista, et ollaan sellasella kokeilevalla otteella liikentees, että tosiaan murros on käynnissä eikä täs oo mitään kirjoitettuja sääntöjä et mitä saa ja mitä ei saa tehdä (Liikegraafikko Stefanov).

Sehän se meidän työn isoin motiivi on, et me tehdään juttuja joista ihmiset haluaa maksaa ja ne myös haluaa jatkaa niitä tilauksia, että ne kokee myös että ne saa koko ajan rahoillensa vastinetta. Se ei riitä et me tehdään yks magee juttu, vaan meidän pitäis koko ajan sitten tavallaan myöskin korottaa sitä rimaa. Ja siinä tullaan varmaan myöskin siihen kysymykseen, että meidän pitää keksiä koko ajan uusia tapoja kertoa asioita. Ja siinä just tämmöset käsin koodatut jutut on sitten keskiössä, et sieltä ne tulee ne uudet digikerronnan tavat ja tyyli. (Digituottaja Ovaskainen.)

Varmasti jos joku on tottunut lukemaan paperi-Hesarista jotain uutisia Johannes Virolaisesta ja yhtäkkiä onkin jotain skrollattavia 3D-vänkyröitä, niin kyllä siinä voi mennä aamupalalla leipä väärään kurkkuun. (Koodari Myllymäki.)

Kokonaisuudessaan voidaan ajatella, että digierikoistoteutukset erottuvat tavanomaisista lehtijutuista juurikin visuaalisuudella näyttävyydellään. Haastattelujen pohjalta vaikuttaa siltä, että monet tekijät uskovat visuaalisuuden korostuvan journalismissa vielä entisestään.

5.7 Jutun imun luominen sosiaalisen median kanavissa

Haastatteluaineistosta nousi esiin myös sosiaalisen median suuri merkitys jutun imun luomiselle. Erikoisartikkeliprosessiin kuului läpi työvaiheiden elimellisesti myös se, että sosiaalisen median markkinointimateriaaleja mietitään ja valmistellaan julkaisupäivää varten. Artikkelille oli varattu myös mainosrahaa sosiaalista mediaa varten, jotta se nousisi paremmin lukijoiden some-virrasta.

Kaikki lähtee siitä, miten näitä mainostetaan eri alustoilla - - ja sen pitäis olla sellanen kokonaisuus, että haluaa sit lukee pidemmälle, kun saa vähän ”maistaa” jutusta. (Liikegraafikko Stefanov.)

Sosiaalisen median merkitys jutun imulle on haastatteluvastausten mukaan se, että sillä voidaan herättää ihmisten kiinnostusta juttuun syventymistä varten. Some-materiaalien tehtävä on siis luoda ensimmäinen ärsyke lukijalle siitä, että artikkeli on lukemisen arvoinen. Liikegraafikko Stefanov korosti juuri huomion kiinnittämisen tärkeyttä.

Ne [some-materiaalit] on äärimmäisen tärkeitä. Mun mielestä niitä vois verrata siihen, jos joku selailee asuntoja tyyliin Oikotieltä, minkälainen se eka kuva siitä kämpästä on. Koska se on sit se, mikä kiinnittää huomion tai sit ei. (Liikegraafikko Stefanov.)

Sosiaalisen median markkinoinnilla tavoitellaan jutun ääreen eritoten niitä lukijoita, jotka eivät muuten seuraa lehden tuotantoa. Digituottaja Ovaskaisen mukaan tämä kohderyhmä on erityisesti nuoriso. Markkinointia tehdään pääosin Instagramissa ja Facebookissa.

Sosiaalinen media mahdollistaa sen, että juttu voi imaista mukaansa myös he, jotka eivät yleensä lue Helsingin Sanomia – ja saada heidät mahdollisesti myös koetilaaajiksi. Ja jos he pitävät juttuelämyksestä, heistä voi myöhemmin tulla myös maksavia tilaajia.

Some on meille ennen kaikkea meille semmonen väylä lukijoille, jotka ei välttämättä ehkä Hesaria muuten seuraa. Nuoremmille lukijoille me halutaan kertoa, että täällä ollaan ja me tehdään aika hienoja juttuja. Eli jos ihmisillä ei välttämättä oo, tai ihmisillä on käsitys Hesarista semmosena kuivana paperinmakuisena asiaperttijulkaisuna, niin me haluamme olla somessa jotain muuta ja saada sieltä myös lukijoita, siitä nuoremmasta väestä. (Digituottaja Ovaskainen.)

Hyvä some-markkinointi antaa siis jonkinlaisen lupauksen jutusta, mutta ei tyhjennä koko pottia ilman lukemista – se toimii siis samoilla pelisäännöillä kuin otsikko. Tätä erikoisartikkeliä mainostettiin materiaalilla, jossa artikkelissa esiintyvän yleisen wc:n oveen kiinnitettiin juliste, jossa luki jutun otsikko, Ikuinen kierre. Ovesta ja julisteesta otettiin varta vasten muutama kuva ja video, joita pystyi hyödyntämään eri kanavissa. Jutun imun kannalta tärkeäksi ajateltiin sitä, että yhtenäinen graafinen ilme alkaa jo somesta. Markkinointia mietittiin kokonaisuutena koko juttuprosessin ajan.

Jutun tekemisen edetessä tuli ideoita ja niitä tehtiin jo sillai suht aikases vaiheessa. Me suunniteltiin juliste, jonka mä tein, ja se käytiin teippaamassa se vessaan, kuvattiin se siellä, ni se on jo aika vaivannäköö verrattuna siihen nähden, että joskus juttu on jo about valmis ja sitte mietitää, et hei, mites ne somematskut. Kyl täs ajatus on ollu ihan alust alkaen siihen et miten sitä markkinoidaan. (Liikegraafikko Stefanov.)

Mä oon tosi tyytyväinen kokonaiskuvaan, kun tästä tuli semmonen tiivis paketti, mikä on selkeesti oma kokonaisuus kaikkine somevideoineen (Koodari Myllymäki).

Jutun laajaa somemarkkinointia voidaan pitää poikkeuksellisena HS:n uutisosaston juttuprojektille. Usein isommat somepanostukset tehdään featureosastoilla. Panostus johtui osin siitä, että juttua kaavailtiin jo hyvissä ajoin black friday -kampanjapäivän syömähampaaksi. Markkinointiin vaikutti myös se, että juttu oli verrattain isotoinen ponnistus.

Siit markkinoinnist oltiin puhuttu jo etukäteen, et tää tulee sillon black friday -päivänä, ja sille annetaan niinku markkinointirahaa somessa, ja sillä tavalla (Esimies Malmberg).

Sehän on mielenkiintosta just, et tää myöskin haluttiin laittaa siihen black fridayhin, että tää oli kyllä sillä tavalla täsmäsuoritus siihen, että tarpeeks laajaa lukijakuntaa kiinnostava aihe sit laitetaan siihen, että ei tää oo ihmekään että tää menesty niin hyvin. (Digituottaja Ovaskainen.)

Haastatteluista muodostui kuva siitä, että sosiaalinen media on tullut osaksi journalismia lopullisesti. Se on kenties keskeisin markkinointiväylä tavoittaa uusia lukijoita internetissä.

5.8 Jutun imun olemus ja sen onnistuminen tässä erikoisartikkelissa

Tässä alaluvussa käydään ensin läpi se, mitä haastateltavat ajattelivat kysyttäessä jutun imun olevan. Sen jälkeen haastateltavat arvioivat, miten jutun imun rakentaminen onnistui heidän näkökulmastaan Ikuinen kierre- erikoisartikkelissa. Jutun imun määritelmät olivat haastateltavilla kutakuinkin yhtenäisiä, mutta pieniä painotuseroja löytyi.

Eniten esiin nouseva teema jutun imusta oli se, että sen täytyy olla kokonaisvaltainen kokemus. Jutun imu koostuu siitä, että artikkelin kaikki kerronnalliset elementit ovat yhteenkuuluvia. Silloin parhaimmillaan lukija uppoutuu immersiiivisesti jutun maailmaan joka solullaan unohtaen ajan ja paikan. Tällöin ympäristön äänet vaimenevat ja tekstin tapahtumat alkavat koskettaa (Lassila-Merisalo 2020, 11). Lance Richard Keeblen (2018, 17) mukaan immersiiivisyys on ollut jo yli sadan vuoden ajan keskeinen tarinallisen journalismin ominaisuus.

Jutun imu on mulle sitä, että mä pystyn luomaan artikkelin yhdessä muiden kanssa niin, että lukija unohtaa että missä se on ja se ei voi päästää käsistään sitä juttua. Silloin ollaan saavutettu kyllä jutun imun ydin. (Digituottaja Ovaskainen.)

Jutun imu on varmasti sellanen kokonaisuus missä yhdistyy, voisin kuvitella, mielenkiintoinen aihe, ajankohtaisuus, tarina ja tarinankerronnan vahvuus, markkinointi ja sellanen lupaus lukijalle, että kyse ei ole pelkästään luettavasta tekstistä, vaan sellasesta lukukokemuksesta, näkökokemuksesta ja aistikokemuksesta, joka on kokonaisvaltanen kokemus. (Liikegraafikko Stefanov.)

Haastattelujen perusteella keskeisin yksittäinen osa jutun imua on tekstin mukaansatempaavuus – siis se, että tekstiä tekee mieli lukea pidemmälle. Ilman hyvää ja eteenpäin kulkevaa tekstiä artikkelin muutkaan elementit eivät luo koko voimallaan jutun imua.

Jutun imu on niinku sitä jännitettä, että jokainen lause on semmonen, et sen jälkeen haluaa lukea myös seuraavan lauseen. Se juttu ei päästä otteestaan. (Esimies Malmberg.)

Se on siis se, että mä jaksan lukee sen loppuun. Siihen kai me yritetään tähdätä. (Editori Simola.)

Jutun imua ajateltiin myös artikkelin rakenteen kautta. Jotta jutun imu ja jännite voivat syntyä artikkelin sisällä, on sen heti alusta asti vastattava lukijan odotuksiin. Sen jälkeen, kun lukijan mielenkiinto on herännyt, lukija on helpompi pitää kyydissä. Esimerkiksi Emily Brownin ja Paul Cairnsin (2004, 1298) immersioteorian mukaan videopelien pelaaja pitää ensin sitouttaa, sitten hänet pitää saada syventymään ja näin lopulta hänet voi saada eläytymään tunteellisella tasolla. Immersiivisyys ei pääse kehittymään, jos alkuvaiheessa lukija ei sitoudu keskittymään.

Mun mielestä se pitää lähteä silleen tanakasti käyntiin se juttu, et siinä on hieno, hyvä alku. Et jos sen saa hyvin käyntiin sil alulla, ni sit sil pystyy rullaan jo aika pitkälle sitte. - - Ja sitten tekstin pitää olla hyvä. (Koodari Myllymäki.)

Jutun imulle tärkeänä pidettiin lisäksi sitä, että jutun teemat ovat merkittäviä ja niistä löytyy samastumispintaa lukijan omaan elämään. Samastumista voidaan rakentaa esimerkiksi paikallisuudella. Jutut ovat kokemuksia, joita kukin lukija katsoo omasta perspektiivistään.

Kai jutun imu perustuu siihen kiinnostavuuteen, kuinka lähellä se on ihmistä sekä maantieteellisesti, fyysisesti ja henkisesti ja kuinka merkittäväks ihminen tän jutun aiheen kokee. (Valokuvaaja Kero.)

Työryhmäläiset pitivät kaikkienensa artikkelin toteutusta onnistuneena. Haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä niin tekstimuotoon, sisältöön, visuaalisuuteen kuin kokonaisuuteenkin. Kaupunkitoimituksen esimies Lari Malmberg piti artikkelia ennen kaikkea onnistuneena siinä, että se lisäsi ymmärrystä huumeriippuvaisten arjesta.

No, mielestäni onnistui erinomaisesti. Jos katsotaan ensin journalistisesti, siitä tuli erinomainen teksti, jossa mun mielestä pystyttiin näyttämään yks puoli maailmasta kaikkine ristiriitaisuuksineen ja siin ei niinku typistetty näitä henkilöitä, joita siihen kuvattii, niinku yksiulotteiseksi, jotenki karikatyyreiks, vaan näytettiin sitä heidän maailmaa ja sitä, jotenki ristiriitaisuuksia, mitä siihen liittyy.

Et mun mielestä tossa onnistuttiin välittämään nimenomaan tietoa ja kuvaa todellisesta maailmasta, näyttämään sitä, minkälaisien ongelmien kanssa ihmiset painii. Ja lisäämään ehkä ymmärrystä siinä mielessä, et nää artikkelin kuvaamat henkilöt elää maailmassa, josta suurin osa lukijoista ei tiedä yhtään mitään. Nii, silleen tosi hyvin.

Sit jutussa oli imua kaikkienensa, sekä proosassa että visuaalisessa toteutuksessa, et se myöskin täytti tätä median kuluttamisen tarvetta, et se niinku elähdytti ja jätti muistijäljen ja näin. (Esimies Malmberg.)

Kehitettävää jutun imun suhteen ilmeni työryhmäläisten mukaan eniten siinä, että artikkelissa kuvajournalismi olisi voinut saada suuremman aseman. Joidenkin mielestä

joissakin kohdissa kuvat eivät olleet riittävän hyvin nähtävissä. Myös kokeileva alkuanimaatio jakoi mielipiteitä. Muilta osin jutun imua pidettiin erittäin hyvin onnistuneena. Digtuottaja Ovaskainen piti erityisen onnistuneena sitä, että erimielisyyksistä päästin rakentavasti yli ja lopputulos on toimiva.

Kokonaisuutena se meni oikein. Sit kun ajattelee prosessia muuten, niin kaikki näkemykselliset erot kuuluu siihen prosessiin ja musta me päästiin niistä tosi hyvin yli. Keskustelulle on aina paikkansa. (Digtuottaja Ovaskainen.)

Kun tätä nyt vielä katsoo, niin minun mielestä tää juttu sekä visuaalisesti että tekstillisesti täyttää tarpeensa aivan loistavasti, eli se näyttää millasta on Jetan ja Minnan työ Katuklinikalla, tai Katuklinikan partiolla. Se vastaa niihin kysymyksiin. Sit se ehkä myös antaa pienen välähdyksen siitä käyttäjien elämästä sinä hetkenä, milloin me heitä tavattiin. (Valokuvaaja Kero.)

Yksi tapa ajatella jutun onnistumista on myös taloudellinen näkökulma.

Toimitusanalytiikan mukaan juttua luki suuri yleisö, ja yleisö vieläpä sitoutui juttuun ajallisesti hyvin. Tärkeintä liiketoiminnallisesti oli kuitenkin se, että juttu toi lehdelle erittäin hyvän määrän maksavia tilaajia. Tämän maksuhalukkuuden haastateltavat kytkivät onnistuneeseen jutun imun kokonaisuuteen.

Se on jotain semmosta mystiikkaa mun mielestä, mitä siihen menestymiseen liittyy. Että jostain syystä semmoset ”halvat” artikkelit ei vedä tommosia lukuja millään, mitä tää juttu veti. (Esimies Malmberg.)

Nykyisin yksi iso osa työtämme on sitä, että yritämme saada lehdelle tilaajia netissä. Siinä tämä juttu onnistui. Ja se on ollut jo monta vuotta meidän elämän ja kuoleman kysymys, että onnistummeko me tässä. (Valokuvaaja Kero.)

Kaikki paukut mitä tähän annettiin, niin kyllä moninkertaisesti saatiin takas (Digtuottaja Ovaskainen).

Haastatellut työryhmäläiset olivat laajasti sitä mieltä, että artikkeli onnistui hyvin.

Onnistuneisuus näkyi niin lukijapalautteessa, toimitusanalytiikassa kuin kollegojen palautteessakin. Joka tapauksessa reportaasi oli vain yksi juttu muiden joukossa ja toimituksen arki siirtyi hyvin pikaisesti kohti seuraavia projekteja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa on perehdytty siihen, miten Helsingin katujen huumeongelmaa käsittelevässä Ikuinen kierre -erikoisartikkelissa (Helsingin Sanomat 27.11.2020) pyrittiin luomaan jutun imua ja mitä sen luomisella haluttiin saavuttaa. Tutkielmaa varten olen laatinut toimittajan työpäiväkirjan ja haastatellut kuutta kollegaani juttuprosessin vaiheista.

Tässä luvussa vedetään tutkielman tulokset yhteen ja vastataan tutkimuskysymyksiin. Johtopäätösten perustana toimii aiempi tutkimuskirjallisuus ja tämän tutkielman aineistosta tehdyt päätelmät. Maisterintutkielman tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Miten erikoisartikkeliprosessissa pyrittiin rakentamaan jutun imua?
2. Mitä jutun imun rakentamisella tavoiteltiin?

Jutun imulla tämän maisterintutkielman tutkimustyön, taustakirjallisuuden läpikäynnin ja pitkän päiväkirjamaisen itsereflektion pohjalta tarkoitan seuraavaa:

Jutun imu tarkoittaa journalistisen kokonaisuuden luomaa vaikutusta, jossa artikkelin tekstuaalinen ja visuaalinen kerronta pitävät lukijan uteliaana ja kiinnostuneena jutun alusta loppuun. Jutun imun toteutuessa lukija uppoutuu jutun ”tarinamaailmaan” niin syväälle, että käsitys ympäröivästä todellisuudesta unohtuu hetkellisesti.

Johtopäätökset on jaettu kahteen alalukuun tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensimmäinen alaluku on vielä edelleen jaettu viiden väliotsikon alle luettavuuden parantamiseksi.

6.1 Erikoisartikkelin imua rakennetaan pienistä palasista

Jutun imua pyrittiin rakentamaan tutkittavassa erikoisartikkeliprosessissa valtavalla määrällä pieniä toimenpiteitä, joilla muodostettiin kokonaisuus, jonka työryhmä uskoi luovan mahdollisimman vahvaa jutun imua. Tässä luvussa esitellään neljä kokonaisuutta, – ideointi, havainnointi, tarinallistaminen ja visualisointi – joilla jutun imua rakennettiin HS:n Ikuinen kierre -erikoisartikkeliin. Kokonaisuudet ovat nousseet esiin tutkielman aineistoista, päiväkirjamateriaalista ja haastatteluista.

Jutun imua ideoimalla

Keskeinen toimenpide jutun imun luomiselle erikoisartikkeliprosessissa oli aiheen valinta ja ideointi. Ideointivaihe oli tutkittavassa prosessissa poikkeuksellisen laaja HS:n uutisosaston juttuhankkeeksi. Jutun näkökulmaa, sisältöä ja toteutustapaa oli pohtimassa suuri joukko ihmisiä. Olennaisesti ideoinnin alkuvaiheeseen kuului esimerkiksi se, että tehtiin tarkasti punnittu päätös siitä, onko juuri tätä projektia syytä toteuttaa käsinkoodattuna erikoisartikkelina – ”mitä käsinkoodaus toisi kerronnalle lisää?” pohti digituottaja Ovaskainen teemahaastattelussa. Käsinkoodaukseen lopulta päädyttiin, koska ajateltiin, että esimerkiksi kartoilla ja erilaisilla tunnelmarikasteilla pystyttäisiin lisäämään jutun imua artikkelissa. Artikkelille luotiin myös suunnitelma, jonka mukaan jutun imua alettiin rakentaa – kärkiajatuksena oli toteuttaa hanke klassisena reportaasina.

Päiväkirjamerkintöjeni mukaan jo juttuidean saamisen vaiheessa korostui innostus aihetta kohtaan ja se, missä muodossa tarinan voisi kertoa. Aihetta alettiin heti alusta asti jalostamaan jutun imua mahdollisesti tuottavaksi ideaksi. ”Aihe ei ole idea” -hokema onkin usein HS:n toimituksessa käytetty ohjenuora (ks. esim. Berner 2015, 22; Niemi & Parikka

2019, 36). Laajemminkin ajateltuna ideointivaihetta voidaan pitää keskeisenä tarinallisen journalismin jutun imulle, sillä esimerkiksi Pauliina Penttilä (2001, 101) toteaa ideoinnin olevan ”journalistisen työn ydinaluetta” ja Maria Lassila-Merisalo (2009, 180) on Kuukausiliitettä tutkiessaan havainnut, että työprosessissa ideointi saatetaan mieltää jopa ”tärkeimmäksi ja isoimmaksi asiaksi” koko työssä.

Artikkelin aiheen valinta on jo itsessään yksi merkityksellisimmistä asioista jutun imun kannalta – jos lukija ei yhtään kiinnostu aiheesta, hän ei todennäköisesti edes aloita lukemista. Teemahaastattelussa Sami Kero ajatteli asiaa uutiskriteerimäisten teemojen kautta ja pohti, vaikuttaako jutun läheisyys sen kokemiseen: ”Jutun imu perustuu siihen kiinnostavuuteen, kuinka lähellä se on ihmistä sekä maantieteellisesti, fyysisesti ja henkisesti ja kuinka merkittäväksi ihminen tän jutun aiheen kokee.” Nämä havainnot linkittyvät esimerkiksi eudaimonian käsitteeseen, joka journalismin kontekstissa tarkoittaa lukijoiden pyrkimystä henkiseen kasvuun ja merkityksellisyyden kokemuksiin (Ruotsalainen & Villi 2021, 2–3).

Ideointivaiheessa päätettiin, miten juttukeikka käytännössä toteutetaan ja millaista tietoa sieltä tarvitaan. Suunnitteluprosessiin kuului kuitenkin myös toinen jutun imun rakentamisen kannalta tärkeä vaihe: Esimies Malmbergin johdolla alettiin nimittäin pohtia sitä, mitä juttukeikan pintatapahtumien lisäksi jutussa halutaan kertoa – eli mikä yhteiskunnallinen merkitys tai taso jutulla voisi olla. Jutun imua päätettiinkin alkaa syventää tuomalla kerrontaan mukaan yhteiskunnallisia kysymyksiä huumeidenkäytön haitoista ja lainsäädännöstä sekä sitä, miten neurobiologisesti ajateltuna riippuvuudet kehittyvät.

Tutkielman yksi keskeinen johtopäätös onkin siis se, että jutun imua erikoisartikkelin kerrontaan yritettiin rakentaa tarinan moniulotteisilla ”tasoilla”. Sekä teemahaastatteluista että päiväkirjamerkinnöistä nousi esiin, ettei huumeriippuvuutta käsittelevä juttu saa jäädä vain ”tirkistelyn” tasolle. Useammilla tasoilla jutulle pyrittiin luomaan merkityksiä, tarttumapintaa ja ärsykeitä lukijan ajattelulle. Editori Simola puhui ”syventämisestä”. Esimies Malmberg kuvasi asiaa tunteen ja tiedon yhdistämisellä: ”Tietoa tavallaan myydään sillä tunteen varjolla.” Myös omissa päiväkirjamerkinnöissäni korostui se, että

jutussa on päästävä pintaa syvemmälle. Tarinan syventäminen useammille tasoille olikin aivan ydintä journalistisen jutun imun luomisessa.

Tarinallisen kerronnan tasoista ja niiden vaikutuksesta elämyksellisyyteen on kirjoitettu jonkin verran. Esimerkiksi Anu Nousiainen (1998, 118) on korostanut sitä, että reportaasiin kuuluvat niin tunteet kuin tiedotkin. Ilkka Malmberg (1998, 45–47) taas on tehnyt jaottelua jo hieman korviin särähtävällä uros–naaras-akselilla: ”kovat” ja ”insinöörimäiset” asiakeskeiset jutut ovat urosjuttuja ja ”pehmeät” sekä ”hitaita muutoksia havainnoivat” taustoittavat jutut naarasjuttuja. Molempia Malmbergin mukaan tarvitaan (mt.). Hyvässä tarinallisessa journalismissa yhdistyvät nämä molemmat Malmbergin esittelemät tiedonintressit.

Immersion pyrkivä teksti ei saa siis päästää lukijaa liian helpolla, vaan kerronnassa pitää olla jotakin kevyttä ja jotakin raskasta, jotta jutun imu voi toteutua. Ryanin (2001, 97) mukaan immersion kokemuksen voi saavuttaa sitäkin kautta, että vaativan ja ajattelua edellyttävän tekstin luettuaan lukija saa uppoutumisen tunteen ikään kuin palkintona. Oivaltaminen on kaikinensa vahva tunne – kaikkea ei saa pureskella lukijalle valmiiksi. Vaativuutta tekstiin voikin hakea juuri kuljettamalla useampia tasoja tarinankerronnan ohessa.

Lari Malmberg totesi haastattelussaan, että ihmiset lukevat Hesaria saadakseen tietoa yhteiskunnasta. Siksi juttuihin on hyvä saada mukaan yhteiskunnallisia kysymyksiä ”viihteellisen” puolen lisäksi. Niin jutun imu voi toteutua journalismille luonnollisimmin. Kaikinensa voidaan ajatella, journalismille on yleisesti ottaen tärkeää asettaa asioita todenmukaisiin mittasuhteisiin ja tärkeysjärjestykseen – se on lehdistön tärkein kilpailuvaltti viihdeteollisuutta vastaan. ”Meidän työn ydin on tällaisten yhteiskunnallisten ongelmien perkaamisessa”, sanoi Kero teemahaastattelussa. Tätä kysymyksenasettelua ja tasojen pohtimista tehtiin eritoten jutun ideointivaiheessa.

Jutun imua havainnoimalla

Jutun imun luominen todellisuuden tapahtumien pohjalta edellyttää sitä, että toimittaja havainnoi todellisuutta tarkasti ja perusteellisesti. Eva Domínguez (2017) muotoilee asian niin, että toimittajan on ensin tunnettava jutun kohteena oleva ympäristö perin pohjin ennen kuin hän voi tehdä siitä tarinan. Eric Neveun (2014, 538) mukaan tarinallisesta journalismista voikin puhua uppoutuvana journalismina (immersion journalism) siitäkin syystä, että toimittaja on itsekin uppouduttava jutun maailmaan tiedonhankintavaiheessa. Antero Okkosen (1986, 150) mukaan suomalaisessa lehtimiestyössä on perinteisesti pelätty omaan havainnointiin tukeutuvaa tiedonhankintaa: ”Silmä pieni ei näe, korva pieni ei kuule. Joukkotiedottaja uskoo enemmän vieraaseen todistukseen, suuhun suurempaan.”

Erikoisartikkelissa todellisuuden havainnointia harjoitettiin seuraamalla helsinkiläisen Katuklinikan työvuorota noin viiden tunnin ajan. Lisäksi jutun kohteita, avustustyöntekijöitä ja avustettavia huumeriippuvaisia, haastateltiin. Havainnointia tehtiin paitsi toimittajan muistiinpanolehtiöön myös kameroiden muistikorteille. Päiväkirjaani kirjoitin, että juttukeikalta on hankittava ”rakennuspalikat jutun imulle”.

Juttukeikalla on siis tarkoitus kokea itse ne tapahtumat, joista myöhemmin kirjoittaa. Jo kokemisvaiheessa on kuitenkin hyvä hahmottaa, millaisia kokemuksia artikkelin juonenpunonnan kannalta tarvitsee. Erikoisartikkeliprosessin juttukeikalla jutun imun elementtejä etsittiin hyvin monenlaisiin tarinankerronnallisiin tarkoituksiin, joita voi hahmottaa esimerkiksi Tom Wolfen (1973, 46–47) devices of realism -mallin (ks. luku 2.1) kautta.

- 1) **Kohtausrakenne:** Reportaasi pyrittiin esittämään kokonaisuutena työvuorona kohtauskerrallaan. Siksi oli tärkeää saada tallennettua kokonaisia tapahtumaketjuja.
- 2) **Realistinen dialogi:** Juttuun yritettiin löytää realistista dialogia huumeriippuvaisten kanssa. Se olisi tosin vaatinut ideaalitalanteessa pidempiä haastatteluja.
- 3) **Sisäinen näkökulma:** Maailmaa yritettiin näyttää huumeriippuvaisten näkökulmasta haastatteleamalla heitä. Aivan Wolfen tarkoittamalla tavalla sitä ei kuitenkaan päästy tekemään haastatteluiden lyhydestä johtuen.

4) **Sosiaalisesta asemasta kielivien yksityiskohtien esittäminen jutussa:** Jutussa pyrittiin myös vihjaamaan ”inhimillisestä nokkimisjärjestyksestä” kuvaavin yksityiskohdin.

Wolfen malliin tukeutumalla kerronnasta pitäisi tulla eläväistä ja jutun imua tuottavaa. Kohtaus kerrallaan kertomisen on tarkoitus pitää jännite tarinassa riittävänä, mikä voi Wolfen (mts 46.) mukaan voi onnistua vain, jos journalisti pääsee oikeasti todistamaan tapahtumia, joista kirjoittaa. Tästä esimerkki juttukeikalla oli yleisessä vessassa tapahtuneet tapahtumat, jotka olivat juuri Wolfen tarkoittamia merkityksellisiä kohtauksia.

Dialogia Wolfe (mt.) taas pitää vahvimpana elämyksellisyyden tuottajana: sitä erikoisartikkeliin yritettiin tuottaa riippuvaisia haastattelemalla, ja samalla avattiin sitä, miltä maailma näyttää heidän näkökulmastaan. Haastattelut jouduttiin tekemään tiukan aikataulun vuoksi juttukeikalla suhteellisen nopeasti, mutta kertomusten väkevyys toi silti tarinaan eittämättä kiinnostavuutta ja imua. Wolfen mukaan juuri realistinen dialogi herättää lukijoissa tunteita parhaiten – eli on jutun imulle otollisinta maaperää (mt.) Artikkeleihin dialogia rakennettiin pääosin sitaatein. Lauri Haapasen (2011, 70–79) mukaan sitaattien tehtäviä lehtijutuissa ovat muun muassa juonen kuljettaminen, rytmin luominen pitkien leipätekstikappaleiden välille sekä ymmärryksen lisääminen sitaatin sanojasta ja ympäristöstä, jossa sitaatti on lausuttu. Lisäksi sitaatti välittää sellaista ainutkertaisuutta, jota toimittaja ei muilla keinoin kykenisi ilmaisemaan tekstissään (mt.).

Wolfen kuvaamasta ”inhimillisestä nokkimisjärjestyksestäkin” (mts. 47) jutun kerronnassa kerrottiin esimerkiksi yksityiskohdilla siitä, miten haastateltavat käyttäytyivät eri tilanteissa ja toisiaan kohtaan. Jutussa kerrottiin esimerkiksi, miten riippuvaiset halusivat keskenään ja kuinka he olivat kylmissään ilman kunnon vaatetusta. Jutussa tuotiin myös esiin, kun heiltä yritettiin ostaa seksiä. Yksityiskohtia tuotiin julki myös valokuvissa, joissa esimerkiksi vaatetukset näkyivät selvemmin. Teemahaastatteluiden ja päiväkirjan mukaan juttuprosessissa haluttiin kuitenkin olla tarkkana jutun ”sävyssä” – jo ennalta oli selvää, millä sijalla ”nokkimisjärjestyksessä” huumeriippuvaiset olivat, sitä ei tarvinnut erikseen korostaa. Epäasiallisuus ja mässäily eivät työryhmän mukaan tue jutun imua.

Kerronnallisia yksityiskohtia kertyi juttukeikalta kymmeniä muistivihkon sivuja, ja ne olivat tarpeen jutun imun rakentamisessa. Yksityiskohtien tarkoitus on yhdistää juttu

lukijan omiin kokemuksiin ja aiheuttaa näihin kokemuksiin linkittyviä tunteita (Cheney 2001, 38–42). Ihmisen mieli rakentaa yksityiskohdista merkityksiä ja etsii niiden väliltä syy–seuraus-suhteita muodostaen lopulta yksityiskohdista ”merkityksellisen hahmon” (Torkki 2014). Yksityiskohtien uskotaan luovan tarinalle myös painoarvoa ja uskottavuutta (Gutkind 1997, 47, Partasen 2016 mukaan). Uskottavuus, merkityksellisyys ja tunteet ovat siis jutun imulle ehdottomia rakennuspalikoita.

Wolfen devices of realism -mallia voi yleisesti pitää erittäin hyvänä ohjenuorana jutun imun luomisessa. Ikuinen kierre -erikoisartikkelissakin näitä oppeja olisi ehdottomasti voinut käyttää vielä syvemmin. Teemahaastatteluisissa Kero ja Malmberg totesivatkin, että jutun imusta olisi saanut entistä vahvemman, jos huumeidenkäyttäjien elämää olisi seurattu vielä pidemmän aika. Enemmällä yksityiskohdilla ja paremmalla ymmärryksellä jutun tarinamaailmasta saa koherentimman ja laajemman.

Lee Gutkindin (1997, 67 Partasen 2016 mukaan) toimittajan tulisikin uppoutua journalistiseen tiedonhankintaan niin pitkäksi aikaa, ettei toimittaja keksi enää yhtäkään lisäkysymystä tai mitään uutta opittavaa. Niin ei missään tapauksessa päässyt tapahtumaan tällä noin viiden tunnin mittaisella juttukeikalla. Jutun imun yleistä syntymekaniikkaa voidaan kuitenkin tämän pohjalta kuvata niin, että lähtökohtaisesti jutun imusta tulee sitä syvempi, mitä enemmän aikaa ja resursseja juttuprosessin havainnointivaiheeseen voidaan käyttää.

Toimittajan tiedonhankintatyön lisäksi juttukeikalla jutun imua tukevia elementtejä etsittiin kuvajournalismin keinoin. Valokuvaaja Sami Kero kertoi haastattelussaan, että kuvaaminen eteni klinikkaa seuraamalla ikään kuin ”kärpäsenä katossa”. Keron näkemysten mukaan valokuvilla ja videoilla luotiin imua juttuun sillä yksinkertaisella idealla, että ihmisten on kiinnostavaa nähdä omin silmin, mitä läheisissä mutta tuntemattomissa ympäristöissä tapahtuu. Kero kuitenkin sanoi samaa kuin minäkin kirjoitin päiväkirjassani: juttukeikan elämyksellisyyden siirtäminen artikkeliin on aina pienoinen pettymys, koska kaikki tunteet eivät toimi millään kaksikulotteisena. Juttuun päätyneet kuvat kuitenkin tarjosivat korvaamattoman arvokasta materiaalia jutun imun rakennusprosessiin erikoisartikkelissa.

Jutun imua tarinallistamisella

Kun tiedonhankinta- ja havainnointivaihe päättyy, tarinallisen journalismin työprosessissa siirrytään kirjoittamaan materiaalista tarinallinen teksti, joka pyrkii jutun imuun. Tarina on siinä mielessä yksinkertainen tapa luoda jutun imua, että ihmiset ovat tottuneet tarinoihin. Ajatellaan, että perinteistä tarinarakennetta on helppo seurata. Jo Aristoteleen Runousopissa asia on tuotu esille yksinkertaisimmassa muodossaan: tarina on sellainen, jolla on alku, keskikohta ja loppu (7.28–30.166).

Tutkittavaan erikoisartikkeliin onnistuttiin kirjoitusvaiheessa rakentamaan melko tunnistettava tarinan rakenne. Se näkyy lopullisessa artikkelissa, joka noudattelee yllättävän tarkasti Labovin (1972, 362–363) klassista kertomuksen rakennetta (ks. luku 2.3). Seuraavassa listauksessa on käyty läpi Labovin jaksot tähän artikkeliin sovellettuna. Labovin jaksojen perään on merkitty se, miten jaksot toteutuvat Ikuinen kierre - erikoisartikkelin kerronnassa (jaksot 3 ja 4 toistuvat jutussa useamman kerran):

- 1) **Abstrakti eli kertomuksen ytimen tiivistys:** Jutun alussa on skrollattava animaatio, jossa sukellaan yleiseen vessaan seuraamaan huumeidenkäyttöä.
- 2) **Orientaatio eli tarinan alku, jossa kerrotaan esimerkiksi ajasta, paikasta ja ihmisistä:** Katuklinikan työntekijät esitellään ja kerrotaan, että on syksy ja mitä ollaan tekemässä.
- 3) **Mutkistava toiminta eli kun tarinaan tulee ristiitoja, yllätyksiä ja jännitteitä:** Huumeriippuvaisia ei meinaa löytyä, vaikka heitä oli tarkoitus auttaa työvuoron aikana.
- 4) **Evaluaatio eli tapahtumien ja toimijoiden arviointi erilaisilla keinoilla:** Lainsäädännön ja auttamistyön läpikäymistä jutun kerronnassa.
- 5) **Loppuratkaisu eli tulos, mihin tapahtumat johtavat:** Lopulta jutussa päästään sinne yleiseen vessaan, minne alussa viitattiin.
- 6) **Päätäntö eli tarinan päätös, joka palauttaa lukijan kertomuksen ajasta nykypäivään:** Jutun lopussa Katuklinikan työntekijät käyvät läpi illan tapahtumia ja pohtivat tulevaa.

Ylipäänsä jutun tarinan rakenne on kenties keskeisin jutun imua luova voima artikkelin sisällä. Esimerkiksi Anu Nousiaisen (2013, 10) tarinallisen journalismin piirteitä

erittelevässä listauksessa heti ensimmäisenä on mainittu rakenne eli ”tekstin arkkitehtoninen pohja”. Ryanin (2001, 123) mukaan tarinamaailma ei saa olla epäselvä tai epälooginen, koska silloin lukijan olisi hyvin hankala uppoutua tarinan maailmaan.

Tarinallistaminen on tehokas tapa luoda jutun imua siksi, että se antaa lukijalle hyvät edellytykset seurata sitä, mitä on tapahtunut ja mitä seuraavaksi on mahdollisesti tapahtumassa. Lukijan on yksinkertaisesti helpompi kokea olevansa mukana tapahtumissa. Reportaasimuotoon tämä seurattavuus on ikään kuin sisäänrakennettu, sanoi editori Simola. Teemahaastatteluissa Simola painotti sitä, että tarinan seurattavuutta tuettiin myös visuaalisella kerronnalla; esimerkiksi kartat kertoivat, mistä ollaan tulossa ja minne siirrytään seuraavaksi.

Juuri tämänkaltainen lukijan ”kädestä ohjaaminen” oli tyypillistä tämän erikoisartikkelin jutun imun pyrkimyksissä. Päiväkirjamerkintöjeni mukaan koetin kirjoittaa tekstin sekaan jonkin verran eteenpäin vieviä koukkuja, jotka patistaisivat lukijaa jatkamaan lukemista. Niitä toteutin pääosin kertojaäänellä, jonka oli tarkoitus välittää tunnelmaa siitä, että lukija pääsee mukaan työvuoron tapahtumiin. Esimerkiksi ensimmäinen jakso päättyy virkkeeseen ”Työvuoro voi alkaa.” Samaa työtä tekivät jutun visuaaliset elementit – kun lukija tietää, missä mennään, on hänen helpompi uppoutua tarinan kuljetettavaksi. Tätä ei kuitenkaan haluttu tehdä liiallisesti alleviivamalla. Lukijoita ei kuitenkaan haluta ”pitkästyttää kaavamaisuudella”, koska silloin kiinnostavuus kärsii. (Luostarinen 2014, 34–35.)

Tärkeää on kuitenkin se, ettei tarinallistamisesta tule itse tarkoitus. Siitä teemahaastattelussa muistutti esimerkiksi esimies Lari Malmberg. Journalismin on oltava kaikilta osin totta, ja kaikkien siihen liittyvien valintojen tulee olla perusteltuja. Toimittaja Kyösti Hagert (Journalisti 26.3.2020) on kirjoittanut kolumnissaan ”feikkifeaturesta” seuraavasti: ”Tarinallisuus on journalismissa edelleen suosittua, ja verkko onkin tehnyt feikkifeaturesta peruskauraa. Uutisjuttuja turhatarinallistetaan, jotta ne voitaisiin piilottaa maksumuurin taakse. Samalla pituus kasvaa.” Hagertin mukaan ”aiemmin journalismin yksi tarkoitus oli säästää lukijoiden aikaa”, mutta nyt se tarkoitus on hukattu turhalle tarinallistamiselle (mt.). Jutun imun kannalta onkin tärkeää miettiä sitä, että tarinallisuus on perusteltua, eikä se venytä juttua liiaksi. Lukijoille pitää tarjota uniikkeja tarinoita, ei

massatuotettua liukuhihnatyötä vailla kunnollista ajatustyötä.

Lukuisat määrät pieniä jutun imuun vaikuttavia valintoja tehtiin juuri tutkittavan erikoisartikkeliprosessin kirjoitusvaiheessa. Valinnat perustuvat pitkälti toimittajan omiin tunteuksiin ja kokemuksiin siitä, mikä voisi mahdollisesti toimia. Prosessia toki tuetaan myös editoinnilla. Päiväkirjan mukaan ykkösprioriteettina oli pitää tarina simppeleinä. Erityisen paljon pohdinta- ja kirjoitusaikaa käytin aloituksen ja lopetuksen työstämiseen. Kirjoitin päiväkirjaani aloitukseen liittyvistä tekstivalinnoista näin: ”Ajattelin, että rauhallinen alku voisi toimia siksi, että lukijat osaavat kenties odottaa, että huumeongelmista kertova juttu ei lähtökohtaisesti jätä ’kylmäksi’.” Lopulta työryhmässä kuitenkin päädyttiin tekemään räväkkä animaatioalku.

Jutun sisäisessä koukuttavuudessa – eli jutun imussa – on lähes kaikkien kirjoitusoppaiden mukaan tärkeintä juuri tekstin aloitus. Maria Lassila-Merisalonen (2020, 62) mukaan aloitus on tekstin tärkein osa siksi, koska sen aikana lukija päättää, ”jatkaako lukemista vai kääntääkö katseensa”. Myös tämän tutkielman molemmissa aineistoissa – niin päiväkirjassa kuin haastatteluissakin – aloituksen osuus jutun imussa nousi kaikkein keskeisimmäksi palaseksi. Päiväkirjamerkinnöissani suurta roolia näytteli aloituksen kirjoittamiseen liittyvät odotukset ja teemahaastatteluissa vastaukset jutun imun luomisesta kytkeytyivät lähes poikkeuksetta aloituksen tärkeyteen. Ilman hyvää alkua jutun imu ei saa edes mahdollisuutta toimia.

Journalistisen jutun imun tutkimuksessa huomio kiinnittyikin ennen muuta juuri aloitukseen, sillä se on yksittäisistä tekstiosuuksista jutun imulle merkittävin. Esimerkiksi Anu Nousiainen on todennut, että ”Kuukausiliitteessä ymmärrettiin jo vuosia sitten, että lukija pitää saada tekstin alussa imaistua juttuun mukaan – imaisun jälkeen juttu pitää kyllä hänet otteessaan” (Niemi & Parikka 2019, 51). Kiireisessä toimitustyössä resurssit ja paukut kannattaa siis laittaa tekstin aloitukseen, jos muuhun ei ehditä.

Aloituksen jälkeen, artikkelin muissa osissa, jutun imulle merkittävää on suunnitellun rakenteen kielellisesti sujuva noudattaminen sekä saumaton visuaalisuus – näin ainakin työryhmässä pohdittiin teemahaastattelujen perusteella. Voisikin siis päätellä, että jos jutun

imu pääsee kerran kunnolla syntymään, sen katkeaminen on paljon vaikeampaa. Tämäkin havainto korostaa aloituksen merkitystä.

Tärkeä asia jutun imulle on myös se, miten teksti viimeistellään. Lopetuksenkin asema jutun imun kokonaisuudelle on merkittävä; se nimittäin jättää lukijalle viimeisen tunteen artikkelista. Lassila-Merisalo (2020, 80) jakaa lopetukset ”suljettuihin” ja ”avoimiin” sen mukaan, annetaanko tarinan tapahtumille päätepiste vai ei. Ikuinen kierre -artikkelissa kirjoitin hieman avoimen lopetuksen, jossa jätettiin ilmaan roikkumaan kysymys siitä, kuinka moni katujen huumeriippuvainen vielä kuoleekaan addiktion kouriin. Toisaalta lopetus oli kuitenkin siinä mielessä suljettu, että työvuoro, jota seurattiin alusta asti, päättyi.

Lassila-Merisalon (2020, 86–87) mukaan lopetuksen on hyvä saada lukija ”mietteliääksi”, eikä ainakaan onnellisia loppuja ole syytä pakottaa väkisin, koska ne eivät ole useinkaan osa todellisuutta. Jotta jutusta jää lukijalle elämyksellinen tunne, lopetuksen pitää ehdottomasti toimia itsenäisenä osana kokonaisuutta. Jos lopun tuottama tunne on oikeanlainen, lukija kenties palaa lehden ääreen uudelleenkin. Kun tarinallisen lehtijutun aloituksessa tarkoituksena on ”houkutella lukija tarinaan sisään niin lopetuksessa puolestaan tarkoituksena on ”saatella” hänet siitä ulos (Lassila-Merisalo mts. 80). Seuraavan sivun kuviossa tiivistetään sitä, millainen asema aloituksella ja lopetuksella on journalistisen tarinan sisällä.

Kuvio 2. Jutun imun elementit journalistisen tarinan sisällä.

Kirjoitusvaiheeseen limittyi tietysti myös editointi, joka tuki kirjoittamista koko prosessin ajan. HS:n Kuukausiliitteen päällikön Lauri Malkavaaran (2017) mukaan editoinnissa huolehditaan ensisijaisesti lukijan edusta – mutta myös kirjoittajan ja kustantajan. Tutkittavassa työprosessissa olennainen osa jutun imun rakentamista oli kielen sujuvuudesta ja oikeinkirjoituksesta huolehtimista editoinnin keinoin. Eeva Öörni (2016) on jakanut kielenhuollon kolmiportaiseksi pyramidiksi, johon kuuluvat ”sivistyneisyys”, ”sujuvuus” ja ”selkeys”. Editori Simolan johdolla editoinnissa tavoiteltiin juuri näitä kolmea hyvettä, eikä jutussa editoitu ”mitään dramaattista”. Hiominen keskittyi lähinnä kirjoitusvirheiden korjaamiseen, verbien lauseensisäisiin sijainteihin ja synonyymeihin. Esimerkiksi Uimosen (2003, 14) mukaan ihmiset lukevat mieluiten helposti ymmärrettävää tekstiä. Simola sanoi haastattelussa, että kirjoitusvirheet ovat sellaisia asioita, jotka takuulla häiritsevät jutun imua.

Editoinnilla myös käännettiin painoa toimittajan kokemuksista juttukeikan tapahtumiin. Tätä editorit kuvasivat ”dokumentaarisuuden” tavoitteluksi. Juttukeikan jälkeen kirjoitin päiväkirjaani, että haluaisin jutussa välittää niitä vahvoja tunteita, joita itse keikalla koin, sillä ajattelin sen tukevan jutun imua vahvasti. Editointivaiheessa kuitenkin pienillä valinnoilla juttua ohjattiin dokumentaarisempaan suuntaan, pois toimittajälähtöisistä huomioista. Nämä valinnat olivat jutun imun kannalta kiinnostavia: esimerkiksi Laakson (2019, 49) mukaan jutun ”kokemuksista tulee kerronnallisia vain, jos ne ovat emotionaalisesti merkityksellisiä”, mutta toisaalta perinteisesti sitä ei juuri koskaan tehdä toimittajan omien tunteiden kautta.

Toimittajan omien tunteiden välttely journalistissa teksteissä johtuu Mervi Pantin (2011, 200–201) mukaan siitä, ettei sellainen ole ollut koskaan Suomessa tapana: ”Vaikka tunteet ovat hyväksyttävä tai jopa tärkeä osa uutisten tarinamaailmaa, toimittajien ei ole lupa eläytyä uutisoitaviin tapahtumiin tai uutislähteiden tunteisiin.” Ehkäpä suomalaisessa journalistisessa perinteessä tunteet välittyvätkin parhaiten siten, että niitä ei erikseen korosteta. Tunteet ovat joka tapauksessa äärimmäisen keskeinen osa immersion rakentumista (ks. esim. Brown & Cairns 2004, 1298; Buselle & Bilandzic 2009, 331–332).

Jutun imua visualisoimalla

Tekstikerronnan lisäksi artikkeliin luotiin imua visuaalisella ilmeellä. Juttuun koodattiin käsin uniikki graafinen ilme, johon sisältyi muun muassa skrollattava alkuanimaatio, käsityönä tehdyt anfangit, luovasti sijoitellut kuvat ja tarinamaailman illan tullen muuttuva tekstin taustaväri. Artikkelia rytmitettiin myös kartoilla, joista pystyi seuraamaan, miten klinikan reitti etenee. Lopussa kartasta tuli interaktiivinen animaatio, jossa käytiin kaikki tapahtumat läpi. Teemahaastatteluiden mukaan artikkelin yhtenäisellä graafisella ilmeellä pyrittiin luomaan lukijalle miellyttävä mahdollisuus uppoutua juttuun.

Artikkelin visuaalisella ilmeellä jutun imuun pyrittiin samoin keinoin kuin tekstilläkin. Ovaskainen, Myllymäki ja Stefanov tekivät aluksi käsikirjoituksen artikkelin ulkoasua varten ja jalostivat siitä pikkuhiljaa loogisesti etenevän kokonaisuuden. Tärkeää oli pohtia sitä, että visuaalisuus ja kuvat etenevät yhdessä tekstin kanssa, koska teksti ohjasi tapahtumia ”tarinamaailmassa”, jonne lukijaa yritettiin saada uppoutumaan. ”Ulkoasu meni

tekstin kanssa aika hyvin käsi kädessä”, arvioi graafikko Stefanov. Ulkoasutyöryhmässä korostettiin sitä, että ”sisältö on kuningas” ja ulkoasu seuraa sitä.

Visuaalisuus tukee jutun imua parhaiten silloin, kun ulkoasun tekijät ovat jatkuvassa yhteydessä muihin jutun parissa työskenteleviin toimittajiin. The New Yorkin Timesin toimituksessa asia on viety siihen pisteeseen, että toimituksen grafiikkaosastolla ei käytetä lainkaan ammattinimikettä ”graafinen suunnittelija”, vaan he kaikki ovat titteliltään grafiikkatoimittajia. Tällaista tasavertaisen yhteistyön mallia pidetään yleisesti parempana kuin perinteistä ”service desk” -mallia, jossa toimittajat tilaavat grafiikat ohimennen jostakin ilman yhteistä pohdiskelua. (Koponen ym. 2019, 318.) Työprosessissa onnistuttiin pääosin työskentelemään tämän mallin mukaisesti – yhteistyö ehdottomasti vahvisti kokonaisuuden saumattomuutta, ja sitä kautta mahdollisesti myös jutun imua.

Konkreettisia toimenpiteitä jutun imulle ulkoasun koodauksessa tehtiin eritoten artikkelin aloituksessa. Teemahaastattelussa aloitukseen tehtyjä toimenpiteitä perusteltiin sillä, että lukijalle haluttiin antaa ”valtaa” tarinan etenemisessä – aloitusta sai skrollata parhaaksi katsomallaan nopeudella. Näin lukija pystyi uppoutumaan tarinaan juuri siten kuin hänelle itselleen hyvältä tuntui.

Stefanovin mukaan aloituksen vessakohtauksessa immersiiivisyyteen pyrittiin sillä, että ”lukija heitettiin suoraan show’n huippukohtaan vessaan, ja sitten tuli Ikuinen kierre - otsikko”. Brownin ja Cairnsin (2004, 1298) mukaan immersion synnyttämisen alkuvaiheessa onkin tärkeä sitouttaa lukija tuotteeseen herättämällä mielenkiintoa ja keskittymistä. Tämän artikkelin aloituksessa tätä sitouttamista pyrittiin tekemään likaisen huumeveissan šokkivaikutuksella ja sillä, että lukija sai tarinan etenemisen vallan avaimet itse käsiinsä.

Erikoisartikkelin aloituksessakin jouduttiin kamppailemaan Weberin ym. (2018, 195) esittelemän pelikehittäjien paradoksin kanssa: Millä tavalla lukijalle annettavaa tietoa kannattaa säännöstellä tarinan alkuvaiheessa? Miten paljon lukija saa selata itse tarinamaailmaa ja mitä hänelle päätetään näyttää ”pakotettuna”? Jutun imun kannalta tärkeää olisi, ettei lukija näkisi liikaa, mutta ei myöskään liian vähän, jolloin hän saattaisi turhautua. (Mt.) Sami Simola ajatteli haastattelussa asiaa myös alun ja lopun harmonian

kautta: ”Tommoset on vähän vaikeita irrottaa pilaamatta ’loppuyllätystä’. Ehkä parhaiten toimii sellanen, että on ihan oma alotus ja oma lopetus.”

Jutun imun rakentamisen kannalta suurimmat erimielisyydet työryhmässä koskivat sitä, kuinka ”paljaana” kuvajournalismi kannattaa esittää erikoisartikkelin kerronnassa – eli pitäisikö kuvat näyttää omina kokonaisuuksinaan vai pitäisikö ne upottaa tekstiin erilaisin tehokeinoin, kuten tässä artikkelissa tehtiin. Yhteinen näkemys teemahaastatteluissa oli se, että jutun imun kannalta paras ratkaisu olisi lisätä kuviin mahdollisuus klikata ne auki. Silloin lukija saisi taas hieman lisää valtaa ja voisi uppoutua tarinaan kuvien kautta paremmin omassa tahdissaan. Pölösen (2012, 39) mukaan onnistuneita lehtikuvia yhdistää muun muassa se, että ne ”pysäyttävät” lukijansa – pysäyttäminen kuitenkin ilmiselvästi vaikeutuu, jos kuva on liian pieni. Tutkimusten mukaan onnistuneet lehtikuvat venyttävät artikkelien luku-aikaa – eli luovat jutun imua (Zillman ym. 2001, 35).

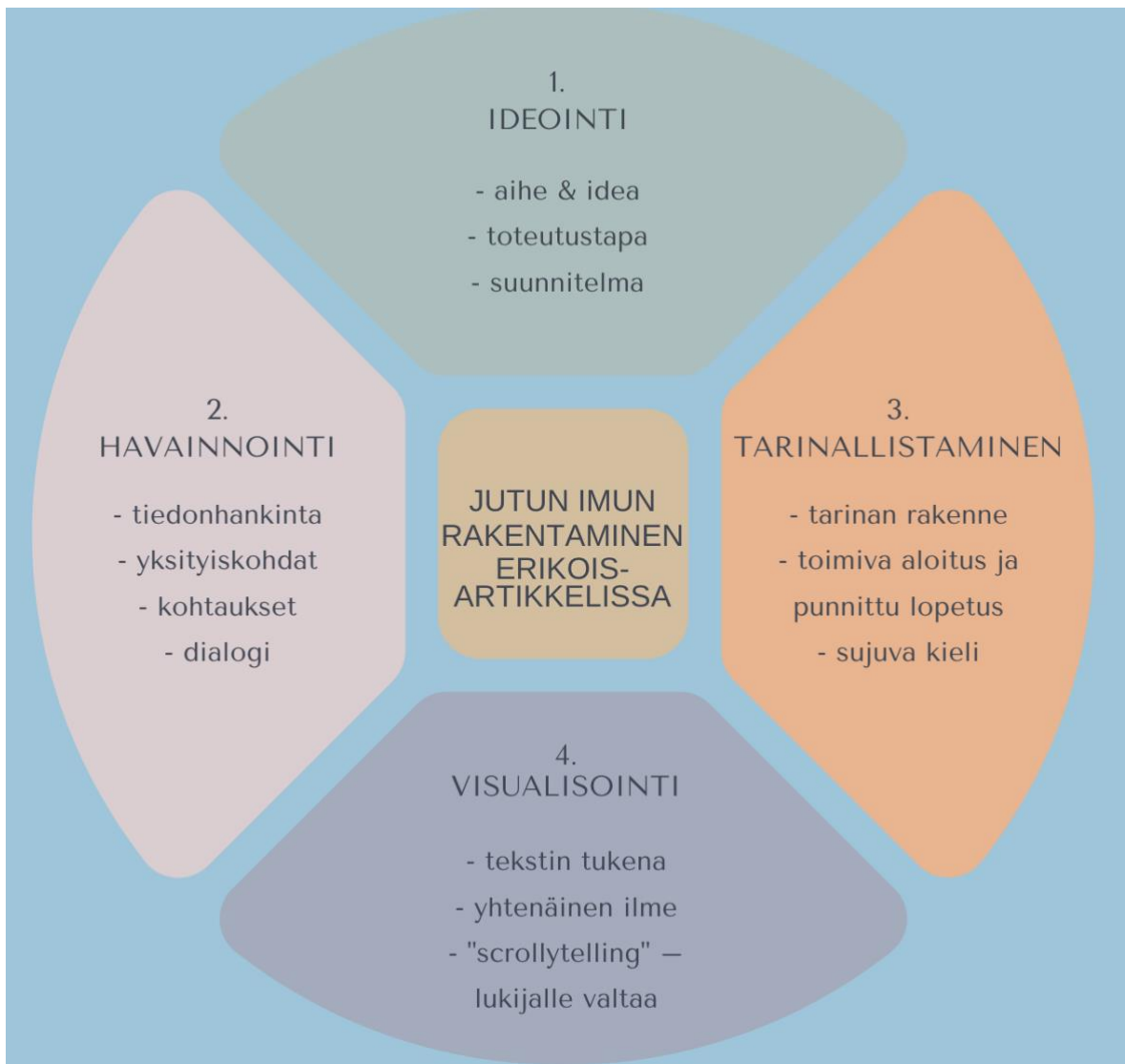
Kokonaisuudessaan teemahaastattelujen mukaan erikoisartikkelin visuaalisuudessa tärkeintä oli sen jatkuvuus ja yhtenäisyys. ”Se, että kaikki näyttää samalta”, tiivistä koodari Timo Myllymäki. Selkeys auttaa tässäkin asiassa lukijaa sukeltamaan tarinamaailmaan.

Tutkimusaineistosta nousi esiin myös se, visualisointityöhön kuului elimellisesti se, että jutun materiaaleista koottiin some-materiaalit ennakkomarkkinointia varten. Sen katsottiin herättävän kiinnostusta juttua kohtaan ja herättävän ensimmäisiä tuntemuksia jutun imusta. Teemahaastattelujen mukaan myös some-materiaalien olisi hyvä olla osa samaa graafista kokonaisuutta – se synnyttää parhaiten katkeamatonta jutun imua jo markkinointivaiheesta saakka. Markkinointivaiheessa jutun imulle merkitykselliseksi koettiin myös se, millainen otsikko ja listakuva artikkelille valittiin. Myös julkaisuaika on osa jutun imun luomista, esimerkiksi tämä erikoisartikkeli ajoitettiin vilkkaaksi tiedettyyn perjantaiamuun, black friday -kampanjapäivälle. Esimerkiksi Kuutin (2001, 189) mukaan paljon työtä vaatineille artikkeleille halutaan toimituksissa näyttävä julkistus.

Kokonaisuutena jutun imu koostui siis ideointivaiheen, tarinallistamisen, havainnoinnin ja visualisoinnin lopputuloksena. Jokaisessa vaiheessa tehtiin lukuisia pieniä valintoja, joilla jutun imua luotiin. Jutun imulle elintärkeää oli myös se, että kokonaisuus saatiin

toimimaan teknisesti mahdollisimman hyvin. Seuraavassa kuviossa on eritelty jutun imua luovia elementtejä.

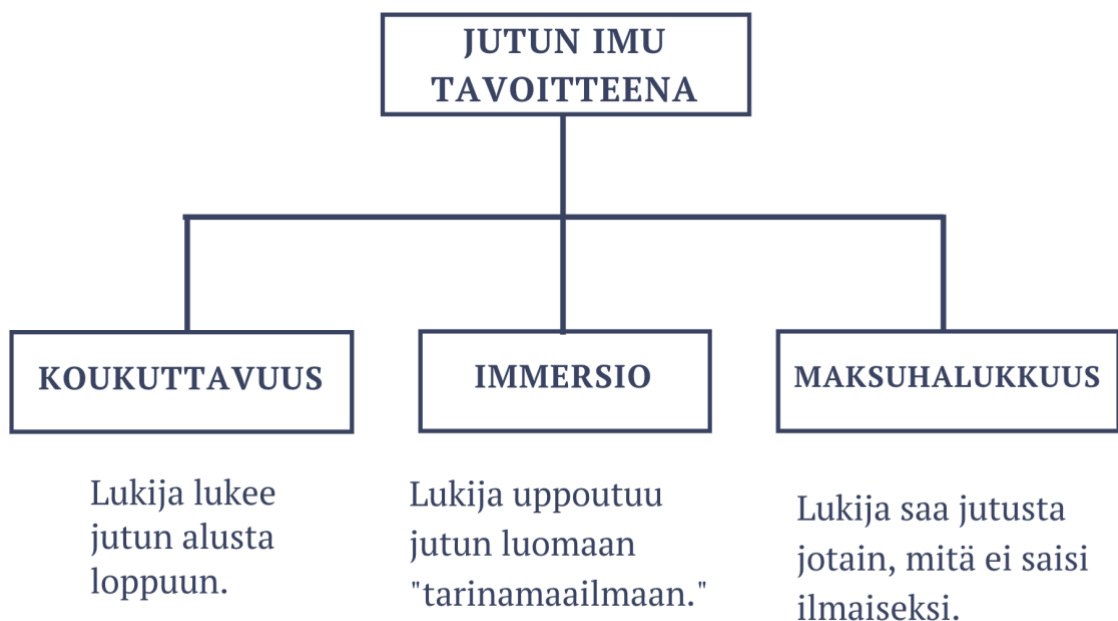
Kuvio 3. Jutun imun rakentaminen kokonaisuutena tässä erikoisartikkelissa.

6.2 Jutun imulla pyritään upottamaan lukija ”tarinamaailmaan”

HS:n Ikuinen kierre- erikoisartikkelin työprosessissa tavoiteltiin journalistista kokonaisuutta, jossa artikkelin tekstuaalinen ja visuaalinen kerronta pitävät lukijan uteliaana ja kiinnostuneena jutun alusta loppuun. Tavoitteena oli, että parhaassa tapauksessa lukija uppoutuisi jutun ”tarinamaailmaan” niin syväälle, että käsitys ympäröivästä todellisuudesta unohtuisi hetkellisesti. Jos lukija saa jutusta elämyksen, hän kenties myös haluaa mieluummin maksaa artikkelista, mikä on elintärkeää journalismin jatkuvuudelle. Alla olevassa kuviossa eritellään sitä kokonaisuutta, mihin jutun imulla oikeastaan pyritään.

Kuvio 4. Jutun imulla tavoitellaan kolmea asiaa.

Jutun imu voidaan siis karkeasti jakaa kolmeen osaan. Ensinnäkin jutun imu vaatii artikkelilta sellaisia ominaisuuksia, jotka koukuttavat lukijan tiukasti sen pariin. Nämä ominaisuudet liittyvät esimerkiksi kiinnostavan aiheen valintaan, kielen sujuvoittamiseen, tarinan rakenteen luomiseen, yksityiskohtien esittelyyn ja artikkelin visuaalisuuden koostamiseen. Tämän onnistumista on tavallaan helppo selvittää mittaamalla, kuinka kauan lukija lukee artikkelia.

Juuri tämä journalistisen koukutuksen tarve korostui teemahaastatteluissa, kun työryhmäläisiltä kysyttiin, mitä heidän mielestään jutun imu tarkoittaa ja miksi sitä yritetään tarinallisessa journalismissa tavoitella. Haastatteluissa jutun imun ajateltiin olevan jotakin, mitä juttuun tehdyillä toimenpiteillä saavutetaan. Saavutettava tavoitekin vaikutti haastattelujen perusteella selkeältä, kuten editori Sami Simola muotoili: ”Se on siis se, että mä jaksan lukee sen [jutun] loppuun. Siihen kai me yritetään tähdätä.” Samoilla linjoilla oli myös Lari Malmberg määritelmiseen: ”Jutun imu on niinku sitä jännitettä, että jokainen lause on semmonen, et sen jälkeen haluaa lukea myös seuraavan lauseen. Se juttu ei päästä otteestaan.

Toinen olennainen osa jutun imun tavoitetta on se, mitä se saa aikaan lukijassa. Taustakirjallisuudesta poimittujen huomioiden mukaan jutun imun pitäisi upottaa lukija omaan maailmaansa niin syväälle, että lukijan mielikuvitus sekä tunteet aktivoituvat ja syntyy jonkinlainen lukuelämys. Teemahaastatteluissa digituottaja Ovaskainenkin korosti sitä, että yhtenä erikoisartikkelin ydintavoitteena oli saada lukija ”unohtamaan missä hän on”. Päiväkirjassani upottamisen teema näkyi merkinöissä, joissa toivoin voivani välittää kokemiani tunteita lukijoille ja näyttää heille sellaista maailmaa, jota he eivät tunne. Tätä tavoitetta on puolestaan hyvin hankala mitata: mikään konkreettinen mittari ei kerro, mihin lukijoiden mielikuvitus heidät vei.

Uppoutumisen efektistä käytetään tutkimuskirjallisuudessa varsin yleisesti sanaa immersio. Immersion syntyminen edellyttää esimerkiksi Laakson (2019) mukaan ”tarinamaailmaa”, johon lukijan on mahdollista eläytyä. Kertomuksentutkija Marie-Laure Ryanin (2001, 14) mukaan immersiossa tarina luo kokijalleen laajan vaikutelman tarinamaailman todellisuudesta. Tarinan laajuus ja monitasoisuus ovat avaintekijöitä efektin syntymisessä.

Tästä syystä esimerkiksi runot eivät yleensä riitä herättämään immersiota, koska ne eivät muodosta riittävässä laajuudessa maailmaa, johon lukija voisi uppoutua (mts. 95).

Tarinallisella journalismilla on hyvät mahdollisuudet tarjota näitä laajoja maailmoja, joihin upota.

Taustakirjallisuudessa immersion aiheuttama arkitodellisuuden hälveneminen toistui useasti. Eva Domínguezin (2017) mukaan immersio on ”matka mielikuvitukseen”. Lisäksi esimerkiksi Emily Brownin ja Paul Cairnsin (2004, 1298) mukaan videopeleissä syntyvässä täyden immersion tilassa pelin ilmapiiri alkaa häivyttää pelaajan itsetietoisuutta, ja tämä alkaa tuntea pelin tapahtumia jo empaattisella tasolla. Tätäkin ajatusta voi hyvin soveltaa tarinnalliseen journalismiin. Myös Rick Busellen ja Helene Bilandzicin (2009, 331–332) mukaan narratiivien kokemisen ”flow-tila” vaatii aina kokijan tunteiden heräämisen. Flow-tilassa narratiivin lukija tai kokija ”menettää hetkellisesti ajan- ja paikantajunsa uppoutuessaan narratiiviin” (mt.).

Koska tutkittava artikkeli käsitteli huumeiden aiheuttamia traagisia ihmiskohtaloita, jutun imun tavoite rakentui työprosessissa vahvasti juuri tunteiden varaan. Juhana Torkki (2014) selittääkin, että tarina on itse asiassa pohjimmiltaan ”tunnetta, kiteytynyttä merkitystä, vaskooliin kerääntyvää kertomusten kultaa”. Tunteiden kokeminen ja empaattisuus vaikuttavatkin siis olevan tärkeitä edellytyksiä jutun imulle. Ilman niitä lukijan kokemus imusta jää helposti vaillinaiseksi. Imu muodostuu pääosin juuri kokemuksellisuudesta ja siitä, mitä ajatuksia ja tunteita se lukijan mielessä herättää; saako lukija jutusta elämyksen. Laakson (2019, 49) mukaan ”kerronnallisuus on mahdollista vain kokemuksen välittämisen kautta, ja kokemuksista tulee kerronnallisia vain, jos ne ovat emotionaalisesti merkityksellisiä”.

Ikuinen kierre -erikoisartikkelin rakentamisessa korostui kuitenkin eritoten pyrkimys eettisyyteen. Koska huumeriippuvaisia käsittelevän jutun kohteet olivat poikkeuksellisen haavoittuvassa asemassa, tuli heitä käsitellä mahdollisimman reilusti ja yksityisyyttä kunnioittaen. Kasvoja ei esimerkiksi näytetty kuvissa, vaikka jotkut olisivat siihen suostuneet. Sekä päiväkirjamerkintöjen että esimiehen teemahaastattelun perusteella journalismin eettisyys ajoi jutun imun ohi prioriteettilistalla – esimerkiksi juttuun suunnitellut ääninauhoitteet jätettiin tekemättä, koska äänestä ihmiset tulevat enemmän

tunnistetuiksi eikä päihtynyt välttämättä osaa suodattaa sanomaansa haluamallaan tavalla. Itse asiassa työryhmästä nousi esiin jopa näkemys siitä, että väärältä tuntuvat eettiset valinnat voisivat häiritä jutun imua. Juttu haluttiin ehdottomasti toteuttaa eettisesti oikein.

Jutun imun syntymisen tavoite on lopulta aina monen pienen seikan summa – siitä hyvänä esimerkkinä toimi tämä erikoisartikkeliprosessi. Hyväkään teksti ei toimi yksinään, jos sitä ympäröivä visuaalisuus on luotaantyöntävää. Toisaalta upeasta visuaalisuudestakaan ei saada täyttä hyötyä irti, jos teksti on onnetonta jaarittelua. Jokin irrallinen tai virheellinen yksityiskohta voi katkaista hartaasti rakennetun kokonaisuuden silmänräpäyksessä. Mutta myös: oikein osuvasti valittu yksityiskohta voi herättää lukijan mielikuvituksen hetkessä.

Ikuinen kierre -erikoisartikkelin työryhmäläisten haastatteluissa artikkelia pidettiin pääosin varsin hyvänä kokonaisuutena jutun imun näkökulmasta. Samaa viestiä vahvisti toimituksen lukija-analytiikka: juttu keräsi kelpo määrän lukijoita sekä uusia maksavia tilaajia. Lisäksi jutun lukuaika vaikutti hyvältä, joten juttua oikeasti myös luettiin eikä ainoastaan klikattu. Päiväkirjamerkintöihini merkkamani lukijapalaute kielii niin ikään siitä, että artikkelissa onnistuttiin monessa kohdassa. Itsekin ajattelin jutun sikäli onnistuneen, että sinnikkäällä työllä juttuun pystyttiin rakentamaan todentuntuinen – ja todellinen – tarinamaailma, johon oli mahdollista uppoutua. Kirjoittajana minua jäi hieman lopulta mietittymään se, oliko tarina lopulta oikeasti tarpeeksi syvälinen vai jäätiinkö osin pintatasolle. Samoin pohdin sitä, että jutun ohessa kulkevat infografiikat olisivat voineet tukea tiiviimmin tarinan etenemistä – päivittyvä kartta säästettiin kokonaisuutena aivan artikkelin loppuun, missä se ei enää voinut luoda täysivoimaisena jutun imua.

Kolmas osa jutun imua digitaalisissa välineissä on taloudellinen ulottuvuus. Se, miksi jutun imua pohditaan, kehitetään ja tavoitellaan toimituksissa niin uutterasti, johtuu osin siitä, että sen ajatellaan olevan sellaista henkistä pääomaa, josta lukijat haluavat maksaa netissä. On selvää, että mediatalojen on löydettävä keinot ansaita enemmän rahaa sähköisillä artikkeleilla. Sami Keron teemahaastatteluvastauksen mukaan Helsingin Sanomille on ”elämän ja kuoleman kysymys”, onnistutaanko jutuilla hankkimaan uusia digitilajia. Tämän suuren kuolemankysymyksen voittaminen vaatii sitä, että maksulliset jutut tarjoavat jotain, mitä ilmaiseksi ei saa – esimerkiksi työlästä ja laadukasta tarinallista journalismia,

joka tuottaa lukijalle jutun imua, elämyksiä ja kokemuksia. Tämä on keskeinen syy siihen, miksi erikoisartikkeliprosessissa tavoiteltiin toimivaa jutun imua.

Teemahaastattelussa digituottaja Ovaskainen tähdensi, että pelkkä peruskaava jutun imun saavuttamiseksi ei enää edes riitä. Ovaskaisen mukaan HS:n erikoisartikkeliprosesseissa pitää jatkuvasti keksiä uusia tapoja luoda jutun imua ja kehittää kerrontaa. ”Se ei riitä et me tehdään yks magee juttu, vaan meidän pitäis koko ajan sitten tavallaan myöskin korottaa sitä rimaa. Ja siinä tullaan varmaan myöskin siihen kysymykseen, että meidän pitää keksiä koko ajan uusia tapoja kertoa asioita”, Ovaskainen sanoi. Journalismin on pysyttävä digitaalisessa kehityksessä mukana, jotta se voi vastata aina uusiin haasteisiin. Kuluttajien kiinnostus on koko ajan vaikeampi herättää, kun kilpailu ihmisten vapaa-ajasta kiihtyy.

HS:n vastaava päätoimittaja Kaius Niemi (Helsingin Sanomat 1.2.2021) on kirjoittanut HS:n erikoisartikkelistrategiaa sivuten seuraavasti: ”Helsingin Sanomissa puhumme kokemuksellisuudesta: uusien digitaalisten kerrontatapojen nopea kehittäminen perustuu siihen, että artikkeleita ei pelkästään lueta vaan ne myös koetaan.” Niemi on myös todennut, että maksulliselle laatujournalismille näyttää olevan tällä hetkellä vahva tilaus, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että lehden timanttijutut ovat houkutelleet Helsingin Sanomien sisältöjen pariin aivan uusia maksavia asiakkaita (Sanoma 8.2.2018). Voidaan siis ajatella, että jos journalismi pystyy tarjoamaan lukijoilleen upottavia elämyksiä ja kokemuksellisuutta, sillä on kenties paremmat mahdollisuudet tulevaisuudessa haastaa esimerkiksi Facebookin ja Netflixin kaltaisia ylivertaisilta tuntuvia kilpailijoita. Mainosrahoitteisena näille toimijoille on vaikea pärjätä, mutta sisällöntuotannossa perinteikkäiden journalististen medioiden pitäisi olla valovuosia edellä. Journalismi on parhaimmillaan sivistävä ja viihdyttävä tapa kertoa maailmasta.

Jutun imun syvin olemus piileekin tavallaan siinä, että ihmisten huomio on voitettava jokaisessa jutussa uudelleen. Kiinnostavuus ei periydy edellisistä jutuista, eikä yksikään lukija uppoudu jutun maailmaan toimittajia miellyttääkseen. Jutun pitää olla aidosti hyvä, eikä mitään vippaskonsteja ei ole. Keskinertaiset jutut voivat kenties tarjota lukijoille kelpoa tiedonvälitystä ja mukavaa ajanvietettä, mutta maksuhalukkuutta ne eivät tunnu herättävän täydellä teholla. Siinä elämyksellisyyden tavoitteen uskotaan toimivan paremmin. Sen vuoksi esimerkiksi erikoisartikkelikerrontaa kehitetään jatkuvasti.

Jutun imun tavoitteeseen voidaan päästä vain lukuisten onnistuneiden pikkuasioiden summana, eikä sekään usein riitä – lukijan pitää myös olla oikeassa mielentilassa ja hänellä täytyy olla aikaa syvälliseen lukukokemukseen. Joskus erittäin harvoin juttu voi kuitenkin kääntää lukijan mielentilan tylsistyneestä uteliaan innokkaaksi. Tällöin aikaakin voi ilmestyä kuin tyhjästä. Tarinallisen journalismin mestari Ilkka Malmberg (1998, 49) kiteyttää asian tyhjentävästi:

Eivät ihmiset taistele saadakseen lukea juttunne. Ihmisillä on suununtiaamuna kiire päästä eroon pitkistä jutuista, ulos aurinkoon. Tehkää niistä niin hyviä, että he eivät pääse, vaikka haluaisivat.

7 PÄÄTÄNTÖ

Viimeiseksi itsearvioidaan maisterintutkielman merkitystä, vahvuuksia ja heikkouksia. Loppuluku sisältää myös jatkotutkimusaiheiden pohdinnan. Itsearvioinnin ja jatkotutkimusaiheiden jäljestä löytyvät lähdeluettelo sekä liitteet.

7.1 Tutkielman arviointia

Tämän maisterintutkielman aihetta lähestytään sekä kattavan lähdemateriaalin että case-esimerkin turvin, mikä mielestäni antaa hyvät edellytykset tutkimusongelman selvittämiseksi. Kahta tutkimusmetodia käyttämällä Ikuinen kierre -erikoisartikkelin työprosessista saatiin luotua erittäin tarkka ja seikkaperäinen kuvaus, joka painottui hyvin jutun imun teemoihin.

Tutkimuksen fokus on tiukasti yhdessä erikoisartikkeliprosessissa ja sen jutun imun rakentamisessa. Tämä voidaan katsoa sekä vahvuudeksi että heikkoudeksi. Tutkielma ei onnistu maalaamaan kovin kattavaa kuvaa siitä, miten yleisesti tarinallisessa journalismissa jutun imua luodaan. Toisaalta tämän opinnäytteen luonne ei ole olla yleistyksiin pyrkivä tutkimus vaan ennemminkin deskriptiivinen eli kuvaileva tapaustutkielma – tutkielma esittelee yhden rajatun kokonaisuuden ikään kuin esimerkinomaisesti.

Maisterintutkielmaa arvioitaessa on tietysti huomioitava myös se, että molemmat käytetyt menetit – niin autoetnografia kuin teemahaastattelutkin – ovat hyvin subjektiivisia menetelmiä. Subjektiivisuus korostuu entisestään, kun tutkimuksen keskiössä on tutkijan itse kirjoittama juttu ja haastateltavat ovat omia kollegoja. Tämä asetelma antaa kriitikoille syötön suoraan lapaan. Toisaalta nykyisin tieteessä myönnetään se, että jokaisesta tutkimuksesta tulee tekijänsä näköinen, eikä se ei suinkaan tarkoita sitä, että tieteelliset ja tutkimuseettiset periaatteet hylättäisiin – pikemminkin päinvastoin (Kuusisto-Arponen 2007, 238). Lisäksi tässä tutkielmassa tutkijan oman roolin avaamiselle on jätetty hyvin tilaa ja sitä on tehty rehellisesti.

Subjektiivisen asetelman vuoksi on hyvä myös arvioida sitä, millaista tietoa tämä tutkielma oikeastaan tuotti. On myönnettävä, että tutkittavaan työprosessiin vaikutti varmasti osaltaan se, että tiesin tutkivani jutun imun teemoja jutun julkaisemisen jälkeen. En kuitenkaan perehtynyt aktiivisesti aiempaan tutkimukseen tai tämän maisterintutkielman suunnitteluun vielä silloin, kun julkaistava juttu oli tekeillä – yritin välttää sitä, että tutkimuksen teko vaikuttaisi journalistiseen prosessiin. Silti autoetnografinen havainnointi on jo itsessään sellainen tiedonhankintatapa, että se väistämättä vaikuttaa siihen, miten tutkija toimii osana tutkittavaa ympäristöä. Tässä työprosessissa jutun imun tavoittelu takuulla korostui enemmän kuin ”tavallisessa” juttuprosessissa HS:n uutisosastolla. Senkään vuoksi tämän tutkielman tulokset eivät ole laajemmin yleistettävissä muihin journalistisiin työprosesseihin.

Ylipäänsä eniten päänvaivaa tässä tutkielmassa on aiheuttanut autoetnografia tutkimusmenetelmänä. Autoetnografiaa on helppo kuvailla vaativaksi metodiksi, sillä siinä joutuu väistämättä pohtimaan omaa suhdettaan todellisuuteen. Tottumattomalle on vaikea hahmottaa sitä, miten käsitellä ”tutkijana” itse tuottamaansa aineistoa. Eero Saarikoski (2018, 1) esittää opinnäytteensä johdannossa useita hyviä kysymyksiä autoetnografian olemuksesta kuten esimerkiksi: "Onko olemassa jokin 'alkuperäinen kokemus'?"

Saarikosken kysymystä jouduin itsekkin pohtimaan paljon; kuinka paljon itsereflektiooni vaikuttaa se, että analysoin jutun työvaiheita vasta julkaisun jälkeen ja onko sillä loppuviimein väliä? Kaikkinensa autoetnografisesta tutkimuksesta tulee epämiellyttävän itsekeskeinen olo; se saa pohtimaan, onko työläässä tutkielmassa järkeä syventyä lähinnä

omaan itseensä? Saarikoski kirjoitti myös siitä, että mitä enemmän hän perehtyi autoetnografiaa käsittelevään kirjallisuuteen, sitä enemmän hän alkoi tuntea ”epämääräistä hämmennystä” (mt.). Samastun epämääräisen hämmennyksen tunteeseen vahvasti. Toisaalta matka omaan ajatteluun ja työskentelytapaan oli kiehtova.

Joka tapauksessa tutkimuksen asetelma toimii yleisellä tasolla hyvin. Teemahaastattelut tasapainottivat hyvin tutkielman minä-keskeisyyttä. Taustaluku loi tutkimukselle kelpo kontekstin, aineistoja analysoimalla löydettiin olennaisia tietoja ja lopulta näistä onnistuttiin kasaamaan kattavat johtopäätökset. Kaikkinensa valitut metodit osoittautuivat toimiviksi. Tutkimuskysymyksiä ja -ongelmaa ei voi pitää liian haastavina mutta ei myöskään turhan helppoina. Tämä tutkimus onnistui lisäksi jatkamaan kandidaatintutkielmassamme aloittamaa selvitystä siitä, miten lukijoille voidaan tarjota koukuttavia elämyksiä journalismin keinoin.

Opinnäytteen eduksi voidaan nähdä niin ikään se, että tätä työtä varten toteutettiin laaja journalistinen juttu. Omaa työprosessia akateemisesti lähestymällä oppii näkemään koko alaa uudesta perspektiivistä. Autoetnografia on mainio väline ammatilliseen itsereflektioon.

Kaikkinensa tutkimusaihetta voidaan pitää relevanttina. Median murroksen vellovassa ristiaallokossa journalismin on löydettävä keinoja, joilla kiinnostus journalismia kohtaan onnistutaan pitämään yllä. Jutun imu ja elämyksellisyys ovat ehdottomasti hyviä keinoja tämän kiinnostuksen ylläpitämiseen. Tästä syystä jutun imu on mitä oivallisin tutkimuksen aihe.

Tutkielma on myös pyritty kirjoittamaan sellaiseen muotoon, että sitä olisi mukava ja ymmärrettävä lukea. Itsearviointin perusteella tässä tavoitteessa on onnistuttu kohtuullisella menestyksellä. Tutkielmista, lehtijutuista tai muistakaan julkisista teksteistä ei ole mitään hyötyä, jos kukaan ei jaksa niitä lukea.

7.2 Jatkotutkimusaiheita

Tutkielman tulokset ja johtopäätelmät antavat useita hedelmällisiä mahdollisuuksia jatkotutkimukselle. Tämän tutkielman pohjalta olisi esimerkiksi mahdollista tarkastella useamman journalistisen työprosessin toimenpiteitä, joilla jutun imua pyritään luomaan, ja vertailla niitä – tosin sisältäpäin tarkkailu tuskin onnistuisi samalla tavalla kuin tässä maisterintutkielmassa. Lisäksi jutun imua voisi pohtia jonkin muun tekstilajin kuin journalismin näkökulmasta: miten asiakasta sitoutetaan esimerkiksi elokuvakerronnassa?

Muita mahdollisia jatkotutkimusaiheita voisivat olla esimerkiksi lukijan sitouttaminen uutisteksteissä, journalismin lukijoissa heräävät tunteet, erilaiset tavat lopettaa tarinallinen lehtijuttu tai vaikkapa erikoisartikkeli-käsitteen tarkempi määrittely. Kiinnostavaa olisi myös syventyä siihen, miten verkkokerronta on kehittynyt viime vuosien aikana Suomessa ja maailmalla. Sinänsä kiinnostavaa olisi niin ikään kääntää katse historiaan: Miten jutun imua on luotu printtilehdistön kehityksen eri vaiheissa? Ja miten se vaikuttaa nykypäivään?

Alun perin tämä maisterintutkielma piti toteuttaa siten, että tutkittavan erikoisartikkelin jutun imua olisi testattu koelukijoilla. Lukijat olisivat voineet itse arvioida sitä, miten kerronnalliset elementit toimivat ja pääsivätkö he uppoutumaan tarinaan. Lukijanäkökulma olisi ollut siinä mielessä perustellumpi, että jutun imua ei voi arvioida kovin uskottavasti pelkästään tekijäportaassa – jutun imua luodaan kuitenkin ensisijaisesti lukijoille. Tutustuttani journalismin yleistötutkimusta käsittelevään Kelluva kiinnostavuus -kirjaan (Heikkilä ym. 2012) tajusin, että lukijatutkimus yhdistettynä päiväkirjamateriaaliin ja teemahaastatteluihin olisi ollut liian laaja rajaus maisterintutkielmaan. Lukijatutkimus jutun imusta olisi silti ehdottomasti toteuttamisen arvoinen idea.

Jatkotutkimusaiheiden kirjaaminen ylös on jo itsessään hyödyllistä ja perusteltua. Se näkyy jo siinä, että tämä maisterintutkielma on ylipäänsä olemassa. ”Jutun imu” nimittäin mainitaan mahdollisena jatkotutkimusaiheena yhdessä Onni Niemen (2019) kanssa tekemäni kandidaatintutkielmamme päätännössä. Tässä se jatkotutkimus nyt on.

KIRJALLISUUS

Aristoteles, 2012. Retoriikka. Runousoppi. Suom. Paavo Hohti. Helsinki: Gaudeamus.

Bech-Karlsen, J. 1986. Feature-Feature-reportasjen. Med en samling av ti norske featurereportasjer. Kristianstad.

Beck F. & Weiskopf D. 2017. Word-Sized Graphics for Scientific Texts teoksessa IEEE Transactions on Visualization and Computer Graphics, vol. 23, no. 6, pp. 1576-1587
Saatavana: <https://ieeexplore.ieee.org/document/7864462> [Viitattu 3.5.2021]

Berner A-S. 2015. ”Mun jututhan on mun lapsia.”: ideoinnin ja journalistisen vapauden merkitys feature-toimittajille. Viestinnän, meidan ja teatterin yksikkö, Tampereen yliopisto. Maisterintutkielma.

Branch, J. 2012. Snow Fall. The New York Times 21.12.2012.

<http://www.nytimes.com/projects/2012/snow-fall/#/?part=tunnel-creek> [Viitattu 31.3.2021]

Brown, E. & Cairns, P. 2004. A Grounded Investigation of Game Immersion, 1298–1300. Late Breaking Results Paper. Conference on Human Factors in Computing Systems 24–29.4.2004 Vienna, Austria. Saatavana:

[http://complexworld.pbworks.com/f/Brown+and+Cairns+\(2004\).pdf](http://complexworld.pbworks.com/f/Brown+and+Cairns+(2004).pdf). [Viitattu 29.3. 2021]

Busselle, R. & Bilandzic, H. 2009. Measuring Narrative Engagement. *Media Psychology*, 12 (4), 321–347. Saatavana: <https://doi.org/10.1080/15213260903287259>. [Viitattu 29.3.2021]

Chang, H. 2008. *Autoethnography as a method*. Walnut Creek: Left Coast Press.

Chang, H. 2016. *Autoethnography in Health Research: Growing Pains? Qualitative Health Research*. Vol. 26(4), 443-451. Teoksessa Kukkurainen, M L. 2019. *Autoetnografia – päiväkirjaan perustuva tutkimus*. LAMK Pro. Saatavana:

<http://www.lamkpub.fi/2019/01/04/autoetnografia—paivakirjaan-perustuva-tutkimus/> [Viitattu 21.12.2020]

Cheney, T. 2001. *Writing Creative Nonfiction. Fiction Techniques for Crafting Great Nonfiction*. Berkeley: Ten Speed Press. Saatavana: <https://pdfroom.com/books/writing-creative-nonfiction-fiction-techniques-for-crafting-great-nonfiction-writing-journalism/e1j5KVKa2Kr> [Viitattu 31.3.2021]

Domínguez, E. 2017. Going Beyond the Classic News Narrative Convention: The Background to and Challenges of Immersion in Journalism. *Frontiers in Digital Humanities*. Saatavana: <https://www.frontiersin.org/article/10.3389/fdigh.2017.00010> [Viitattu 2.4.2021]

Duncan, M. 2004. Autoethnography: Critical appreciation of an emerging art. *Intentional Journal of Qualitative Methods*, 3 (4).

Ekström, M. 2000. Information, storytelling and attractions: TV journalism in three modes of communication. *Media Culture & Society* 22 (4), 465–492. Saatavana: <https://doi.org/10.1177/016344300022004006>. [Viitattu 2.4.2021]

Ellis, C. & Bochner, A. P. 2000. Autoethnography, personal narrative, reflexivity. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *The SAGE handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: SAGE, 733-768.

Fingerroos, O. & Jouhki J. 2014. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus. Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkitapauksia. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/60477> [Viitattu 21.12.2020]

Goffin P., Blascheck T., Isenberg P. & Willett, W. 2020. Interaction Techniques for Visual Exploration Using Embedded Word-Scale Visualizations. In *Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI '20)*. Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 1–13. Saatavana: <https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/3313831.3376842> [Viitattu 5.5.2021]

Grönfors, M. 1981. *Suomen mustalaiskansaa*. Juva: WSOY.

Guest, G., MacQueen, K. M. & Namey, E. E. (2012). *Applied thematic analysis*. U.S.A: SAGE.

Gutkind, L. 1997. *The Art of Creative Nonfiction. Writing and Selling The Literature of Reality*. New York: John Wiley & Sons.

Haapanen, L. 2011. Sitaattien tehtävät ja tekeminen kaunokirjallisuus-journalistisissa lehtijutuissa. *Media & viestintä* 34 (3), 64–89. Saatavana: <https://doi.org/10.23983/mv.62907>. [Viitattu 5.5.2021]

Hagert, K. Verkossa ilmestyvät artikkelit ovat liian pitkiä, kirjoittaa Kyösti Hagert. *Journalisti* 26.3.2020. Saatavana: <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2020/3/verkossa-ilmestyvt-artikkelit-ovat-liian-pitki-kirjoittaa-toimittaja-kysti-h/> [Viitattu 2.4.2021]

Harcup, T & O'Neill, D. 2001. What is news? Galtung and Ruge revisited. *Journalism studies* 2/2001.

Hartsock, J. C. 2000. *A History of American Literary Journalism: The Emergence of a Modern Narrative Form*. Amherst: University of Massachusetts Press.

Hastings, R. 2017. Artikkelissa: Shwartz, A. Medium 16.12.2017. Saatavana: <https://medium.com/@alonshwartz/how-technology-steals-your-sleep-33a2e268a15a> [Viitattu 19.12.2020]

Hautanen, S-M. 2017. ”Ei jaksa lukea kun en ole lukumato”: Romaanin eri formaatit nuorten lukuympäristössä. Tampereen yliopisto. Viestintätieteiden tiedekunta. Maisterintutkielma.

Heikkilä, H, Ahva, L, Siljamäki, J, Valtonen S. 2012. *Kelluva kiinnostavuus*. Tampere: Vastapaino.

Helle, M. 2009. Journalistisen työn muutos. Teoksessa Väliverronen, E. (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Hennessy, B. 2006. *Writing Feature Articles*. Oxford: Focal Press

Hemánus, P. 1992. Lehtijutun opissa. Reportaasin tekijä tekstinsä subjektina. Tampere: Tampereen yliopisto.

Herkman, J. & Vainikka, E. 2012. *Lukemisen tavat*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Herrmann, A F. 2017. The Beating Will Continue Until Morale Improves. *Cultural Studies - Critical Methodologies*. Vol. 17(4), 347-356. Saatavana: <https://doi.org/10.1177/1532708617706127> [Viitattu 20.12.2020]

Hill, B. 1999. *Magic of Reading*. Microsoft. Saatavana: <https://www.scribd.com/document/77983392/The-Magic-of-Reading-by-Bill-Hill> [Viitattu: 1.4.2021]

Hill, S. & Lashmar, P. 2014. *Online journalism*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore & Washington DC: Sage.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hullman, J, Drucker, S, Henry R, Bongshin N, Fisher, D & Adar E. 2013. A Deeper Understanding of Sequence in Narrative Visualization. IEEE transactions on visualization and computer graphics. 19. 2406-15. 10.1109/TVCG.2013.119. Saatavana: https://www.researchgate.net/publication/256837269_A_Deeper_Understanding_of_Sequence_in_Narrative_Visualization [Viitattu 3.5.2021]

Holt, N. 2003. Representation, Legitimation, and Autoethnography: An Autoethnographic Writing Story. International Journal of Qualitative Methods, 2 (1) Saatavana: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/160940690300200102> [Viitattu 20.12.2020]

Hurmeranta, M. 2012. Talousmedia murroksessa: Muutosdynamiikan tarkastelua mediatilouden ja median käytön näkökulmista. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hämäläinen, H. 2017. Rukoilin suklaakakkujen jumalia: ruokablogikirjoitus narratiivisena tekstilajina. Jyväskylän yliopisto. Kieli- ja viestintätieteiden laitos. Maisterintutkielma.

Julkisen sanan neuvosto (5.9.2011). Journalistin ohjeet. Haettu 2.2.2021 osoitteesta http://www.jsn.fi/ContentFiles/6/Sisaltosivut/Journalistin_ohjeet_ja_liite.pdf

Jämsä, M. 1960. Matti Jämsän tempaukset. Jyväskylä: Gummerus.

Kaye, J. & Quinn, S. 2010. Funding Journalism in the Digital Age. Business Models, Strategies, Issues and Trends. New York: Peter Lang Publishing.

Kielitoimiston sanakirja. 2020. Verkkojulkaisu. Päivitetty 11.11.2020. Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. Saatavana: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. [Viitattu 19.4.2021]

- Keeble, R. L. 2018. Literary journalism. Oxford Research Encyclopedia of Communication. Saatavana:
<http://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefor-e-9780190228613-e-836>. [Viitattu 29.3.2021]
- Koponen, J, Hildén, J & Vapaasalo, T. 2019. Tieto näkyväksi – informaatiomuotoilun alkeet. Keuruu: Otava.
- Kukkurainen, M L. 2019. Autoetnografia – päiväkirjaan perustuva tutkimus. LAMK Pro. Saatavana: <http://www.lamkpub.fi/2019/01/04/autoetnografia—paivakirjaan-perustuva-tutkimus/> [Viitattu 20.12.2020]
- Kulttuuriykkönen 2020. Toimittajat voisivat ottaa mallia salamurhia selvittäneestä Bellingcat-verkostosta - Korona laski valemmedian suosiota. Toim. J. Holvas. Yle Puhe, 23.6.2020. Saatavana: <https://areena.yle.fi/audio/1-50512160> [Viitattu 5.5.2021]
- Kuusinen, J. 2010. Suomalainen kylä. Autoetnografinen näkökulma valokuvan narratiivisuuteen. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Maisterintutkielma.
- Kuusisto-Arponen, A-K. 2007. Konfliktitapaus. Teoksessa Laine, M.; Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 231–244.
- Kuutti, H. 2001. Tutkittu juttu: Johdatus tutkivaan journalismiin. Jyväskylä: Atena.
- Kuutti, H. 2006. Uusi mediasanasato. Jyväskylä: Atena.
- Kuutti, H. & Puro, J-P. 1998. Mediasanasto. Jyväskylä: Atena.
- Laakso, M. 2019. Helsinki kuin Aleppo. Kaupunkiapokalypsin kokemuksellisuus Ylen tuottamassa virtuaaliteoksessa. Tampereen yliopisto. Saatavana:
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105787/Helsinki_kuin_Aleppo_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Viitattu 31.3.2021]

Labov, W. 1972. Language in the inner city. Studies in the black English vernacular. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Labov, W & Waletzky, J. 1967. Narrative analysis. Oral versions of personal experiences. – June Helm (toim.), Essays on the verbal and the visual arts s. 12–44. Seattle: University of Washington Press.

Lassila, M. 2001. Faktaa fiktion keinoin. Nonfiktiota Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä ja Imagessa. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. Maisterintutkielma.

Lassila-Merisalo, M. 2009. Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Lassila-Merisalo, M. 2020. Tarinallinen journalismi. Tampere: Vastapaino.

Lough, K. 2021. Judging Photojournalism: The Metajournalistic Discourse of Judges at the Best of Photojournalism and Pictures of the Year Contests, *Journalism Studies*, 22:3, 305-321. Saatavana: <https://www.tandfonline.com/doi/epub/10.1080/1461670X.2020.1867001?needAccess=true> [Viitattu 3.5.2021]

LT-levikki. Levikkitilasto 2019 (päivitetty 20.8.2020). Saatavana: <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/08/LT-tilasto-2019.pdf> [Viitattu 20.12.2020]

Luostarinen, H. 2014. Irti Venäjämästä, kapitalismista ja pomoista. Teoksessa Luostarinen, H. ja Raittila, P. Journalistin vapaus. Tampere: Vastapaino.

Netflix. (18.4.2017). Sleep is my greatest enemy. [Twiitti]. Haettu 19.12.2020 osoitteesta <https://twitter.com/netflix/status/854100194098520064>

Neveu, E. 2014. Revisiting Narrative Journalism as One of The Futures of Journalism. *Journalism Studies*, 15 (5) 533–542. Saatavana: <https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.885683> [Viitattu 19.12.2020]

Niemi, K. Ilmastonmuutokseen havahtumiseen tarvitaan yhä havainnollisempaa journalismia. *Helsingin Sanomat* 1.2.2021. Saatavana: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007775812.html> [Viitattu 1.4.2021]

Niemi, O. & Parikka, V. 2019. ”Ekan lauseen vääjäämätön seuraus pitäisi olla se, että lukija haluaa lukea seuraavan” – Tarkastelussa keinot, joilla HS:n Kuukausiliitteen pitkien tarinallisten lehtijuttujen aloitukset imaisevat lukijan mukaansa. Jyväskylän yliopisto, kieli- ja viestintätieteiden laitos. Kandidaatintutkielma.

Niiniluoto, I. 1984. *Tiede, filosofia ja maailmankatsomus*. Helsinki: Otava.

Nousiainen, A. 1998. Reportaasin renessanssi. Teoksessa Kantola, A. & Mörä, T. (toim.) *Journalismia! Journalismia?* Helsinki: WSOY, 117–136.

Nousiainen, A. 2013. *A Bunch of Distractive Writing. Why has fact-based and extensively reported American style narrative journalism not gained ground in Europe?* Reuters Institute Fellowship Paper. University of Oxford.

Näveri, A. 2017. Dokumenttiprojekti Chilen muistoista: Autoetnografia ”Julisteeseen piirretty Chile” -dokumenttielokuvan teon vaiheista. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. Maisterintutkielma.

Malkavaara, L. Hänen majesteettinsa salaisessa palveluksessa. *Sanoma* 11.10.2017. Saatavana: <https://www.sanoma.fi/news/2017/news-imported-from-wp/hanen-majesteettinsa-kirjoittajan-salaisessa-palveluksessa/> [Viitattu: 4.5.2021]

Malmberg, I. 1998. Uroot ja naaraat – journalismin kaksi tiedonintressiä. Teoksessa Kantola, A. & Mörä, T. (toim.) *Journalismia! Journalismia?* Helsinki: WSOY, 41–53.

Malmberg I. Huolestuttaa, että pitkästytän. Suomen Lehdistö 13.12. 2012. Saatavana: <https://suomenlehdisto.fi/huolestuttaa-etta-pitkastytan/> [Viitattu 29.3.2021]

Marino, J., Jacobson, S. & Gutsche, Jr., R. E. 2016. Scrolling for story. How Millennials interact with longform journalism on mobile devices. White Paper for Donald W. University of Missouri: USA. Saatavana: <https://www.rjionline.org/stories/scrollingfor-story-how-millennials-interact-with-long-form-journalism-on-m> [Viitattu 31.2.2021]

Mitchell, A., Stocking, G. & Matsa, K. E. 2016. Long-form reading shows signs of life in our mobile news world. Washington: Pew Research Center. Saatavana: http://www.journalism.org/files/2016/05/PJ_2016.05.05_LongForm_Final.pdf [Viitattu 5.5.2021]

Mäkinen, E. Helsingin Sanomat panostaa verkkojournalismiin ja hakee viittä uutta digijournalistia. Helsingin Sanomat 26.6.2019. Saatavana: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006154548.html> [Viitattu 31.3.2021]

Oinas, E. 2004. Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, 209–227.

Okkonen, A. 1986. Toimittajan työ: 1. Karisto.

Parikka, V. Ikuinen kierre. Helsingin Sanomat 27.11.2020. Saatavana: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007638457.html> [Viitattu 19.12.2020]

Partanen, M. 2016. Feature – journalistinen tekstilaji. Jyväskylän yliopisto. Saatavana: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/kirjoittamisen-tutkimus/kirjoittamisen-lajit/feature-journalistinen-laji/feature> [Viitattu 1.4.2021]

Penttilä, P. 2001. Pomona toimituksessa: uutis- ja toimituspäälliköiden roolit ja tehtävät pienissä 7-päiväisissä sanomalehdissä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Maisterintutkielma.

Phillips, A. & Witsche, T. 2011. The changing business of news. Teoksessa Lee-Wright, P., Phillips, A. & Witsche, T. Changing journalism. London: Routledge. Saatavana: <https://books.google.fi/books?id=aNSoAgAAQBAJ&dq=Phillips+%26+Witsche+2011&hl=fi> [Viitattu 19.2.2020]

Pölönen, H. 2012. ”Hyvä kuva”: Lehtikuvan tuotantoprosessi ja kuvan ominaisuuksien sanallistuminen sanomalehtien toimituksissa. Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin laitos. Maisterintutkielma.

Rastas M. 2005. Unimatka tuntemattomaan – tanssikasvattaja Martin Bruberin ja Paulo Freiren jalanjäljillä. Origins 1. s. 28–69.

Rissanen, P. 2015. Toivoton tapaus?: Autoetnografia sairastumisesta ja kuntoutumisesta. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 88. Kuntoutussäätiö. Väitöskirja.

Roberts, F. M. 1989. The Finnish Coffee Ceremony and Notions of Self. Arctic Anthropology, 26 (1), 20–33.

Romppainen H. (toim.) 2021. Visuaalisuus journalismissa. Uutismedian liitto. Saatavana: <https://juttutyypit.fi/nakokulmia-journalismiin/visuaalisuus-journalismissa/> [Viitattu: 3.5.2021]

Ruotsalainen, J & Villi M. 2021. ”A shared reality between a journalist and the audience” – how live journalism reimagines news stories. Media and Communication.

Ruusuvuori, J. 2017. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, P. (toim.): Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.

Ryan, M-L. 2001. Narrative as Virtual Reality. Immersion and Interactivity in Literature and Electronic Media. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Saatavana: <http://www.movingimages.info/class/wp-content/uploads/2010/06/RyNarr.pdf>
[Viitattu 1.4.2021]

Ryynänen L. 2014. Luettavuuden merkitys kirjainsuunnittelussa. Lahden ammattikorkeakoulu. Muotoilu- ja taideinstituutti. Opinnäytetyö.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_3.html [Viitattu 20.12.2020]

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html [Viitattu 23.3.2021]

Saarikoski E. 2018. Kokemuksesta kirjoittamisen kysymyksiä autoetnografiassa ja a/r/tografiassa. Aalto-yliopisto. Taiteen laitos. Maisterintutkielma.

Saikkonen, M. 2017. Rikastetaanko tarina hengiltä?: Featurejuttujen digitaalinen kerronta Helsingin Sanomissa. Jyväskylän yliopisto. Kieli- ja viestintätieteidenlaitos. Maisterintutkielma.

Sanoma. Helsingin Sanomien tilausmäärässä historiallinen käänne kasvuun. 2.8.2018. Saatavana: <https://media.sanoma.fi/ajankohtaista/2018-02-08-helsingin-sanomien-tilausmaarassa-historiallinen-kaanne-kasvuun> [Viitattu 13.4.2021]

Shander B. The Past, Present, and Future of Scrollytelling. Medium 25.8.2020. Saatavana: <https://medium.com/nightingale/the-past-present-and-future-of-scrollytelling-10dd37dc1003> [Viitattu 31.3.2021]

Sinha, S. Heroin Addiction Explained: How Opioids Hijack the Brain. The New York Times. 19.12.2018. Saatavana: <https://www.nytimes.com/interactive/2018/us/addiction-heroin-opioids.html> [Viitattu 23.1.2020]

Steensen, S. 2011. The Featurization of Journalism. *Nordicom Review* 32 (2011) 2, pp. 49–61.

Sulleyman, A. Netflix's biggest competition is sleep, says CEO Reed Hastings. *The Independent*. Saatavana: <https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-andtech/news/netflix-downloads-sleep-biggest-competition-video-streaming-ceo-reed-hastings-amazon-prime-sky-go-now-tv-a7690561.html> [Viitattu 19.12.2020]

Tieteen termipankki. 2021. Kirjallisuudentutkimus: tarina. Saatavana: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:tarina> [Viitattu: 29.3.2021]

Torkki, J. (2014). *Tarinan valta: Kertomus luolamiehen paluusta*. Otava. E-kirja. Saatavana: <https://www.storytel.com/fi/fi/books/75282-Tarinan-valta> [Viitattu 13.04.2021]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Uimonen, T. 2003. *Taitoa tekijälle, tehoa teksteihin: Opas tiedottavaan kirjoittamiseen*. Inforviestintä.

Uotinen, J. 2010. Aistimuksellinen, autoetnografia ja ruumiillinen tiedostaminen. *Elore* 17 (1), 86–95.

Vatanen, P. 2017. Entä jos Helsinki olisikin kuin Aleppo? *Yleisradio* 16.2.2017. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-9462839> [Viitattu 31.3.2021]

Vehkoo, J. 2011. *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Helsinki: Teos.

Weber, W., Engebretsen, M. and Kennedy, H., 2018. Data stories: Rethinking journalistic storytelling in the context of data journalism. *Studies in Communication Sciences*, 2018 (1), pp. 191-206.

Wolfe, T. 1973. *The New Journalism*. Teoksessa Wolfe, T. & Johnson, E. W. (toim.): *The New Journalism*. Johnson. Lontoo: Picador, 13–68.

Zillmann, D., Knobloch, S. & Yu, H. 2001. Effects of Photographs on the Selective Reading of News Reports. *Media Psychology* 3: 4, 301–324.

Öörni, E. 2016. Kielenhuolto kirkastaa viestintää. *Kielikello* 4/2016. Saatavana: <https://www.kielikello.fi/-/kielenhuolto-kirkastaa-viestintaa> [Viitattu: 15.4.2021]

LIITTEET

Liite 1

Ikuinen kierre -erikoisartikkelin verkkoversio (HS.fi 27.11.2020) ruutukaappauksina kännykän näytöltä. Artikkelin videoineen voi katsoa osoitteesta HS.fi.

(Alkaa seuraavalta sivulta.)

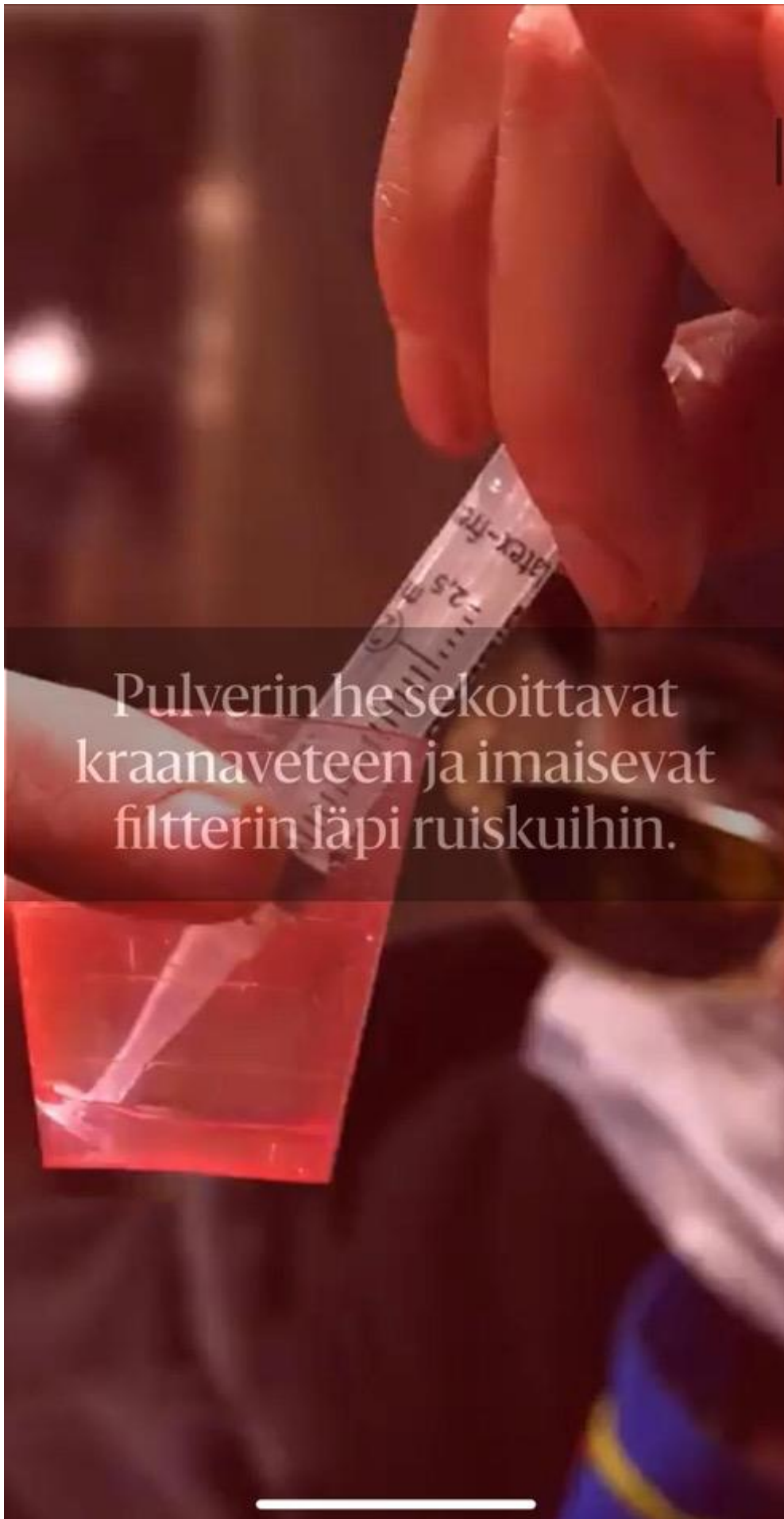
Pimeän puiston keskellä
seisoo vihreä vessa.

Sisään pujahtaa kaksi
miestä, Pepe ja Frank.

He kaivavat repusta
pienen pussin, jossa on
valkoista pulveria.

Pulverin he sekoittavat
kraanaveteen ja imaisevat
filtterin läpi ruiskuihin.

Sitten he käärivät hihansa.

Helsingissä on ongelma, jota ei voi enää täysin ratkaista.

HS seurasi yhden illan ympäri kaupunkia kiertävää Katuklinikkaa, joka auttaa syrjäytyneimpiä huumeidenkäyttäjiä.

Teksti, Valtteri Parikka HS
Kuvat ja videot, Sami Kero HS

Loisteputket hohtavat kelmeää valoa parkkihallissa Itä-Pasilan uumenissa.

Sairaanhoidtaja **Minna Ursin** ja sosionomi **Jetta Laine** valmistautuvat illan kierrokseen.

Pieneen ja valkoiseen Opel Corsaan on pakattu puhtaita huumeruiskuja, lämpimiä lapasia, koronamaskeja sekä hiv- ja C-hepatiittipikatestejä. Maassa retkottaa vielä kasa lahjoituksina saatuja makuupusseja, joita naiset nostelevat takakonttiin.

Ihmiset ovat lahjoittaneet A-klinikkasäätiölle makuupusseja ja lapasia. Katuklinikka jakaa niitä tarvitseville.

Kello lähestyy puoli neljää, ja edessä on päihdealalla toimivan A-klinikkasäätiön Katuklinikan iltavuoro. Sen työnkuva on etsiä, tavoittaa ja auttaa ihmisiä, jotka käyttävät huumeita pistämällä.

Klinikan asiakkaat ovat yhteiskunnan kaikkein syrjäytyneimpiä ihmisiä, joihin matalimmankaan kynnyksen sosiaali- ja terveystalvet eivät aina ulotu. Monet ovat ongelmissa niin viranomaisten, lähipiirinsä kuin itsensäkin kanssa.

Harvalla on asunto, työtä ei juuri kellään. Taloudelliset ongelmat ovat arkipäivää.

Jos näitä ihmisiä halutaan auttaa, on mentävä sinne, missä he ovat. Kaduille, kujille, porttikonkeihin, puistoihin, yleisiin vessoihin ja matalan kynnyksen päivätoimintakeskuksiin.

Laine paistaa takakontin kiinni. Työvuoro voi alkaa.

Katuklinikan Opel kiittää pitkin Tuusulanväylää kohti illan ensimmäistä kohdetta, Malmin keskustaa. Sää on aurinkoinen, mutta vaaniva syksy jo uhkailee. Sadettakin on luvattu.

Ratissa istuu Ursin, etupenkillä Laine. Kahden naisen partioon ei kuulu muita, vaikka he tekevätkin laajasti yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Onko työ vaarallista?

”Kyllä tämä autoilu tässä on vaarallisinta”,
Laine kuittaa pelkääjän paikalta. Naisia
naurattaa.

Kaksikon puhetta kuunnellessa käy selväksi,
että työparille on kehittynyt hyvä sosiaalinen
silmä työnsä hoitoon. Heidän mukaansa
joistakin tilanteista kannattaa pysyä
kauempana kuin toisista.

Esimerkiksi tappeluihin tai kaupankäyntiin ei
kannata mennä väliin. Rauhallisesti ihmisiä
lähestyessä kaikki sujuu hyvin.

”Asiakkaiden käytös on pääsääntöisesti aina
kiitollista ja kunnioittavaa meitä kohtaan”,
Ursin kertoo.

Lisäksi Katuklinikka on Helsingin katujen
päihteitä käyttäville ihmisille erittäin tärkeä
apu.

Jo klinikan jakamat puhtaat käyttövälineet
säästävät monelta ylimääräiseltä harmilta.
Likaiset neulat levittävät tauteja ja aiheuttavat
pistoinfektioita, jotka pahimmillaan voivat
johtaa amputaatioihin. Klinikalta saa lisäksi
apua esimerkiksi asunnonhakuun,
viranomaisasioihin ja terveyshuoliin.

Katuklinikan kanssa voi myös jutella elämästä
yleensä.

Klinikan asiakkaat ovat oppineet pitämään mutkattomista ja rennoista työntekijöistä. Joistakin asiakkaista on tullut tuttuja. Laine ja Ursin kertovat, että he ovat saaneet asiakkailta myös lempinimiä, kuten ”alamaailman pelastavat enkelit” ja ”Katuklinikan muijat”.

Kohtaamisia helpottaa sekin, ettei Katuklinikalle tarvitse kertoa omaa nimeä. Jokainen saa haluamansa nimimerkin.

JÄTÄMME auton Malmin keskustan parkkihalliin. Täältä Katuklinikka tarkastaa yhden tietyn paikan.

Betonitalon kulmassa on ovi porraskäytävään.

”Nyt kannattaa katsoa vähän, mihin astuu”, Laine sanoo avatessaan oven.

Kehotus on osuva. Rappusilla makaa verinen humeruisku ja pari muovisen shottilasin näköistä ”klikkikuppia”, joista huumausainetta annostellaan ruiskuun.

Malmin keskustan parkkihallissa on porraskäytävä, jonka tarkastaminen kuuluu Katuklinikan vakiokierrokseen.

Kuivuvasta virtsalammikosta leviää läpitunkeva haju. Seinät ovat graffiteja täynnä. Yhdessä maalauksessa lukee ”roskat sitten tähän”. Siinä kohdassa oli ennen likaisten ruiskujen keräysastia.

Rappukäytävässä näkyy viitteitä siitä, miten tiukan otteen vakava huumeriippuvuus ihmisestä ottaa. Huumeriippuvaiselle muodostuu päihteistä koko elämän keskipiste. Riippuvuus saa pahimmillaan aikaan niin kovan himon, että käyttö jatkuu, vaikka käyttäjä ymmärtäisi sen aiheuttavan merkittäviä haittoja.

Laine ja Ursin kertovat, että täällä nukutaan öitäkin.

Tällä kertaa yhtään käyttäjää ei kuitenkaan näy. Eikä kohderyhmäläisiä ole Ala-Malmin torillakaan.

Jatkamme matkaa.

Kää on tällstä etsiskelyä”, Laine kertoo ja vilkuilee ympäriinsä Kontulan ostoskeskuksen ihmisvilinässä. Kukaan ei vaikuta olevan kovin sekaisin.

Usein on niin, ettei Malmilta tai Kontulastakaan löydy iltaisin ketään. Niin käy tälläkin kertaa.

Varsinkin kuukauden loppua kohden päihteidenkäyttäjien määrä kaduilla vähenee, kun etuuksina saadut rahat hupenevat. On mahdotonta sanoa, missä esimerkiksi asunnottomat sattuvat silloin viettämään aikaansa.

Silti kahden hengen partio tavoittaa valtavan määrän Helsingin huumeidenkäyttäjiä joka viikko. Koronakevään ja -kesän aikana asiakaskontakteja on kirjattu 1626. Kokonaisuudessaan eri nimimerkkejä on Katuklinikan rekisterissä tältä vuodelta jo 711.

Puhtaita huumeruiskuja klinikka on jakanut tänä vuonna yli 70 000. Likaisia käyttövälineitä taas on otettu vastaan hieman enemmän, noin 80 000.

Ne ovat isoja lukuja kahden hengen partiolle yhdessä kaupungissa.

Jetta Laine (vas.) ja Minna Ursin eivät nähneet tällä kertaa tuttuja Kontulassa.

pelin nokka kääntyy kohti kantakaupunkia. Sillä suunnalla on odotettavissa kierroksen ensimmäiset varmat asiakaskontaktit.

Autossa Jetta Laineen kännykkä soi. Tavanomainen asiakaspuhelu.

”Onks kaikki hyvin?”

”Onko asunto vielä?”

”Hyvä, hyvä.”

”Tullaaks me kahville joku päivä?”

Katuklinikan monivuotinen tuttu asiakas on saanut oman asunnon. Hän on alle kolmekymppinen nainen. Nyt klinikan tehtäviin kuuluu pitää häneen yhteyttä ja auttaa tarvittaessa.

Laine ja Ursin sanovat, että asunnottomuus on monelle asiakkaalle iso ongelma. Siihen yritetään löytää yhdessä ratkaisuja, jos asiakas niin tahtoo.

Asunnon saaminen on kriittinen hetki. Se voi olla askel parempaan, tai sitten voi käydä niin, että huumeoporukat siirtyvät vaivalla saatuun asuntoon. Silloin yleensä koti lähtee taas alta.

”Näille ihmisille sanotaan joka päivä, että menkäähän siitä puistonpenkiltä tai metroasemalta jonnekin muualle. Mutta kun ei heillä ole mitään paikkaa, minne mennä”, Ursin kertoo.

Pitkälle edenneessä huumeriippuvuudessa käytöstä on kehittynyt tapa, jota ympäristön ärsykkeet vauhdittavat.

Aivokuvantamistutkimuksissa on selvinnyt, että riippuvaisten aivojen tietyt osat reagoivat, kun heille näytetään kuvia riippuvuutta aiheuttavista asioista.

Jos ihmisen koko lähipiiri käyttää huumeita, riippuvuutta vahvistavia ärsykeitä on tarjolla loputtomasti. Samalla tavalla esimerkiksi markettien aulojen peliautomaatit luovat ärsykeitä peliriippuvaiselle.

ALEKSIS KIVEN KADULTA löytyy klinikan Opelille parkkipaikka.

Junatien bussipysäkillä istuu kaksi naista, nuorempi ja vanhempi. Laine ja Ursin kävelevät heidän luokseen.

Kauempana seisoskelee siististi pukeutunut mies, joka tarkkailee tapahtumia.

Vanhempi nainen ei oikein reagoi kysymyksiin. Nuorempi esittäytyy hennolla äänellä **Liisaksi**. Hän hytisee kylmästä.

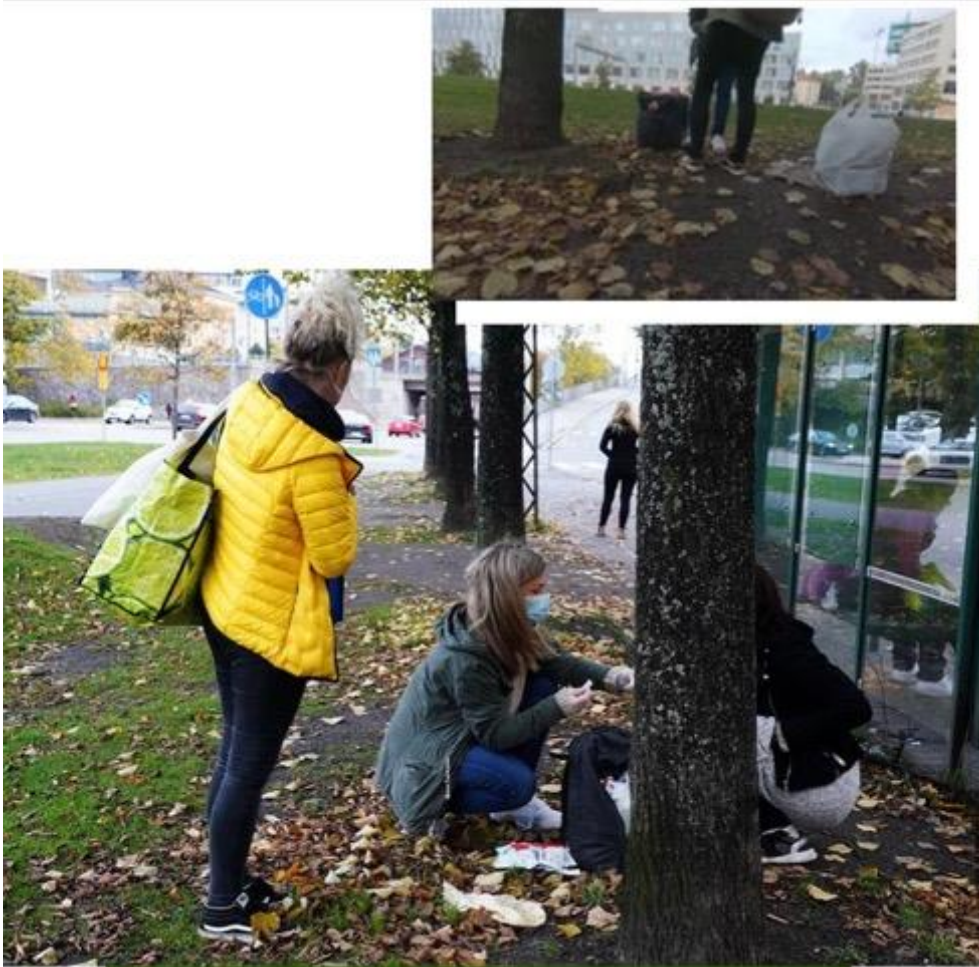
”Onks teillä pipoja?” hän kysyy varovasti.

Pipoja ei ole, mutta lapaset ja makuupussi klinikalta liikenee. Liisalle tehdään myös hiv- ja C-hepatiittitesti.

Hi-virustilanne on toistaiseksi Helsingin huumepiireissä rauhallinen, mutta asiaa seurataan herkeämättä. C-hepatiitti on yleisempi, ja sitä Katuklinikan mielestä pitäisi hoitaa huumepiireissä aktiivisemmin.

Taudit leviävät helposti likaisten neulojen kautta. Nyt Liisa saa puhtaat käyttövälineet.

Myöskään koronavirus ei ole tiettävästi levinnyt merkittävästi katujen päihdepiireissä, mutta sitäkin tilannetta seurataan.

C-hepatiittipikatesti otetaan sormenpäältä.
Lähikontaktissa Katuklinikka käyttää maskeja.

Liisa kertoo käyttävänsä päivittäin Subutexia ja välillä myös amfetamiinia. Hän on 26-vuotias.

Liisa kertoo, että kun hän oli pieni, hänen äitinsä oli aina päihtynyt. Pian Liisa otettiin huostaan. Koulussa hän päätyi erityisryhmään jo neljännellä luokalla. Liisan mukaan syrjäytyminen on siitä asti vain syventynyt.

Huumekoukussa Liisa on ollut jo jonkin aikaa. Aluksi Subutex-kokeilu toi hyvän olon, mutta se vaihe oli pikaisesti ohi. Nyt aine ei tunnu enää miltään. Hän on pyrkinyt siitä eroon monta kertaa, mutta ”aina joku tarjoaa, vaikka ilmaiseksikin”.

”Tää on niin rankkaa... Toivon, että tää loppuis joku päivä”, hän sanoo.

Liisa on juuri vapautunut tutkintavankeudesta. Häntä epäillään törkeästä huumausainerikoksesta. Hän sanoo olevansa syytön mutta myöntää muutamien asioiden menneen pieleen.

Liisaa itkettää.

**”Tää on niin rankkaa...
Toivon, että tää
loppuis joku päivä.”**

Liisa

Suomen käytetyin huumausaine on kannabis. Klinikan kierroksella käy kuitenkin selväksi, että eniten ongelmia aiheuttavat Subutex ja amfetamiini.

Suomen eniten väärin käytetty opioidi on buprenorfiini, joka on Subutexin vaikuttava aine. Kaikkialla muualla Euroopassa Viroa lukuun ottamatta opioidien kärkeisijaa pitää heroiini.

Subutex on alun perin tarkoitettu opioidiriippuvaisten korvaushoidoissa käytettäväksi lääkkeeksi. Päihdekäytössä Subutex-tabletteja yleensä murskataan ja käytetään suonensisäisesti, mihin ainetta ei ole tarkoitettu.

Korvaushoitoon tarkoitettua Subutexia salakuljetetaan Suomeen pääosin Ranskasta. Buprenorfiini aiheuttaa Suomessa eniten huumemyrkytyskuolemia.

Suomessa huumeiden suonensisäinen käyttö on ylipäänsä yleistä verrattuna muihin maihin.

Subutex toimii leimallisesti juuri niin kuin Liisa kuvaili. Aluksi se saa käyttäjän rakastumaan aineen luomaan rentouttavaan tunteeseen, mutta pian sen vaikutus hälvenee. Pitkään käytettäessä Subutexin sanotaan kiihdyttävän tunteita ja muuttavan persoonaa.

Tänä vuonna Subutexin saatavuus on heikentynyt Suomessa koronarajoitusten ja suurten takavarikkojen takia. Hinnat ovat nousseet.

BUSSIPYSÄKILLE rientää juoksuaskelin toinen nuori nainen. Hän on 22-vuotias **Emilia**.

Emilia huomaa itkuisen Liisan. He halaavat.

Myös Emilia on Subutex-koukussa. Hänetkin otettiin lapsena huostaan.

Emilia kertoo, että hänen sijaisperheensä isä totesi hänelle jo varhain, ettei hänestä tule muuta kuin narkkari. Samanlainen kun äidistään.

Sanat porautuivat syvälle nuoren tytön mieleen.

Emilian ensimmäinen huumekekeilu tapahtui 14-vuotiaana erään koulupäivän jälkeen. Ekstaasista kokeilut etenivät Subutexiin. Draaman kaari on ollut tyypillinen: ensin aineiden kanssa oli ”kuherruskuukausi”, mutta sitten kaikesta tuli vain loputonta lääkintää.

”Ei täs oo mitään järkee, ihan turhaa”, Emilia sanoo.

Subutexin lisäksi hän käyttää amfetamiinia eli piriä. Sen hän kuvailee sentään vaikuttavan siten, että hetken ”kaikki näyttää ihanalta”.

Kun klinikka siirtyy bussipysäkiltä eteenpäin, sivummalta seurannut siististi pukeutunut mies hiippailee pysäkillä vanhemman naisen viereen, istuu ja alkaa jutella.

Näyttää siltä, että hän yrittää ostaa seksiä mutta tulee torjutuksi.

Huumeriippuvuus on monimutkainen aivokemiallinen kierre, joka kietoo käyttäjät päivä päivältä tiukemmin otteeseensa.

Tyypillisesti päihteidenkäytön alkuvaiheeseen voi kuulua voimakas, jopa jumalainen mielihyvän tunne. Kokemus on kuitenkin yksilöllinen.

Ensimmäisten kertojen hyvä tunne johtuu siitä, että mielihyvää säätelevät hermoradat aktivoituvat käyttäjän aivoissa ja vapauttavat dopamiinia sekä muita välittäjäaineita. Palkitseva tunne saa kokeilemaan ainetta uudelleen ja uudelleen.

Syy riippuvuuden kehittymiseen on todennäköisesti evoluutiossa. Dopamiini ja muut välittäjäaineet ovat eräällä tavalla olleet lajimme elinehto: ne motivoivat ihmisiä esimerkiksi lisääntymään ja syömään.

MATKA jatkuu.

Katuklinikan naiset kertovat autossa, että Helsingissä riippuvuuteen sairastuneille on tarjolla apua pieniin ja suuriin kysymyksiin, aina nopeasta ensiavusta katkaisuhoidon hakeutumiseen saakka.

Vaikeus on ihmisten sitouttamisessa ja tavoittamisessa. Huumeidenkäyttöön liittyy perinteisesti häpeää, pelkoa ja elämänhallinnan puutetta.

Myös poliisi pyrkii nykyisin ohjaamaan päihdeongelmaisia avun piiriin. Huumeriippuvaiset kuitenkin karttavat poliisia viimeiseen asti, sillä käyttörikoksista seuraa Suomessa lain mukaan rangaistuksia.

Laineen ja Ursinin näkemys on, ettei nykyinen huumausainelainsäädäntö toimi vakavasti päihderiippuvaisten ihmisten kohdalla. Rangaistuksen pelko ei saa riippuvaisia lopettamaan. Sen sijaan se aiheuttaa lisää ongelmia ja vaikeuttaa hoitoon hakeutumista. Se taas syventää kokonaisongelmaa.

”Kyllä siinä on jo aika paljon tapahtunut ennen kuin joku tuolla piikittää itseään. Eivät ne rangaistukset enää auta”, Ursin sanoo.

Samaa viestiä ovat toistaneet muun muassa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja A-klinikkasäätiö.

Vasta-argumenttien mukaan huumeiden käytön dekriminialisointi lisääisi ongelmakäyttöä.

SEURAAVANA Katuklinikan reitillä on paikka, joka on saanut kutsumanimensäkin päihdemaailmasta. Saavumme Sörnäisten kainaloon Vaasanpuistikoon eli tuttavallisemmin Piritorille.

Nimensä aukio on saanut amfetamiinilta, joka on Suomen suosituin pistohuume. Helsinki on jälleen noussut väkilukuun suhteutettuna amfetamiinin käytössä Suomen pääkaupungiksi. Se selviää THL:n uusimmasta jätevesitutkimuksesta.

Amfetamiinia esiintyy tavallisimmin jauheena. Sitä käytetään suun kautta, nuuskaamalla tai suonensisäisesti pistämällä. Se vaikuttaa elimistöön kiihdyttävästi.

Amfetamiini tekee käyttäjästä energisen, valppaan ja itsevarman. Se syrjäyttää näläntunteen ja saa valvomaan öitä. Vaikutus kestää noin neljästä kuuteen tuntia.

Aineen riskejä ovat esimerkiksi rytmihäiriöt, kallonsisäiset verenvuodot, pelkotilat ja harhaisuus.

Laskeudumme Piritorin metroaseman liukuportaita. Heti niiden alapäässä näkyy sekalainen sakki päihteidenkäyttäjiä.

Kauankaan ei ehditä jutella, kun vartijat patistavat koko konkkaronkan ulos. Joukkio tottelee, mutta sekään ei riitä. Yläpään ovillekaan ei saa jäädä. Lopulta sopiva paikka löytyy parikymmentä metriä sivummalta, keskeltä Piritoria.

Vaasanpuistikon kiveys alkaa kastua illan ensimmäisistä pisaroista.

Piritorilla piisaa Katuklinikalle hommia. Moni kertoo huolistaan. Käyttövälineitä ja lapasia jaetaan tarvitseville. Yhden kanssa selvitetään vuokra-asunnosta häätöön liittyviä asioita.

Eräs kuhinaa etäältä seuraava on keski-ikäinen **Miksu**. Hänellä on kaksi lasta, joita hän ei juurikaan tapaa. Hän erosi vaimostaan 11 vuotta sitten.

”Mulla on vakava päihdeongelma”, Miksu tiivistää kuulumisensa.

Lapsuuttaan hän kuvaa mahtavaksi, mutta kaveripiiriään ei niinkään. 13-vuotiaana alkoi kannabiksen polttelu. Isä oli alkoholisti, joka Miksun mukaan tappoi kaksi ihmistä ja oli vankilakierteessä.

”Faija oli kusipää, joka joi kirkkaita. Niihin mä en koske, koska sitten mäkin saatan kilahtaa.”

Miksun päihteitä ovat miedommat alkoholijuomat, Subutex ja amfetamiini. Jälkimmäinen saa kuulemma hänen päänsä niin sekaisin, että siitäkin hän yrittää pysyä erossa.

**”Faija oli kusipää,
joka joi kirkkaita.”**

Miksu

Miksu sanoo, että hänellä menee erittäin huonosti. Asuntoa ei ole, eikä motivaatio riitä enää mihinkään. Kuolemanpelkokin on kadonnut.

”Välil mä kelaan, että pitäs hypätä junan alle. Mä en kuitenkaan tee niin, koska sille kuskille tulis elinikäiset traumat. En halua kenellekään pahaa.”

JOUKOSSA pyörii myös nuorehko nainen, jolla tuntuu koko ajan olevan kiire jonnekin. Hän on 25-vuotias **Katri**, joka sanoo käyttävänsä niin ikään Subutexia ja amfetamiinia.

”Sen haluan sanoa, että tää Katuklinikka tekee helvetin hyvää duunia”, hän toteaa ja laittaa puhtaiden käyttövälineiden pussin taskuunsa.

Katri kertoo, että hän opiskeli peruskoulun jälkeen ammattiopistossa Itä-Suomessa pienellä paikkakunnalla mutta ajautui rehtorin kanssa kahnauksiin. Rehtori syytti häntä huumeidenkäytöstä, vaikka Katrin mukaan vain hänen kaverinsa käyttivät.

Lopulta hänelle lyötiin käteen erottamispäätös. Syy: koulumotivaation lasku.

”Aika kova päätös mun mielestä tommosen syyn takia.”

Erottamisen jälkeen maalaistyttö muutti Helsinkiin. Hän oli 17. Huumeidenkäyttö alkoi, kun uudesta kaupungista löytynyt kaveri tarjosi ”nokat” eli amfetamiinia nenään nuuskaamalla. Myöhemmin hän uskaltautui myös piikittämään.

Katri aikoo kuitenkin lopettaa vielä tänä vuonna. Se on vaikeaa, koska Katrin poikaystävä ja koko lähipiiri käyttävät aineita. Silti Katri on varma, että tämä on viimeinen vuosi.

”Juhlat on nyt juhlistu”, hän sanoo, kunnes häipyy parin kaverinsa kanssa.

Apua tarvitsevia riittäisi tunneiksi, mutta aikaa yhteen paikkaan on rajallisesti. Katuklinikan on jatkettava matkaa.

Harva, jos kukaan, jää ensimmäisestä kerrasta huumekoukkuun. Vakavan riippuvuuden kehittyminen vaatii tutkimusten mukaan toistoja.

Usein hyvät ensimmäiset kokemukset saavat kokeilemaan uudelleen. Huumeiden käyttökertojen lisääntyessä toleranssi kasvaa ja himo kehittyy. Sama määrä ainetta ei enää tyydytä aivoja samalla tavalla kuin aiemmilla kerroilla.

Himo huumeisiin kuitenkin säilyy, vaikka aivot eivät saisikaan enää samanlaista palkintoa kuin ensimmäisillä käyttökerroilla. Näin kerta-annokset kasvavat ja riippuvuuden kierre kiihtyy.

Käytön lisääntyessä aivojen mielihyvämekanismit alkavat lamaantua. Huumeet nousevat elämisen keskiöön. Tällöin käytöstä tulee itselääkintää ahdistusta ja vieroitusoireita vastaan eikä mielihyvä olekaan enää käytön päämäärä.

Addiktiota ei synny kaikille. Riippuvuuden kehittymiseen vaikuttavat esimerkiksi geenit ja kasvuympäristö. Isot määrät kovia huumeita vahingoittavat kuitenkin kaikkia käyttäjiä.

Erityisen suuri riippuvuuden riski on niillä, jotka hakevat aineilla ulospääsyä elämän kurjuudesta. Siksi esimerkiksi rikkinäisen lapsuuden ja nuoruuden kokemukset voivat vaikuttaa huumeongelmien syntymiseen.

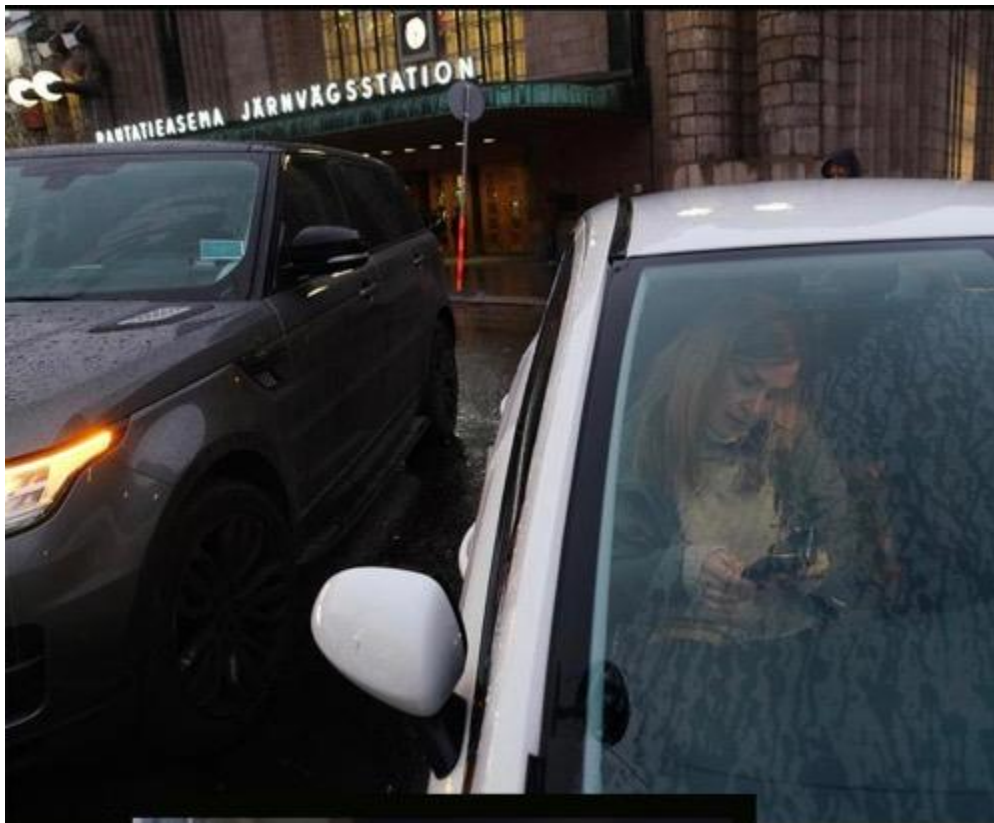

KUN SÄÄ on epävakainen, Katuklinikan työ vaikeutuu. Ihmiset vetäytyvät sisätiloihin.

Tänään Rautatieasemalla ei näy juuri ketään. Naiset tarkastavat vielä Rautatien torin yleiset wc:t eli niin sanotut vihreät vessat. Ne ovat törkyisiä mutta tyhjiä.

”Jos täällä joutuisi yön viettämään, makuupussi tulisi tarpeeseen”, Laine sanoo.

Vihreät vessat ovat Helsingin käyttäjille tärkeitä. Ne toimivat yömajoina ja käyttöhuoneina.

Laineen ja Ursinin mielestä asian ei tarvitsisi olla näin. Käyttäjille tarkoitettuja virallisia matalan kynnyksen tiloja tulisi heidän mukaansa lisätä entisestään ja pidentää niiden aukioloaikoja, koska käyttäjienkin määrä lisääntyy.

Suomessa huumausaineiden ongelmakäyttö on kasvanut koko 2000-luvun. 2010-luvulla kasvu kiihtyi entisestään. Vuonna 2017 arvioitiin, että Suomessa oli jo tuolloin 31100-44300 amfetamiinia ja opioideja ongelmallisesti käyttävää.

Uudempaa tietoa ei ole, mutta määrä on todennäköisesti edelleen kasvanut, sillä alkuvuodesta 2020 huumeuskien määrä ylitti ensi kertaa rattijuoppojen määrän.

VALTAOSA huumeidenkäyttäjistä keskittyy juuri Etelä-Suomeen ja pääkaupunkiseudulle. Nuoria on enemmän kuin koskaan. Hyvin usein päihdeongelmat ovat ylisukupolvisia.

Laineen ja Ursinin mukaan Helsinkiin kannattaisi perustaa valvottuja käyttöhuoneita, joissa huumeita voisi käyttää turvallisesti. Klinikkalaisten mukaan niitä pitäisi ripotella mahdollisimman laajasti ympäri kaupunkia ja niihin pitäisi lisäksi keskittää kattavat sosiaali- ja terveyspalvelut.

Jotta huoneet toimisivat halutulla tavalla, aukioloaikojen tulisi olla mahdollisimman laajat, sillä niiden kohderyhmä ei elä aina virastoaikojen mukaan.

Käyttöhuoneiden suurimpia etuja olisivat turvallisen käytön valvonta ja likaisten neulojen päätyminen niille tarkoitettuihin paikkoihin. Lisäksi käyttöhuoneista olisi helpompi tavoittaa apua tarvitsevia ihmisiä kuin kaduilta.

Nyt laki ei kuitenkaan salli käyttöhuoneiden avaamista.

Kriitikot sanovat, että huoneet rohkaisisivat huumeiden käyttöön ja viivästyttäisivät hoitoon hakeutumista.

Katuklinikan työ perustuu ajatukseen, ettei yhteiskunnallisia huumeongelmia voi enää kokonaisuudessaan ratkaista. Tarkoituksena on pikemminkin ehkäistä huumeiden aiheuttamia haittoja mahdollisimman tehokkaasti.

Jo vuonna 2012 arvioitiin, että huumehaitat maksoivat yhteiskunnalle yli 350 miljoonaa euroa vuodessa.

”Tämä on loputon suo”, Laine sanoo.

Taas istumme Opelissa. Ajamme vielä kierroksen Hietalahden ja Ruusulankadun asuntoloiden ohitse. Aina kaikki eivät nimittäin mahdu sisään asunnottomille tarkoitettuihin majapaikkoihin. Ulkopaikkakuntalainen saa viettää niissä vain yhden yön kerrallaan.

Ulkopuolelle jäävät muuttuvat Katuklinikan asiakkaiksi. Tällä kertaa kaikki ovat kuitenkin onnellisesti sisällä. Laine ja Ursin ovat tyytyväisiä.

Katuklinikan työvuoro päätetään lopettaa Vallilaan Dallapénpuistoon. Ursin ja Laine tietävät, että siellä on edelleen porukkaa.

PUISTOSSA, vihreän vessan edessä, pyörii sekava viiden hengen porukka. Sen vauhdikkain hahmo on 27-vuotias Pepe. Hänen aisaparinsa on samanikäinen Frank.

Miehet käyttävät päivittäin Subutexia ja usein myös amfetamiinia. Asuntoja heillä ei enää ole.

Pepe kutsuu mukaansa vessaan. Frank tulee perässä. Hän kaivaa repustaan amfetamiinipussin.

Pepe ottaa esiin klinikalta saadut uudet käyttövälineet.

”Mun tekee mieli metelii, ennemmin ku setelii, ettei mun slebe kevenis, oon meges tekeleis, mis on kovint soundii...”, Pepe mutisee raplyriikoita **Huge L:n** ja **Moden Seministi-**kappaleen tahtiin.

Miehet asettavat kupit pöydälle ja laskevat niihin kraanasta vettä. Pepe sekoittaa kuppeihin amfetamiinjauheen. He imaisevat nesteen filterin läpi ruiskuihin.

“Sharing is caring”, myhäilee Pepe.

He käärivät hihat. Kädet ovat jo valmiiksi kuivuneessa veressä.

Sitten joku ryskyttää vessan ovea.

Hötäkässä valmiit ruiskut putoavat kaksi kertaa vessan likaiselle lattialle.

Ryskyttäjä onkin vain samassa seurueessa pyörinyt **Kentsu**, joka lähestulkoon kaatuu ovesta sisään. Operaatio jatkuu entistäkin ahtaammassa tilassa.

Pepe pyyhkäisee puhdistuslapulla käsivarren laskimosuonen päältä.

Suonen tarkka paikannus.

Neula uppoaa ihon punertavaan kohtaan,
johon on isketty monta kertaa aiemminkin.
Frank tekee saman.

Tarkkaa operaatiota häiritsee hieman Kentsu,
jolla on nyt kasvomaski silmillään. Hän heiluu
holtittomasti eikä näe mitään.

Ähinä, puhina ja huokaisut luovat
äänimaailmaa.

”Taivaallista ja euforista. Sanavalmius
kasvaa”, Pepe kuvailee tuntemuksiaan.

Frank astuu ulos, Pepe seuraa perässä.

Veriset ruiskut heitetään kuuliaisesti
viereiseen keräyspisteeseen.

”Eihän tämä mikään ylpeilyn aihe ole”,
entistäkin enemmän vauhtia saanut Pepe
sanoo. Hän pujottaa uudet lapaset käsiinsä.

**”Eihän tämä mikään
ylpeilyn aihe ole.”**

Pepe

Työvuoro on tehty. Pimeydessä
hehkuvat katuvalot vilisevät Opelin
ikkunoissa.

Takaisin Pasilaan ajellessa kerrataan illan
tapahtumia.

Laine ja Ursin puhuvat
”myötätuntouppumuksesta”. Työvuorojen
jälkeen tekee mieli olla hetki rauhassa.
Tuntuu siltä, ettei mikään enää hätkähdytä.

”Välillä pitää muistuttaa itselleen, ettei tämä
ole tavallista elämää. Nämä ovat ihmisiä
marginaalin marginaalissa”, Ursin sanoo.

Vaikeimpia hetkiä klinikan arjessa ovat lapsiin
ja huoltajuuteen liittyvät epäselvyydet sekä
tuttujen asiakkaiden katoamiset.

Laineen mukaan työssä oppii siihen, ettei
liian kovia odotuksia voi asettaa. Heidän
tietoonsa on tullut, että vajaan parin viime
vuoden aikana kuiville on päässyt kaksi
klinikan asiakasta.

Se kuulostaa samaan aikaan todella paljolta ja
todella vähältä.

Tosin eihän sitä tiedä, onko heitä useampikin.
Jos tuttua asiakasta ei näy kaduilla pitkään
aikaan, hän voi olla raitistunut.

Mutta todennäköisempää on, että hän on
kuollut.

MIEMIÄ

18

**PUHTAITA
RUISKUJA**

300

MAKUUPUSSEJA

4

NAISIA

10

**PIKA-
TESTEJÄ**

3

LAPASIA

10

Klinikan asiakkaiden nimet on muutettu. Artikkelissa on hyödynnetty huumeidenkäyttöön liittyviä tilastotietoja sekä Helsingin yliopiston farmakologian osaston tutkijan Petri Hyytiän ja professori Esa Korven taustahaastatteluita.

TEKSTI: **VALTTERI PARIKKA** - KUVAT JA VIDEOT: **SAMI KERO** - KUVITUS JA VIDEOEDITOINTI: **BORIS STEFANOV** - KOODI JA ULKOASU: **TIMO MYLLYMÄKI** - TEKSTIN EDITOINTI: **SAMI SIMOLA** - TUOTTAMINEN: **EMMA-LEENA OVASKAINEN** - JULKAISTU 27.11.2020

TÄMÄ JUTTU ON HS:N VERKON ERIKOISARTIKKELI. AIEMPIÄ JULKAISUJA VOIT SELATA OSOITTEESSA [HS.FI/ERIKOISARTIKKELIT](https://hs.fi/erikoisartikkelit)

Liite 2

Teemahaastattelukysymykset

Juttuprosessin kulku

1. Miten kuvaisit omaa rooliasi jutun ideoinnissa ja suunnittelussa?
2. Miten kuvaisit omaa rooliasi juttukeikan toteutuksessa?
3. Miten kuvaisit omaa rooliasi kirjoitusvaiheessa?
4. Miten kuvaisit omaa rooliasi editoinnissa?
5. Miten kuvaisit omaa rooliasi julkaisuvaiheessa?

Yleiset kysymykset jutun imusta ja tarkennukset prosessiin

1. Mitä ajattelet jutun imun olevan?
2. Mikä sen merkitys on laajemmin journalismille?
3. Kuinka paljon tällaiseen ”lukijan sitouttamiseen” kiinnitetään arkipäivässä huomiota?
4. Millaisilla asioilla jutun imua luotiin Ikuinen kierre -erikoisartikkeliin?
5. Miten erikoisartikkeli mielestäsi onnistui?
6. Mitkä olivat artikkelin parhaat puolet ja missä jäi kehitettävää?

Taustatiedot

1. Syntymävuosi?
2. Kuinka kauan olet työskennellyt Helsingin Sanomissa?